សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច

Université Royal de droit et des Sciences Economiques

Royal University of Law and Economics

សារណាបញ្ចប់ការសិក្សា

ការលែងលះនៅកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន

ស្រាវជ្រាវពីថ្ងៃទី១៨ ខែមីនា ឆ្នាំ២០១៩ ដល់ថ្ងៃទី១៦ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៩

ស្រាវជ្រាវដោយ

និស្សិតឈ្មោះ លោក **អុន ផល្លីន**

កញ្ញា **ពុទ្ធ លីនថាវី**

សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ

លោកស្រី **ម៉ូយ ធីតា**

ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ **នីតិសាស្ត្រ**

ជំនាន់ទី ១៩

ឆ្នាំចូលរៀន ២០១៥

ឆ្នាំសរសេរសារណា ២០១៩

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

ជាបឋមខ្ញុំបាទ **អុន ផល្លីន** និងនាងខ្ញុំ **ពុទ្ធ លីនថាវី** ជានិស្សិតជំនាន់ទី ១៩ ផ្នែក**នីតិសាស្ត្រ** ដែលសិក្សានៅសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច មានកិត្តិយសសូមគោរពសម្តែងនូវកតញ្ញូតាធម៌ និង សូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅជូនចំពោះ ៖

លោកអ្នកមានគុណទាំងពីរ(**ឪពុក ម្តាយ**) ដែលលោកទាំងពីរបានផ្តល់កំណើត និងចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សា អប់រំ ទូន្មាន ប្រៀនប្រដៅ ផ្គត់ផ្គង់ទំនុកបម្រុងសព្វគ្រប់បែបយ៉ាង រូបកូនមានថ្ងៃនេះគឺដោយសារលោកអ្នកមានគុណទាំងពីរ ដូច្នេះកូននឹងបោះជំហានទៅមុខបន្ថែមទៀត តាមរយៈការសិក្សាស្រាវជ្រាវដែលជាប្រទីបនាំកូនឈានទៅរកភាពជោគជ័យនៅក្នុងជីវិត។

ថ្នាក់ដឹកនាំប្រទេសជាពិសេសសម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ **ហ៊ុន សែន** ជានាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដែលលោកបានខិតខំយកចិត្តទុកដាក់ពង្រឹងលើវិស័យអប់រំនៅកម្ពុជា។

លោកឯកឧត្តមសាកលវិទ្យាធិការ **លុយ ចណ្ណា** ព្រមទាំង**សាស្ត្រាចារ្យទាំងអស់** នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនិតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច ដែលបានដឹកនាំការងារ អប់រំ បណ្តុះបណ្តាល និង គ្រប់គ្រងរដ្ឋបាលនៅក្នុងសាកលវិទ្យាល័យនេះឲ្យមានដំណើរការកាន់តែប្រសើរឡើង និងរីកចម្រើនជាបន្តបន្ទាប់។

លោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ **ប៊ួយ ធីតា** បានជួយណែនាំ និងផ្តល់ជាយោបល់ល្អៗក្នុងការដឹកនាំការស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទមួយនេះឡើងអោយសម្រេច គឺពិតជាអរគុណខ្លាំងណាស់នូវទឹកចិត្តលោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យដែលតែងតែជួយជម្រុញ និងលើកជាកម្លាំងចិត្តដល់យើងខ្ញុំដែលជានិស្សិតដែលធ្វើការស្រាវជ្រាវបញ្ចប់ឆ្នាំសិក្សា ។

បងប្អូន អ៊ំពូមីង ដែលនៅស្រុកកំណើតយើងខ្ញុំដែលតែងតែសួរនាំ និងឲ្យជាកម្លាំងចិត្ត និងជាពិសេសមិត្តភក្តិ ប្រុស ស្រី ដែលបានសិក្សាជាមួយគ្នាកន្លងមក មានទាំងការពិភាក្សា ការណែនាំ ផ្តល់យោបល់ឲ្យគ្នាទៅវិញទៅមក រួមសុខទុក្ខនៃគ្រាសិក្សាជាមួយគ្នា ហើយក៏ជាអ្នកផ្តល់កម្លាំងចិត្តធំផងដែរ។

ជាទីបញ្ចប់យើងខ្ញុំសូមគោរពនូវការដឹងគុណ និងសូមជូនពរអ្នកទាំងអស់ដែលបានរៀបរាប់ខាងលើនេះសូមឲ្យជួបប្រទះតែពុទ្ធពរទាំង ៥ ប្រការគឺ **អាយុ វណ្ណៈ សុខៈ ពលៈ និង បដិភានៈ** និងប្រកបដោយភាពជោគជ័យរាល់ភារកិច្ចកុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ ។

អារម្ភកថា

បន្ទាប់ពីទទួលបាននូវការបណ្តុះបណ្តាល ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រផ្នែក នីតិសាស្ត្រ នៅសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ចអស់រយៈពេលជិត ៤ឆ្នាំ យើងខ្ញុំដែលជានិស្សិតមានបំណងចង់សរសេរ និងចងក្រងសារណាអំពីប្រធានបទ **ការលែងលះនៅកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន** នេះដើម្បីបញ្ចប់ឆ្នាំសិក្សា។ ដោយផ្អែកលើចំណេះដឹងដែលទទួលបានតាមរយៈការសិក្សា ដោយផ្អែកទៅលើផ្នែកទ្រឹស្តី និងផ្អែកលើគោលបំណងដែលចង់ធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវបន្ថែមទៅលើក្រមរដ្ឋប្បវេណី និងក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីដែលចូលជាធរមានផងដែរ។

ចំពោះការស្រាវជ្រាវទៅលើប្រធានបទសារណាមួយនេះ គឺយើងខ្ញុំបានខិតខំយកចិត្តទុកដាក់ស្រាវជ្រាវនូវរាល់ឯកសារដែលពាក់ព័ន្ធមកធ្វើការចងក្រងជាសៀវភៅដូចជា ច្បាប់ បទដ្ឋានគតិយុត្ត សៀវភៅសាស្ត្រាចារ្យ កម្រងមេរៀនរបស់មេធាវី ឯកសារស្រាវជ្រាវរបស់ក្រឡាបញ្ជី សៀវភៅសារណារៀមច្បង វេបសាយ និងសេចក្តីកំណត់មាត្រាច្បាប់ដែលដែលពាក់ព័ន្ធមកធ្វើជាមូលដ្ឋាននៃការស្រាវជ្រាវ។ ម្យ៉ាងទៀតការស្រាវជ្រាវមួយនេះក៏មានការណែនាំពីសាស្ត្រាចារ្យបង្គោលនៃសាកលវិទ្យាល័យនេះផងដែរ។ ខ្ញុំសង្ឃឹមថាការសិក្សាស្រាវជ្រាវមួយនេះ នឹងចូលរួមចំណែកផ្តល់ជាចំណេះដឹង ជាស្មារតីសម្រាប់និស្សិត និងអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវស្វែងយល់ពីប្រធានបទមួយនេះ។ តាមរយៈការស្រាវជ្រាវប្រធានបទសារណាមួយនេះ យើងសង្កេតឃើញថាឯកសារជំនួយស្មារតីពាក់ព័ន្ធប្រធានបទមួយនេះ ហាក់បីដូចជាមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់នៅឡើយទេ ហើយយើងខ្ញុំមិនហ៊ានថាការស្រាវជ្រាវមួយនេះមានភាពល្អឥតខ្ចោះមួយរយភាគរយនោះដែរ។

ហេតុនេះយើងខ្ញុំសូមទទួលការរិះគន់ទាំងឡាយណា ក្នុងន័យជួយស្ថាបនានូវកិច្ចការស្រាវជ្រាវមួយនេះឲ្យកាន់តែល្អប្រសើរឡើងថែមទៀត។ម្យ៉ាងទៀតក៏សូមអភ័យទោសទុកជាមុននូវរាល់កំហុសឆ្គងដែលកើតឡើងទាំងផ្នែក បច្ចេកទេស និងខ្លឹមសារ ពាក្យពេចន៍មួយចំនួនមានភាពខ្វះចន្លោះដោយអចេតនាណាមួយនៃការស្រាវជ្រាវមួយនេះផងដែរ។

ដូច្នេះរាល់ការស្រាវជ្រាវគឺតែងតែមានមានចំណុចវិជ្ជមាន និងចំណុចអវិជ្ជមានមួយចំនួនដែលជាការផ្តាំផ្តួងកើតមានផងដែរ។ ដូចនេះហើយយើងខ្ញុំសូមឲ្យបងប្អូនមិត្តនិស្សិតក៏ដូចជាមិត្តអ្នកអាន សាស្ត្រាចារ្យទាំងអស់ សូមមេត្តាជួយកែតម្រូវ និងបំពេញចំណុចខ្វះខាត និងកំហុសឆ្គងដោយអចេតនារបស់យើងខ្ញុំដោយក្តីអនុគ្រោះ។

មាតិកា

ទំព័រ

សេចក្ដីផ្ដើម.. ១

ជំពូកទី១
សញ្ញាណនៃការលែងលះ

១.១. និយមន័យនៃការលែងលះ ៤

១.២. លក្ខខណ្ឌដែលអាចលែងលះបាន...៥

១.៣. មូលហេតុនៃការលែងលះចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧ ....៦

១.៣.១. ករណីបានប្រព្រឹត្តអំពើផិត ទៅលើសហព័ទ្ធ..៦

១.៣.២. ករណីបោះបង់សហព័ទ្ធចោល ដោយគ្មានមូលហេតុត្រឹមត្រូវ ៦

១.៣.៣. ករណីមិនបានដឹងច្បាស់ថាសហព័ទ្ធស្លាប់ ឬរស់អស់រយៈពេលជាង ០១ឆ្នាំ.......... ៧

១.៣.៤. ករណីសហព័ទ្ធបានរស់នៅបែកគ្នាជាបន្តបន្ទាប់អស់រយៈពេលជាង ០១ឆ្នាំ ផ្ទុយនឹងគោលបំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍..៨

១.៣.៥. ករណីផ្សេងៗទៀតដែលទំនាក់ទំនងអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រូវបែកបាក់ ហើយគ្មានសង្ឃឹមថានឹងអាចបដិទានឡើងវិញបាន...៨

១.៤. ប្រភេទនៃការលែងលះ..៩

១.៤.១ ការលែងលះដោយការព្រមព្រៀង ៩

១.៤.២. ការលែងលះដោយគ្មានការព្រមព្រៀង...៩

ជំពូកទី២
នីតិវិធីនៃការលែងលះដោយការព្រមព្រៀង

២.១. កិច្ចព្រមព្រៀងលែងលះ ១១

២.២. ពាក្យសុំលែងលះ..១២

២.២.១.ពាក្យសុំជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ..១២

២.២.២. ពាក្យសុំដោយផ្ទាល់មាត់.. ១៣

២.៣. សមត្ថកិច្ចដោះស្រាយ...១៤

២.៣.១. ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ សង្កាត់ ១៤
២.៣.២. សាលាដំបូងរាជធានី-ខេត្ត ១៤
២.៣.២.១. ការពិនិត្យពាក្យសុំ ១៥
២.៣.២.២. ការកោះហៅគូភាគី ១៥
២.៣.២.៣. ការផ្សះផ្សានៅតុលាការ ១៦
២.៣.២.៤. ការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ និងការសាកសួរដោយឆន្ទានុសិទ្ធិ ១៦
២.៤. ការចេញដីកាសម្រេច ១៧
២.៥. អានុភាពនៃការលែងលះដោយការព្រមព្រៀង ១៩
២.៥.១. អានុភាពលើទ្រព្យសម្បត្តិ និងកាតព្វកិច្ច ១៩
២.៥.១.១ អានុភាពលើទ្រព្យសម្បត្តិ ១៩
២.៥.១.២ អានុភាពលើកាតព្វកិច្ច ២០
២.៥.២. អានុភាពលើស្ថានភាពគ្រួសារ ២១
២.៥.២.១ ការកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា ២១
២.៥.២.២ អានុភាពនៃអត្ថាធិនភាពនៅតែមាន ២១
២.៥.២.៣ ការបញ្ចប់ទំនាក់ទំនងញាតិពន្ធ ២១
២.៥.២.៤ ការបញ្ចប់ ឬ ការប្រែប្រួលនូវការប្រើនាមត្រកូលរបស់សហព័ទ្ធ ២១

ជំពូកទី៣
នីតិវិធីនៃការលែងលះដោយគ្មានការព្រមព្រៀង

៣.១. នីតិវិធីនៃបណ្តឹងលែងលះ ២៣
៣.១.១ ការផ្តើមនៃបណ្តឹងលែងលះ ២៣
៣.១.១.១ ការសរសេរពាក្យបណ្តឹងលែងលះ ២៣
៣.១.១.២ កន្លែងទទួលពាក្យបណ្តឹង ២៤
៣.១.២ ការផ្សះផ្សា ២៥
៣.១.២.១ ការផ្សះផ្សានៅថ្នាក់ឃុំ សង្កាត់ ២៥
៣.១.២.២ ការផ្សះផ្សាដោយតុលាការ ២៥

៣.១.២.៣. ការហាមឃាត់ការផ្សះផ្សាក្នុងករណីអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារធ្ងន់ធ្ងរ................ ២៦
៣.១.៣ ការចាត់ចែងរក្សាការពារ ២៦
៣.១.៣.១ វិធានការឱ្យសហព័ទ្ធត្រូវតែរស់នៅបែកគ្នា ២៧
៣.១.៣.២ វិធានការឱ្យមានការថែរក្សាកូនបណ្ដោះអាសន្ន... ២៨
៣.១.៣.៣ វិធានការស្ដីពីការថែរក្សាទ្រព្យសម្បត្តិជាបណ្ដោះអាសន្ន ២៩
៣.១.៣.៤ វិធានការផ្ដល់ការផ្គត់ផ្គង់ហិរញ្ញវត្ថុបណ្ដោះអាសន្ន.. ២៩
៣.១.៣.៥ ធ្វើការរឹបអូសជាបណ្ដោះអាសន្ន.. ៣០
៣.២.នីតិវិធីនៃការជម្រះក្ដី ៣០
៣.២.១ ការពិនិត្យលើពាក្យបណ្ដឹង ៣០
៣.២.២ ការបញ្ជូនពាក្យបណ្ដឹងទៅចុងចម្លើយ ៣០
៣.២.៣ ការកំណត់កាលបរិច្ឆេទនៃនីតិវិធីត្រៀមទាញហេតុផលលើកដំបូង...................... ៣១
៣.២.៤ ការលើកពាក្យបណ្ដឹងចោល ៣១
៣.២.៥ ការបន្ថែម ឬការផ្លាស់ប្ដូរកម្មវត្ថុនៃបណ្ដឹង.. ៣១
៣.២.៦ ការប្ដឹងតបរបស់ចុងចម្លើយ... ៣១
៣.២.៧ ការស៊ើបអង្កេតរបស់ចៅក្រម និងការជម្រះក្ដី.. ៣២
៣.២.៧.១.ដំណើរការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ ៣៣
៣.២.៧.២. ឯកសារត្រៀម.. ៣៤
៣.២.៧.៣. នីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផល ៣៥
៣.២.៧.៤. ការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ ៣៦
៣.៣. ការសម្រេចសេចក្ដី.. ៣៩
៣.៣.១ ខ្លឹមសារនៃសាលក្រម ៣៩
៣.៣.២ ការសម្រេចមិនឱ្យលែងលះគ្នា ៤០
៣.៣.៣ ការចូលជាស្ថាពររបស់សាលក្រម... ៤០
៣.៤ អានុភាពនៃការលែងលះដោយគ្មានការព្រមព្រៀង... ៤១
៣.៤.១ អានុភាពចំពោះទ្រព្យសម្បត្តិ និងភាតព្វកិច្ច ៤១

៣.៤.១.១ អានុភាពចំពោះទ្រព្យសម្បត្តិ ៤១

ក. ទ្រព្យសម្បត្តិអកម្ម (បំណុល) ៤១

ខ. ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់សហព័ទ្ធតាមកិច្ចសន្យា ៤២

គ. ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់សហព័ទ្ធកំណត់ដោយច្បាប់ ៤៣

៣.៤.១.២ អានុភាពលើកាតព្វកិច្ច ៤៤

ក. ការបញ្ចប់កាតព្វកិច្ចរួមរស់ជីវភាពជាមួយគ្នា សហការ និងសង្គ្រោះគ្នាទៅវិញទៅក្នុងចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ៤៤

ខ. កាតព្វកិច្ចសងជំងឺចិត្តអាចកើតមាន ៤៤

គ. កាតព្វកិច្ចបង់អាហារកិច្ច ៤៤

៣.៤.២. អានុភាពលើស្ថានភាពគ្រួសារ ៤៥

៣.៤.២.១ ការបញ្ចប់ទំនាក់ទំនងញាតិពន្ធ ៤៥

៣.៤.២.២. ការបញ្ចប់ភាពជាសន្តតិជន ៤៥

៣.៤.២.៣ នាមត្រកូលអាចត្រូវបានបញ្ចប់ដោយការលែងលះ ៤៥

៣.៤.២.៤ អ្នកមានអំណាចមេបា ៤៥

៣.៤.២.៥ អានុភាពនៃអត្តាធីនភាពនៅតែមាន ៤៦

សេចក្ដីសន្និដ្ឋាន ៤៧

អនុសាសន៍ ៤៩

ឯកសារយោង

ឧបសម្ព័ន្ធ

សេចក្តីផ្តើម

សង្គមគ្រួសារ គឺជាកោសិកានៃសង្គម។ មនុស្សនៅក្នុងសង្គមជាតិមួយរមែងតែងមានគូគាប់ ហើយបង្កើតបានជាគ្រួសារដែលជាក្រិតក្រមនៃច្បាប់ធម្មជាតិ។ ហើយគ្រួសារនីមួយៗបង្កើតឡើងតាមរយៈអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយគោរពទៅតាមលក្ខខណ្ឌគតិយុត្ត និង តាមលក្ខណៈប្រពៃណី។ អាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺជាកិច្ចសន្យាពិសេសមួយដែលខុសពីកិច្ចសន្យាធម្មតា។ ចំពោះកិច្ចសន្យាធម្មតាឲ្យតែសំណើរ និងស្ទីការត្រូវគ្នាគឺ កិច្ចសន្យាត្រូវបានបង្កើតឡើង ដោយលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬមិនធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរក៏ដោយ ចំណែកឯកិច្ចសន្យាអាពាហ៍ពិពាហ៍វិញគឺ ត្រូវធ្វើដោយត្រូវអនុវត្តទៅតាមនីតិវិធីដែលមានកំណត់នៅក្នុងច្បាប់ជាធរមាន ចំពោះបុរស និងនារីណាដែលជាគូនឹងគ្នាដែលមានបំណងរួមរស់នៅជាមួយគ្នាជាគូអនាគត ហើយគិតថាមានបំណងរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍នឹងគ្នាត្រូវគោរពលក្ខខណ្ឌគតិយុត្តបង្កើតអាពាហ៍ពិពាហ៍។ មានន័យថាត្រូវគោរពលក្ខខណ្ឌ២នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍គឺ លក្ខខណ្ឌគ្រឹះ (អាយុ ភេទ ភាពនៅលីវ ឆន្ទៈព្រមព្រៀង និងការហាមឃាត់អាពាហ៍ពិពាហ៍) និងលក្ខខណ្ឌទម្រង់(ការដាក់ពាក្យសុំច្បាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ ការបិទផ្សាយជាសាធារណៈ ការចុះកិច្ចសន្យាអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍)។ ដូច្នេះដើម្បីអោយអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់គឺ ត្រូវគោរពលក្ខខណ្ឌទាំងពីរខាងលើនេះទើបអាពាហ៍ពិពាហ៍អាចមានសុពលភាព ហើយបើអាពាហ៍ពិពាហ៍រវាងប្តី និងប្រពន្ធនោះត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ហើយ ដូចនេះការរំលាយចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ក៏មិនអាចធ្វើតាមទំនើងចិត្តបានឡើយគឺ ត្រូវធ្វើតាមផ្លូវតុលាការ។ ផ្ទុយមកវិញបើសិនជាចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលបុរស-នារី បានរួមរស់នៅជាមួយគ្នាដោយគ្រាន់តែរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ តាមបែបប្រពៃណីទំនៀមទំលាប់ ឬពិធីសាសនា ដោយមិនបានបំពេញលក្ខខណ្ឌដែលច្បាប់បានបញ្ញត្តិនោះទេគេហៅប្តីប្រពន្ធនោះថាជា ***អនីតិសង្វាស*** ហើយការរស់នៅជាអនីតិសង្វាសបែបនេះ ប្រសិនបើ បុរស-នារី រូបនោះអស់មនោសញ្ចេតនាលែងចង់រួមរស់នៅជាមួយគ្នាទៀត ពួកគេគ្រាន់តែសម្រេចចិត្តដើរចេញ បែកលំនៅឋានគ្នា និងលែងរួមរស់នៅជាមួយគ្នាជាការស្រេច។

ជាក់ស្តែងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន ចំពោះការកសាងគ្រួសារដែលបង្កើតឡើងដោយអាពាហ៍ពិពាហ៍គឺកើតមានជាហូរហែរ។ ជាការពិតណាស់ប្តី ប្រពន្ធដែលក្នុងន័យច្បាប់គឺ សហព័ទ្ធដែលបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍នឹងគ្នារមែងតែងចង់បានសុភមង្គល កើតការវាលគុម្ពត្រជាក់ត្រជុំក្នុងគ្រួសារដែលសហព័ទ្ធទាំងឡាយប្រាថ្នាចង់បាន។ គ្រួសារមួយដែលរស់នៅបានសុខសាន្តថ្កាន គឺអាស្រ័យលើសហព័ទ្ធទាំងពីរចេះបង្កើតនូវសុភមង្គលផ្ទាល់ តាមរយៈការចេះស្រឡាញ់គ្នាទៅវិញទៅ

មក ចេះយកចិត្តទុកដាក់នឹងគ្នា ចេះថ្នាក់ថ្នម ការចេះអធ្យាស្រ័យឲ្យគ្នា ការជួយទំនុកបម្រុង ការរួម សុខទុក្ខនឹងគ្នាកត្តាទាំងនេះហើយដែលនាំឲ្យគ្រួសារកើតមានសុភមង្គល។ ដោយឡែកនៅក្នុង ក្រុមគ្រួសារខ្លះតែងកើតមានបញ្ហាមួយចំនួនដូចជា ការឈ្លោះទាស់ទែងពាក្យសំដី កាយវិការណាមួយ មិនសមរម្យពីសំណាក់សហព័ទ្ធ(ប្តី/ប្រពន្ធ) ដូចពាក្យចាស់តែងពោលថា ចានក្នុងរាវវាតែងតែប៉ះទង្គិច គ្នាវាជារឿងទូទៅដែលគ្រួសារតែងជួបប្រទះ។ ប៉ុន្តែបើការកើតមានបញ្ហានោះឈានទៅដល់ការកើត មានអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសាររវាងសហព័ទ្ធម្ខាងទៅលើសហព័ទ្ធម្ខាងទៀតវាជារឿងមួយនៃក្តីបារម្ភ។ អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារគឺ ជាអំពើមួយដែលច្បាប់បានហាមឃាត់ចំពោះជនណាដែលបានប្រព្រឹត្ត ហើយមានទោសទណ្ឌថែមទៀត[1]។ អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារជាកត្តាមួយផ្នែកដែលជំរុញអោយកើតមាន ឡើងនូវការលែងលះនៅក្នុងគ្រួសារ ម៉្យាងទៀតចំពោះសកម្មភាពនៃការប្រើអំពើហិង្សាដូចជា ការវាយ ដំយោរយៅ ការធ្វើទុកបុកម្នេញ ឬ ការធ្វើអំពើណាមួយនាំឲ្យគ្រោះថ្នាក់ខ្លាំងអាចប៉ះពាល់ដល់អាយុ ជីវិត ទៅលើសហព័ទ្ធម្ខាងនៃជនរងគ្រោះ ដែលជាហេតុធ្វើឲ្យសហព័ទ្ធម្ខាងនៃជនរងគ្រោះទ្រាំ លែងបាន និងអស់មនោសញ្ចេតនានឹងគ្នាតទៅទៀតនាំឲ្យឈានទៅដល់ការលែងលះ។ នេះជា មូលហេតុមួយផងដែរ នៅមានមូលហេតុផ្សេងទៀតដែលនាំឲ្យមានការលែងលះ។ ដូចម្តេចដែល ហៅថាការលែងលះ? តើការលែងលះអាចបណ្តាលមកមូលហេតុណាខ្លះ? តើសមត្ថកិច្ចណា ដែលអាចដោះស្រាយរឿងក្តីលែងលះបាន? តើនីតិវិធីបែបណា និងចំណាត់ការបែបណានៅក្នុង រឿងក្តីលែងលះ? តើអានុភាពនៃសាលក្រម និង ដីកាសម្រេចលែងលះយ៉ាងដូចម្តេចដែរ?

ការលើកយកប្រធានបទនេះមកសរសេរក្នុងគោលបំណងដូចតទៅ៖ (១)ចង់ឲ្យប្រជាពលរដ្ឋ យល់ដឹងអំពីច្បាប់ស្តីពីការលែងលះនេះ នៅពេលដែលពួកគាត់ចាប់កាន់សៀវភៅសារណានេះមក អាន វាជាការល្អដែលប្រសិនបើពួកគាត់យល់ដឹងអំពីច្បាប់នេះ នៅពេលដែលពួកគាត់យល់ពួកគាត់ មិនចង់ឲ្យកើតមានបញ្ហានៃការលែងលះនេះដែរ ពីព្រោះនីតិវិធីនៃការលែងលះមានលក្ខណៈស្មុគ ស្មាញ ហើយត្រូវឡើងតុលាការទៀត ដូច្នេះពួកគាត់នឹងខិតខំបង្កើតសុភមង្គលនៅក្នុងគ្រួសារ។ លើសពីនេះទៅទៀត ប្រសិនបើពួកគាត់ចង់ធ្វើការលែងលះពួកគាត់ងាយស្រួលហើយនឹងយល់ ច្បាស់ថាតើត្រូវធ្វើបែបណា និងដឹងថាតុលាការណាមានសមត្ថកិច្ចដែលត្រូវដោះស្រាយ។(២)គឺ ចង្អុលប្រាប់ចំណុចដែលពាក់ព័ន្ធនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍នៅក្នុងដំណើរការនៃការលែងលះ នៅក្រោយ ពេលលែងលះតើមានផលវិជ្ជមាន និងផលអវិជ្ជមានអ្វីខ្លះ ជាពិសេសលើកយកទ្រឹស្តីគតិយុត្តដែល ពាក់ព័ន្ធមកធ្វើការបង្ហាញថាតើផ្ទុយទៅនឹងការអនុវត្តជាក់ស្តែងយ៉ាងដូចម្តេច។

[1] មាត្រា ២១៧ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៩

វិសាលភាពនៃការស្រាវជ្រាវស្តីអំពី **ការលែងលះនៅកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន** គឺផ្តោតសំខាន់ទៅលើសហាព័ន្ធដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ហើយចំនុចដែលត្រូវលើកមកសិក្សាគឺ សញ្ញាណនៃការលែងលះ មូលហេតុនៃការលែងលះ នីតិវិធីនៃការលែងលះ និង អានុភាពនៃការលែងលះ ដែលស្ថិតនៅក្រោមវិសាលភាពនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧ និង ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាដែលកំពុងអនុវត្តសព្វថ្ងៃមកធ្វើការបកស្រាយតែប៉ុណ្ណោះ។

ទាក់ទិនទៅនឹងប្រធានបទសារណាស្តីអំពី ការលែងលះនៅកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ននេះ ត្រូវបានបែងចែកជា៣ជំពូកដែលក្នុងនោះគឺ

ជំពូកទី១៖ សញ្ញាណនៃការលែងលះ

ជំពូកទី២៖ នីតិវិធីនៃការលែងលះដោយការព្រមព្រៀង

ជំពូកទី៣៖ នីតិវិធីនៃការលែងលះដោយគ្មានការព្រមព្រៀង

ជំពូកទី១

សញ្ញាណនៃការលែងលះ

ការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺពិតជាមានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់នៅក្នុងសង្គមកម្ពុជាសព្វថ្ងៃ។ អាពាហ៍ពិពាហ៍ ត្រូវបានចាត់ទុកជាកិច្ចសន្យាឱឡារិកមួយដែលធ្វើឡើងដោយគូស្រករពីរនាក់ បុរស និងនារី ហើយប្ដេជ្ញាថានឹងរួមសមគ្គសង្វាសជាមួយគ្នាតាមបញ្ញត្តិច្បាប់ ហើយមិនអាចរំលាយបានតាមទំនើងចិត្តរបស់ខ្លួន[2]។ ដោយហេតុថាកិច្ចសន្យានេះជាកិច្ចសន្យាឱឡារិក អាពាហ៍ពិពាហ៍នឹងមានអានុភាពពេញលក្ខណៈច្បាប់បាន លុះត្រាតែអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របទៅតាមក្បួនខ្នាតដែលមានចែងក្នុងច្បាប់ជាធរមាន។ ក្នុងន័យនេះអាពាហ៍ពិពាហ៍មិនមែនត្រឹមជាការបំពេញតួនាទីតាមក្រឹត្យក្រមច្បាប់ និង បទបញ្ញត្តិប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែក៏តាមក្រឹត្យក្រមធម្មជាតិផងដែរ។ គួរបញ្ជាក់ផងដែរថា បុរស និងនារីមានសេរីភាពពេញលេញ ក្នុងការជ្រើសរើសគូស្រករក្នុងការកសាងគ្រួសារ រួមរស់សុខទុក្ខនឹងគ្នា និងជាមួយកូនចៅរបស់ខ្លួន។ ប៉ុន្តែចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍បែរជាជួបបញ្ហាល្អក់កករដោយសារ ការរស់នៅមិនចុះសម្រុងនឹងគ្នាដោយសារហេតុផលច្រើនយ៉ាងដូចជា ទស្សនទានខ្វែងគំនិតគ្នា ការប្រើប្រាស់ហិង្សា ការជេរប្រមាថជាដើម ដែលអាចឈានទៅរកការចែកផ្លូវគ្នាតាមរយៈការលែងលះ។ ដូច្នេះមានតែតុលាការទេដែលអាចសម្រេចរឿងលែងលះបាន។

១.១. និយមន័យនៃការលែងលះ

ការលែងលះ គឺជាការផ្ដាច់ចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់សហព័ទ្ធ ដែលបានរៀបការពេញលក្ខណៈច្បាប់ ពេលដែលអ្នកទាំងពីរកំពុងរស់នៅជាមួយគ្នា អាស្រ័យដោយសហព័ទ្ធទាំងសងខាងព្រមព្រៀងគ្នា ឬសហព័ទ្ធណាម្ខាង ដោយមិនអាចរួមរស់នៅជាមួយគ្នាដោយមានសុភមង្គលបាន ក៏ធ្វើសំណូមពរសុំដាច់សមគ្គសង្វាស នឹងត្រូវបានតុលាការសម្រេចតាមបញ្ញត្តិច្បាប់។ ទាក់ទិននឹងការឲ្យនិយមន័យពាក្យថាការលែងលះនេះផងដែរ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧ ដែលចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី ២១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១១ ហើយត្រូវបានកំពុងអនុវត្តសព្វថ្ងៃនេះមិនមានមាត្រាណាមួយបានបញ្ញត្តិផ្ដល់និយមន័យជាក់លាក់ចំពោះអត្ថន័យនៃការលែងលះនេះទេ ពោលគឺមានចែងតែអំពីមូលហេតុនៃការលែងលះតែប៉ុណ្ណោះ។ គួរឲ្យកត់សម្គាល់ផងដែរ ចំពោះការឲ្យនិយមន័យពាក្យថាការលែងលះ គឺមានលក្ខណៈខុសៗគ្នាដូចតទៅ៖

[2] មាត្រា ៣ នៃច្បាប់ស្ដីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារឆ្នាំ ១៩៨៩

-យោងតាមវចនានុក្រមសម្តេចសង្ឃជូនណាត **ការលែងលះ** ជាការផ្តាច់ចំណងសមគ្គសង្វាស ដែលប្រកាសដោយសាលក្រមរបស់តុលាការ[3]។

-ចំណែកឯវចនានុក្រម Cambridge បានឲ្យនិយមន័យពាក្យនៃ**ការលែងលះ** យ៉ាងខ្លីថាគឺ ជាការបញ្ចប់នូវចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមផ្លូវច្បាប់ [4]។

-និងយោងតាមមាត្រា៣៨ នៃច្បាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ និង គ្រួសារឆ្នាំ ១៩៨៩បានឲ្យនិយម ន័យនៃពាក្យថា **ការលែងលះ** គឺជាការផ្តាច់ចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់ប្តីប្រពន្ធដែលបានរៀបការ ពេញច្បាប់ ក្នុងពេលរស់នៅទាំងពីរនាក់។

១.២. លក្ខខណ្ឌដែលអាចលែងលះបាន

ការលែងលះអាចធ្វើបានតាមផ្លូវតុលាការលុះត្រាតែភាគីនៃបណ្តឹង គឺជាសហព័ទ្ធដែល មានអត្ថិភាពនៃចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមផ្លូវច្បាប់ ដែលអ្នកទាំងពីរបានដាក់ពាក្យសុំរៀប អាពាហ៍ពិពាហ៍ និងបានចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍នៅចំពោះមុខមន្ត្រីអត្រានុកូលដ្ឋាន[5]។ អត្ថិភាព នៃចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍គឺជាមូលដ្ឋានចម្បងដែលធ្វើឲ្យសហព័ទ្ធមានទំនាក់ទំនងគតិយុត្តរវាងគ្នា និងអាចបង្កើតជាក្រុមគ្រួសារជាមួយគ្នាបានតាមក្បួនច្បាប់។ អត្ថិភាពនៃចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ បានដើរតួជាលក្ខខណ្ឌគ្រឹះនៅក្នុងរឿងក្តីនៃការលែងលះដោយហេតុថា នៅពេលដំណើរការដោះ ស្រាយរឿងក្តីលែងលះ តុលាការតែងតែបង្គាប់ អោយសហព័ទ្ធផ្តល់នូវសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ដើម្បីធ្វើការពិនិត្យ។ ក្នុងករណីដែលសហព័ទ្ធមិនបានផ្តល់តាមការបង្គាប់នេះទេ តុលាការនឹងមិន ជឿថាមានអង្គហេតុនៃការបង្កើតចំណងគតិយុត្តឡើយ ដូច្នេះពាក្យបណ្តឹងឬពាក្យសុំនឹងត្រូវបាន ច្រានចោលដោយដីកាសម្រេចហេតុនេះដើម្បីរំលាយចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាដំបូងសហព័ទ្ធ គឺ ត្រូវមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដែលជាមូលដ្ឋាននៃការដាក់ពាក្យបណ្តឹងលែងលះ។ មានន័យថាអត្ថិភាពនៃចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ត្រូវបញ្ជាក់ដោយសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលចេញ ដោយមន្ត្រីអត្រានុកូលដ្ឋានតាមការស្នើសុំពីសហព័ទ្ធទាំងពីរ ដូចនេះសហព័ទ្ធណាម្ខាងអាចធ្វើការ ដាក់ពាក្យបណ្តឹងលែងលះទៅតុលាការបានដើម្បីឲ្យតុលាការធ្វើការសម្រេចបាន។ បន្ថែមពីនេះទៅ ទៀតនោះ ពាក្យបណ្តឹងនោះត្រូវមានមូលហេតុត្រឹមត្រូវដូចដែលមានចែងនៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ ២០០៧ ត្រង់មាត្រា ៩៧៨។

[3] យោងតាមវចនានុក្រមខ្មែរអង្គរដែលធ្វើការកែសម្រួលពីវចនានុក្រមសម្តេចសង្ឃរាជជូនណាត ទំព័រ ៧៣

[4] Cambridge University Press 1995 Page 403

[5] មាត្រា ៩៥៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

១.៣. មូលហេតុនៃការលែងលះចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

សហព័ន្ធអាចដាក់ពាក្យបណ្ដឹងលែងលះបាន ប៉ុន្តែអាស្រ័យលើមូលហេតុនោះថាតើជាមូល-ហេតុដែលមានចែងនៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីរឺទេ? ដូច្នេះដើម្បីចង់ដឹងឲ្យកាន់តែជាក់ច្បាស់យើងខ្ញុំនឹងធ្វើការបកស្រាយពីមូលហេតុដែលនាំឲ្យមានការលែងលះនៅចំណុចខាងក្រោមនេះដូចតទៅ៖

១.៣.១. ករណីបានប្រព្រឹត្តអំពើផិត នៅលើសហព័ន្ធ

ដោយគោរពទៅលើគោលការណ៍ឯកពន្ធភាព បុគ្គលដែលមានសហព័ទ្ធហើយ ពុំអាចរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ទៀតបានឡើយ[6]។ មានន័យថាសហព័ទ្ធដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ហើយ ពុំអាចរៀបការជាមួយស្ត្រី ឬបុរសដទៃក្រៅពីសហព័ទ្ធខ្លួនដែលស្ថិតក្នុងចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ឡើយ ជាទូទៅបុរសត្រូវមានប្រពន្ធតែមួយ ឯស្ត្រីត្រូវមានប្ដីតែមួយដូចគ្នា ផ្ទុយពីនេះត្រូវចាត់ទុកថាជាអំពើផិត។ អំពើផិតគឺជាការរួមសេវនកិច្ចរវាងបុរសដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ពីមុនមិនទាន់រលាយជាមួយស្ត្រីដទៃក្រៅពីសហព័ទ្ធរបស់ខ្លួន ឬ ការរួមសេវនកិច្ចរវាងស្ត្រីដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍មិនទាន់រលាយជាមួយបុរសដទៃក្រៅពីប្ដីរបស់ខ្លួន[7]។ ករណីសហព័ទ្ធដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍នឹងគ្នា ហើយលួចទៅប្រព្រឹត្តអំពើផិតក្បត់ជាមួយស្ត្រី ឬបុរសដទៃក្រៅពីសហព័ទ្ធខ្លួន ដែលផ្ទុយទៅនឹងច្បាប់បានបញ្ញត្តិត្រូវចាត់ទុកថាជាអំពើដែលមានពិរុទ្ធផងដែរ[8]។ ការប្រព្រឹត្តអំពើផិតគឺជាលក្ខខណ្ឌដែលសហព័ទ្ធម្ខាងដែលទទួលរងនូវការបំពានសិទ្ធិ អាចដាក់ពាក្យបណ្ដឹងលែងលះបាន។ ឧទាហរណ៍ A បានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាមួយ B ២ឆ្នាំក្រោយមក A បានមានសម្ព័ន្ធភាពផ្លូវភេទជាមួយនឹងនារី C រឿងនេះបានដឹងដល់ B គាត់មានការឈឺចិត្តយ៉ាងខ្លាំង និងលែងចង់រួមរស់នៅជាមួយ A តទៅទៀត ក្នុងករណីនេះ B អាចលែងលះជាមួយ Aបានប្រព្រឹត្តអំពើផិត។

១.៣.២. ករណីបោះបង់សហព័ទ្ធចោល ដោយគ្មានមូលហេតុត្រឹមត្រូវ

ការបោះបង់សហព័ទ្ធចោលដោយគ្មានមូលហេតុត្រឹមត្រូវដោយភាគីណាម្ខាងនៃសហព័ទ្ធគឺជាហេតុផលមួយនៃការមិនរួមរស់ជីវភាពជាមួយគ្នា សហការគ្នា និងសង្គ្រោះគ្នាទៅវិញទៅមកដូចមានបញ្ញត្តិនៅក្នុងមាត្រា៩៦៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី នេះសរបញ្ជាក់ឲ្យឃើញថាភាគីនោះគ្មានឆន្ទៈបន្តជីវភាពរស់នៅជាប្ដីប្រពន្ធតទៅទៀតនោះទេ។ ការបោះបង់សហព័ទ្ធចោលដោយគ្មានមូលហេតុត្រឹម

[6] មាត្រា ៩៥៩ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

[7] មាត្រា ៣ នៃច្បាប់ស្ដីពីឯកពន្ធភាពចុះថ្ងៃទី ០១ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៦

[8] មាត្រា ៦ នៃច្បាប់ស្ដីពីឯកពន្ធភាពចុះថ្ងៃទី ០១ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៦

ត្រូវ គឺជាលក្ខខណ្ឌដែលអាចឲ្យភាគីម្ខាងនៃជនដែលត្រូវបានបំពានសិទ្ធិ ហើយជាជនរងគ្រោះថែម ទៀតនោះអាចមានហេតុផលគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការអះអាងសិទ្ធិរបស់ខ្លួន នៅចំពោះមុខតុលាការ។

ឧទាហរណ៍ទី១៖ A(ប្ដី) B(ប្រពន្ធ) បានឈ្លោះទាស់ទែងគ្នា Aបានបណ្ដេញBឲ្យចេញពីផ្ទះ Bគ្មានកន្លែងស្នាក់នៅ បានទៅរស់នៅផ្ទះម្ដាយគាត់អស់រយៈពេល១ឆ្នាំហើយ ទំនាក់ទំនងរវាង A និង B នៅតែមិនត្រូវគ្នា ក្នុងករណីនេះ Bអាចទាមទារឲ្យលែងលះបាន។ឧទាហរណ៍ទី២ A (ប្ដី) បានឈ្លោះទាស់ទែងជាមួយ B (ប្រពន្ធ) ហើយAបានប្រមូលទ្រព្យសម្បត្តិទាំងអស់ចាកចេញទៅ ករណីនេះក៏ត្រូវរាប់ចូលក្នុងករណីបោះបង់សហព័ទ្ធដោយគ្មានមូលហេតុត្រឹមត្រូវដែរ។

១.៣.៣. ករណីមិនបានដឹងច្បាស់ថាសហព័ទ្ធស្លាប់ ឬរស់អស់រយៈពេលជាង ០១ឆ្នាំ

នៅត្រង់ចំណុចនេះជាករណីដែលសហព័ទ្ធម្ខាងមិនបានទទួលដំណឹងពីសហព័ទ្ធណាម្ខាង ទៀតដែលបានចាកចេញពីទីលំនៅរបស់ខ្លួនទៅបំពេញការងារ ឬភារកិច្ចណាមួយ ហើយការចាក ចេញនោះទៅបាត់សូន្យឈឹងមិនដឹងថាទៅដល់ទីណាធ្វើអ្វីនៅកន្លែងណានោះទេ គឺគ្មានដំណឹងអស់ រយៈពេលជាង ០១ឆ្នាំក្រោយពីថ្ងៃចាកចេញនោះ។ ទាក់ទិនទៅនឹងបញ្ហាខាងលើនេះ សហព័ទ្ធម្ខាង ទៀតអាចដាក់ពាក្យបណ្ដឹងទៅតុលាការដើម្បីលែងលះដោយបញ្ជាក់ពីអំឡុងពេលដែលសហព័ទ្ធម្ខាង ទៀតបានចាកចេញ ហើយបាត់ដំណឹងសូន្យមិនឃើញត្រឡប់មកវិញមកដល់ពេលបច្ចុប្បន្ន ដែលនេះ ជាលក្ខខណ្ឌមួយឆ្លើយតបទៅនឹងការទាមទាររបស់ភាគីម្ខាងនៃជនរងគ្រោះ។ អំឡុងពេលជាង០១ឆ្នាំ គិតចាប់ពីថ្ងៃបន្ទាប់ដែលសហព័ទ្ធចាកចេញហើយមិនបានផ្ដល់ដំណឹងថានៅរស់ ឬស្លាប់ ឬគិតរាប់ ចាប់ពីថ្ងៃដែលសហព័ទ្ធនោះចាកចេញ លើកលែងតែអំឡុងពេលនោះបានចាប់ផ្ដើមពីម៉ោងសូន្យទៅ គឺម៉ោងរំលងអាធ្រាត្ររហូតដល់ពេលបច្ចុប្បន្ន[៩]។

ឧទាហរណ៍៖ A(ប្ដី) បានចាកចេញពីផ្ទះនៅថ្ងៃទី០៦ ខែមករា ឆ្នាំ២០១៤ ដោយមិនឃើញ ត្រលប់មកវិញអស់រយៈពេលជាង ០១ឆ្នាំហើយ នៅតែមិនឃើញសហព័ទ្ធត្រលប់មកវិញទេ ក្នុង ករណីនេះB (ប្រពន្ធ) អាចទាមទារឲ្យលែងលះបាន។សំណួរសួរថា តើអំឡុងពេលជាង ០១ឆ្នាំត្រូវ គណនាចាប់ពីពេលណា? អំឡុងពេលជាង ០១ឆ្នាំត្រូវគណនាដោយផ្អែកលើមាត្រា ៣៣១នៃក្រម រដ្ឋប្បវេណី។ ឧទាហរណ៍ A (ប្ដី) នៅថ្ងៃទី០៦ ខែមករា ឆ្នាំ២០១៤ បានចាកចេញពីផ្ទះទៅធ្វើការដូច រាល់ដងប៉ុន្តែចាប់តាំងពីថ្ងៃនោះមក A មិនឃើញត្រលប់មកផ្ទះវិញទេ ហើយក៏បាត់ដំណឹងសូន្យមិន ដឹងថាស្លាប់ ឬ រស់ឡើយ ការបាត់ដំណឹងនេះ មានអំឡុងពេលជាង ០១ឆ្នាំហើយគិតចាប់ពីថ្ងៃទី០៧ ខែមករា ឆ្នាំ២០១៤រហូតដល់ពេលបច្ចុប្បន្ន។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើ សហព័ទ្ធដែលបានបាត់ពីផ្ទះ ដោយជួប

[៩] មាត្រា ៣៣៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

បញ្ហាគ្រោះថ្នាក់ដូចជា ធ្លាក់យន្តហោះជាដើម ហើយគេមិនដឹងថាស្លាប់ ឬរស់ ក្នុងករណីនេះអំឡុងពេលជាង ០១ ឆ្នាំ ត្រូវបានបកស្រាយថាគិតចាប់ពីថ្ងៃដែលបានគ្រោះថ្នាក់នោះបានកើតឡើង។ ដូចនេះតុលាការនឹង សម្រេចពីការប្រកាសអំពីការបាត់ខ្លួនតាមការស្នើសុំពីសហព័ទ្ធម្ខាងទៀតនៃជនរងគ្រោះបាន ដោយគ្រាន់តែបង្ហាញភស្តុតាងដែលអាចបញ្ជាក់អំពីស្ថានភាពដែលបាត់ដំណឹងអំពីសហព័ទ្ធដោយមិនដឹងថា ស្លាប់ ឬរស់អស់រយៈពេលជាង១ឆ្នាំនោះគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីលែងលះ។

១.៣.៤. ករណីសហព័ទ្ធបានរស់នៅបែកគ្នាជាបន្តបន្ទាប់អស់រយៈពេលជាង ០១ឆ្នាំ ផ្ទុយនឹងគោលបំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍

ជាទូទៅសហព័ទ្ធដែលបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍នឹងគ្នា គឺត្រូវតែរួមរស់នៅជាមួយគ្នាក្នុងដំបូលផ្ទះតែមួយ ។ វាជារឿងចម្លែកទៅវិញទេដែលសហព័ទ្ធដែលបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ហើយមិនរួមរស់នៅជាមួយគ្នានោះ ប៉ុន្តែក៏មានករណីលើកលែងមួយចំនួនដែលនៅពេលដែលសហព័ទ្ធនោះ រៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ហើយត្រូវបង្ខំចិត្តត្រូវតែចាកចេញដើម្បីទៅបំពេញការងារណាមួយនៅឆ្ងាយ ដើម្បីបំពេញតម្រូវការនៃជីវភាពរស់នៅ ឬជាការងារដែលចាំបាច់ខានមិនបានដូចជា ការបំពេញការងារជាមន្ត្រីស្ថានទូតជាដើម។ ប៉ុន្តែសំរាប់ការរស់នៅបែកគ្នាជាបន្តបន្ទាប់ក្នុងចំណុចនេះ គឺសំដៅដល់ស្ថានភាពនៃការរស់នៅបែកផ្ទះគ្នាដោយមិនរួមរស់នៅជាមួយគ្នាដូចប្តីប្រពន្ធ ហើយលែងមានសម្ព័ន្ធផ្លូវភេទជាមួយគ្នា ដែលផ្ទុយទៅនឹងគោលបំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលចាត់ចូលទៅនឹងករណីនេះ។ ជាទូទៅការរស់នៅបែកគ្នានោះត្រូវបន្តជាប់គ្នារហូតក្នុងន័យនេះ មិនមែនមិនឲ្យឃ្លាតពីគ្នាមួយជំហានសោះឡើយនោះទេ ប៉ុន្តែត្រូវស្ថិតក្នុងអំឡុងពេល ឬរយៈពេលមួយសមរម្យដែលសហព័ទ្ធទទួលយកបាន និងមិនផ្ទុយទៅនឹងគោលបំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍។ឧទាហរណ៍ A(ប្តី) B(ប្រពន្ធ) បានឈ្លោះទាស់ទែងគ្នា Aបានចាកចេញពីផ្ទះមករស់នៅផ្ទះឪពុកម្តាយគាត់ មួយអាទិត្យត្រលប់មកផ្ទះម្តង ក្នុងគោលបំណងមកមើលកូន ហើយលែងមានសម្ព័ន្ធផ្លូវភេទជាមួយBចាប់ពីពេលនោះមក ក្នុងករណីនេះA និង B អាចទាមទារលែងលះគ្នាបាន។

១.៣.៥. ករណីផ្សេងៗទៀតដែលទំនាក់ទំនងអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រូវបែកបាក់ ហើយគ្មានសង្ឃឹមថានឹងអាចបដិធានឡើងវិញបាន

បញ្ញត្តិចំណុចនេះមានលក្ខណៈទូលាយ និយាយរួមទោះបីជាមូលហេតុទាំងឡាយ ដែលមិនចូលក្នុងចំណុចពី “១.៣.១” ដល់ “១.៣.៤”ខាងលើនេះ គឺស្ថានភាពនោះអាចនឹងត្រូវបានគេរាប់បញ្ចូលទៅក្នុងចំណុច“១.៣.៥”នេះ។ ដើម្បីសម្រេចបញ្ហានេះ តុលាការគប្បីត្រូវពិចារណាដល់ស្ថានភាពនានាដូចជា សកម្មភាពនិងអាកប្បកិរិយារបស់អ្នកទាំងពីរក្នុងអំឡុងពេលអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែល

កើតមាន (ការវាយដុំឃោរឃៅ ធ្វើទុកបុកម្នេញ ប្រមាថមើលងាយធ្ងន់ធ្ងរចំពោះសហព័ទ្ធ ឬចំពោះបុព្វញាតិរបស់សហព័ទ្ធមានចរិយាផ្ទុយពីសីលធម៌ ឬប្រព្រឹត្តអនាចារ) ដែលបណ្តាលឲ្យបែកបាក់ហើយគ្មានសង្ឃឹមនឹង អាចបដិទានវិញបាន។

១.៤. ប្រភេទនៃការលែងលះ

នៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីបានកំណត់អំពីការលែងលះមាន ២ប្រភេទគឺ ការលែងលះដោយការព្រមព្រៀង(១.៤.១) និង ការលែងលះដោយគ្មានការព្រមព្រៀង(១.៤.២)។

១.៤.១ ការលែងលះដោយការព្រមព្រៀង

ការលែងលះដោយការព្រមព្រៀង គឺជាការលែងលះដែលកើតឡើងចេញពីឆន្ទៈពិតប្រាកដរបស់សហព័ទ្ធទាំងពីរក្នុងការផ្តាច់ចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍។ ម្យ៉ាងទៀតការលែងលះប្រភេទនេះគឺជាជម្រើសមួយនៃការលែងលះរបស់សហព័ទ្ធ។ បើសិនជាសហព័ទ្ធទាំងពីរដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍នឹងគ្នាដែលខ្លួនយល់ឃើញថាមិនអាចរួមរស់នៅជាមួយគ្នា អស់និស្ស័យនឹងគ្នាហើយនិងអស់មនោសញ្ចេតនានឹងគ្នាហើយបានព្រមព្រៀងគ្នារួចជាស្រេចអំពីការលែងលះ អាចដាក់ពាក្យបណ្តឹង (ក្រមបកប្រែខុស) ទៅតុលាការបាន។ ប៉ុន្តែតុលាការអាចឲ្យលែងលះបានក្រោយពីបានយល់ឃើញថា សហព័ទ្ធទាំងសងខាងមានឆន្ទៈពិតប្រាកដក្នុងការរំលាយទំនាក់ទំនងអាពាហ៍ពិពាហ៍[10]។ ឆន្ទៈពិតប្រាកដក្នុងការព្រមព្រៀងលែងលះក្នុងន័យនេះចង់សំដៅដល់ការបង្ហាញឆន្ទៈព្រមព្រៀងដោយស្ម័គ្រចិត្តរបស់គូភាគីទាំងសងខាង ដោយមិនមានវិការៈដូចជា ការគំរាមគំហែង ការឆបោក ការភាន់ច្រឡំ ការបង្ហាញការមិនពិតរបស់ភាគីម្ខាងទៀត អំពើឆ្លៀតឱកាសដោយមានគោលបំណងកេងចំណេញហួសហេតុជាអាទិ៍[11]។ ចំពោះការលែងលះប្រភេទនេះ ដោយពុំពិចារណាទៅលើមូលហេតុនៃការលែងលះដែលកំណត់ដោយក្រមរដ្ឋប្បណីឡើយ ហេតុនេះការព្រមព្រៀងរបស់សហព័ទ្ធទាំងពីរគឺ ជាលក្ខខណ្ឌចាំបាច់សម្រាប់ឲ្យតុលាការត្រូវធ្វើជាមូលដ្ឋាននៃការពិចារណាក្នុងការវិនិច្ឆ័យដើម្បីចេញដីកាសម្រេចនៃការលែងលះ។

១.៤.២. ការលែងលះដោយគ្មានការព្រមព្រៀង

ការលែងលះដែលមានមូលហេតុដូចមានចែងនៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី គឺជាការលែងលះដោយមិនមានការព្រមព្រៀង មានន័យថាភាគីម្ខាង(ប្តី/ប្រពន្ធ)នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ មិនមានឆន្ទៈក្នុងការលែងលះ ប៉ុន្តែភាគីម្ខាងទៀតទទូចឲ្យមានការលែងលះ ដោយមិនអាចរួមរស់ជាមួយគ្នា

[10] មាត្រា ៩៧៩ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

[11] មាត្រា ៣៤៥ និងមាត្រាបន្តបន្ទាប់ទៀត នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

ទៀតបាន។ ម្យ៉ាងទៀតដោយសារទ្រាំមិនបាននឹងភាគីម្ខាងទៀត(ប្តី/ប្រពន្ធ) បានធ្វើអំពើពុំគប្បីមិនសមរម្យណាមួយមិនអាចនឹងអធ្យាស្រ័យបាន ហើយការប្រព្រឹត្តនោះវាជះឥទ្ធិពលខ្លាំងទៅដល់ភាគីម្ខាងនៃជនរងគ្រោះ កូន សាច់ញាតិ នាំឲ្យបាត់បង់នូវសេចក្តីថ្លៃថ្នូរនៅក្នុងគ្រួសារ ហើយក៏ជាមូលហេតុនៃការលែងលះដែលមានបញ្ញត្តិនៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីមាត្រា ៩៧៨ កថាខណ្ឌ១ ផងដែរ។ ភាពមិនសុខចិត្តភាគីនៃជនរងគ្រោះដែលទទួលរងនូវអំពើនោះ ក៏បានសម្រេចចិត្តដាក់ពាក្យបណ្តឹងសុំលែងលះ ដើម្បីឲ្យតុលាការធ្វើការវិនិច្ឆ័យហើយចេញសាលក្រមលែងលះឆ្លើយតបនឹងអ្វីដែលភាគីនៃជនរងគ្រោះ ដែលជាដើមបណ្តឹងបានទាមទារនៅក្នុងពាក្យបណ្តឹង។

ដូចនេះបន្ទាប់ពីយើងបានសិក្សានៅក្នុងជំពូកទី១ សញ្ញាណនៃការលែងលះខាងលើនេះរួចមក យើងនឹងបន្តការសិក្សានៅជំពូកទី២ នីតិវិធីនៃការលែងលះដោយការព្រមព្រៀងជាបន្តទៀត។

ជំពូកទី២
នីតិវិធីនៃការលែងលះដោយការព្រមព្រៀង

ការលែងលះដោយការព្រមព្រៀងត្រូវបានកំណត់នៅក្នុង មាត្រា៣ កថាខណ្ឌទី១ នៃតារាងឧបសម្ព័ន្ធត្រង់ចំណុចទី៥ ផ្នែកទី៤ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង ឆ្នាំ២០១០ ហេតុនេះចំពោះការលែងលះដោយការព្រមព្រៀងគ្នាត្រូវប្រព្រឹត្តទៅតាមច្បាប់នេះ។

នៅក្នុងរឿងក្តីនៃការលែងលះដោយការព្រមព្រៀងមានតែភាគីប្តីប្រពន្ធទេដែលជាអ្នកចាប់ផ្តើមដំណើរការនីតិវិធីដោះស្រាយដំបូងតាមរយៈការដាក់ពាក្យសុំទៅតុលាការ មិនមែនជារឿងក្តីដែលតុលាការអាចចាប់ផ្តើមនីតិវិធីបណ្តឹងដោយឆន្ទានុសិទ្ធិឡើយ។ មានន័យថាកម្មវត្ថុនៃការសម្រេច និងការចេញដីកា គឺភាគីជាអ្នកកំណត់នៅក្នុងពាក្យសុំ ហើយតុលាការអាចចាប់ផ្តើមជម្រះក្តីបានទាល់តែទទួលបានពាក្យសុំជាមុនសិន។ ទន្ទឹមនឹងពាក្យសុំភាគីត្រូវមានកិច្ចព្រមព្រៀងលែងលះភ្ជាប់មកជាមួយផងដែរ។ ដូចនេះយើងនឹងសិក្សាលម្អិតទៅលើកិច្ចព្រមព្រៀងលែងលះ(២.១) និងពាក្យសុំលែងលះ(២.២)ដូចខាងក្រោមនេះ៖

២.១. កិច្ចព្រមព្រៀងលែងលះ

ដើម្បីបញ្ជាក់ពីឆន្ទៈត្រូវគ្នា ភាគីទាំងសងខាងនៃចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រូវធ្វើកិច្ចព្រមព្រៀងលែងលះ។ កិច្ចព្រមព្រៀងលែងលះនេះ គឺជាលិខិតមួយដែលគូរភាគីទាំងពីរ(ប្តី/ប្រពន្ធ)បានព្រមព្រៀងគ្នាធ្វើដោយឆន្ទៈដោយពុំមានការបង្ខិតបង្ខំពីភាគីណាម្ខាងឡើយ។ នៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងលែងលះនេះ ភាគីប្តីប្រពន្ធអាចធ្វើជាទម្រង់នៃការសម្តែងឆន្ទៈព្រមព្រៀងលែងលះស្តែងឡើងក្រោមរូបភាពពីរគឺ ព្រមព្រៀងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬដោយផ្ទាល់មាត់។

ទម្រង់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ៖ សហព័ទ្ធទាំងពីរអាចរៀបចំកិច្ចព្រមព្រៀងលែងលះគ្នាជាមុនហើយភ្ជាប់ទៅជាមួយពេលយកពាក្យសុំដាក់នៅតុលាការ។ ជាទូទៅកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ ភាគច្រើនសរសេរនូវខ្លឹមសារជាសារធាតុចម្បង គឺឆន្ទៈនៃការព្រមព្រៀងលែងលះ និងជាយថាហេតុ ការបែងចែកសិទ្ធិអំណាចមេបាលើកូន បន្ទុកសោហ៊ុយចំណាយដើម្បីចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សាកូន ការចូលជួបប្រាស្រ័យទាក់ទងជាមួយកូន ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរួម និងការនាំយកពាក្យសុំទៅដាក់នៅតុលាការមានសមត្ថកិច្ចដើម្បីទទួលបានដីកាសម្រេចជាអាទិ៍។

ទម្រង់ដោយផ្ទាល់មាត់៖ ទម្រង់នេះភាគច្រើនត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយប្រជាជនដែលមិនសូវយល់ដឹងអំពីច្បាប់ និងមិនមានលទ្ធភាពពឹងពាក់មេធាវី។ តាមរយៈទម្រង់នេះ នៅពេលដែលប្តីប្រពន្ធសម្រេចថាលែងលះគ្នា ពួកគាត់បណ្តើរគ្នាទៅតុលាការហើយថ្លែងការណ៍អំពីឆន្ទៈនៃការព្រម

ព្រៀងលែងលះរបស់ខ្លួន នៅចំពោះមុខក្រឡាបញ្ជីដែលទទួលពាក្យសុំនោះតំណាលគ្នានឹងដាក់ពាក្យសុំ។

តាមទ្រឹស្តីពិតរបស់ច្បាប់ ឆន្ទៈនៃការព្រមព្រៀងរបស់ប្តីប្រពន្ធគឺជារឿងដ៏សំខាន់បំផុតដែលចៅក្រមត្រូវការវែកញែក និងស្រាវជ្រាវដើម្បីទទួលស្គាល់ ថាតើការព្រមព្រៀងនោះបានការពារនូវផលប្រយោជន៍រៀងៗខ្លួនរបស់ភាគីដោយយុត្តិធម៌ ឬនៅ (ពិសេសភាគីខាងប្រពន្ធ) ពីព្រោះនៅក្នុងសង្គមខ្មែរបច្ចុប្បន្នអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារដែលតែងតែកើតឡើងជាញឹកញាប់។

២.២. ពាក្យសុំលែងលះ

នៅក្នុងពាក្យសុំលែងលះដោយការព្រមព្រៀងភាគីណាម្ខាងដែលមានគោលបំណងចង់ដាក់ពាក្យសុំលែងលះ អាចដាក់ទៅតុលាការតែត្រូវបំពេញទម្រង់បែបបទនៃការដាក់ពាក្យសុំតាមបញ្ញត្តិច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងបានកំណត់។ ពាក្យសុំលែងលះអាចធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (២.២.១) ឬដោយផ្ទាល់មាត់ក៏បាន (២.២.២) លើកលែងតែក្នុងករណីដែលមានបញ្ញត្តិពិសេសក្នុងច្បាប់នេះ ឬ ច្បាប់ផ្សេងទៀត[12]។

២.២.១.ពាក្យសុំជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ

ពាក្យសុំលែងលះអាចត្រូវបានធ្វើឡើងដោយអ្នកដាក់ពាក្យសុំ ឬតាមរយៈអ្នកតំណាងដោយអាណត្តិរបស់ខ្លួនក៏បានប្រសិនបើអ្នកដាក់ពាក្យសុំបានស្នើសុំឲ្យមានដោយខ្លួនរបស់គេផ្ទាល់។ ម្យ៉ាងទៀតអ្នកដាក់ពាក្យសុំ ឬអ្នកតំណាងដោយអាណត្តិ ត្រូវរៀបចំលិខិតនៃពាក្យសុំមុននឹងដាក់ទៅតុលាការត្រូវសរសេរបញ្ជាក់នូវចំណុចដូចខាងក្រោមនេះ៖

- **ឈ្មោះ និង អាស័យដ្ឋានរបស់អ្នកដាក់ពាក្យសុំ ៖** ប្តី ឬប្រពន្ធដែលយកពាក្យសុំមកដាក់ត្រូវសរសេរឈ្មោះ ភេទ អាយុ សញ្ជាតិ និងត្រូវសរសេរអាស័យដ្ឋាន(ផ្ទះលេខ… ផ្លូវ… ក្រុម…ភូមិ… ឃុំ/សង្កាត់…ក្រុង/ស្រុក/ខណ្ឌ…ខេត្ត/រាជធានី…)នៅក្នុងពាក្យសុំ។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើមានអ្នកតំណាងដោយអាណត្តិដែលច្បាប់បានកំណត់ត្រូវសរសេរឈ្មោះ និង អាស័យដ្ឋានរបស់អ្នកតំណាងដោយអាណត្តិនោះនៅក្នុងពាក្យសុំផងដែរ។

- **ខ្លឹមសារនៃដីកាសម្រេចដែលអ្នកដាក់ពាក្យសុំទាមទារៈ** ជាការសរសេរនូវអ្វីដែលអ្នកដាក់ពាក្យសុំបានទាមទារ ហើយក៏ជាការបញ្ជាក់អំពីទំហំនៃរឿងក្តីដែលត្រូវឲ្យតុលាការលើកយកមកវិនិច្ឆ័យ និងសម្រេចសេចក្តីផងដែរ។ ទាក់ទិននឹងខ្លឹមសារនៃការសរសេរពាក្យសុំលែងលះដោយការព្រមព្រៀងចំណុចនេះ ត្រូវសរសេរឲ្យបានដាក់លាក់ថាស្នើសុំឲ្យតុលាការចេញដីកាសម្រេចតាម

[12] មាត្រា ២៦ កថាខណ្ឌទី១ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងឆ្នាំ ២០១០

ពាក្យសុំឲ្យអ្នកដាក់ពាក្យសុំលែងលះជាមួយភាគីម្ខាងទៀត (ការទាមទារចម្បង) និងជាយថាហេតុការទាមទារផ្សេងទៀតដូចជា ការបែងចែកសិទ្ធិអំណាចមេបាលើកូន ការចូលជួបប្រាស្រ័យទាក់ទងជាមួយកូនរបស់អ្នកដែលមិនមានសិទ្ធិអំណាចមេបា ការទទួលបន្ទុកសោហ៊ុយចំណាយដើម្បីចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សាកូន ឬការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ (ការទាមទារបន្ទាប់បន្សំ)ជាអាទិ៍។

-អង្គហេតុជាមូលហេតុនៃការទាមទារ ៖ គឺសរសេរជាមូលដ្ឋានគតិយុត្តនៃការទាមទាររបស់ភាគី។ ក្នុងរឿងក្តីនៃការលែងលះដោយការព្រមព្រៀង មូលដ្ឋានគតិយុត្តនៃការទាមទារដូចជា ការលែងលះ ជាអង្គហេតុដែលអាចទាមទារលែងលះបាន គឺអង្គហេតុនៃការកើតឡើងនៃចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលបញ្ជាក់តាមសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងអង្គហេតុនៃការសម្តែងឆន្ទៈនៃការព្រមព្រៀងលែងលះគ្នា ដែលបញ្ជាក់ដោយកិច្ចព្រមព្រៀង ឬការអះអាងរបស់ភាគី។ រីឯការចាត់ចែងចំពោះកូន ជាអង្គហេតុដែលអាចទាមទារឲ្យតុលាការសម្រេចចាត់ចែងចំពោះកូន គឺជាអង្គហេតុដែលបញ្ជាក់ថា តាមចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់ប្តីប្រពន្ធបានបង្កើតកូនដែលបច្ចុប្បន្នជាអនីតិជនដែលអង្គហេតុនេះជាទូទៅអាចបញ្ជាក់ដោយសំបុត្រកំណើតរបស់កូន។ លើសពីនេះទៅទៀត គឺការចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិ គឺជាអង្គហេតុដែលអាចទាមទារឲ្យមានការចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិ គឺជាអង្គហេតុដែលបញ្ជាក់ពីការមានទ្រព្យសម្បត្តិរួមគ្នា(ទ្រព្យអកម្ម និង ទ្រព្យសកម្ម) ដែលអង្គហេតុបញ្ជាក់ដោយឯកសារនានាដូចជា ប័ណ្ណសម្គាល់សិទ្ធិម្ចាស់អចលនវត្ថុ ឬ លិខិតម្ចាស់យានយន្តជាអាទិ៍។

នៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង ទម្រង់នៃពាក្យសុំនេះ គឺមិនបានសរសេរឲ្យបានត្រឹមត្រូវតាមស្មារតីនេះទេ ហើយការប្រើប្រាស់ពាក្យក៏មិនបានត្រឹមត្រូវដែរ ជាពិសេសការហៅឈ្មោះភាគីនៅក្នុងរឿងក្តីលែងលះដោយការព្រមព្រៀង គឺ ជនដាក់ពាក្យសុំ ឬអ្នកដាក់ពាក្យសុំ និងភាគីម្ខាងទៀត មិនមែនដើមចោទ និង ចុងចម្លើយដូចនីតិវិធីបណ្តឹងធម្មតាទេ។

២.២.២. ពាក្យសុំដោយផ្ទាល់មាត់

ក្នុងករណីដែលភាគីម្ខាងនៃអ្នកដាក់ពាក្យសុំដែលមានភាពចាំបាច់ណាមួយមិនបានបំពេញទៅតាមលក្ខខណ្ឌទម្រង់ខាងលើនេះ ដូច្នេះពួកគាត់អាចធ្វើពាក្យសុំដោយផ្ទាល់មាត់ ដោយគ្រាន់តែអ្នកដាក់ពាក្យសុំត្រូវធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍នូវចំណុច (២.២.១) ដែលមានរៀបរាប់ខាងលើនេះ នៅចំពោះមុខក្រឡាបញ្ជីដែលទទួលពាក្យសុំហើយក្រឡាបញ្ជីនោះ ធ្វើការកត់ត្រាទុកនៅក្នុងកំណត់ហេតុ។ កំណត់ហេតុនេះត្រូវចាត់ទុកថាជាលិខិតនៃពាក្យសុំ[13]។ នៅពេលដាក់ពាក្យសុំ ប្រសិនបើអ្នក

[13] មាត្រា ២៦ កថាខណ្ឌ៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនិតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងឆ្នាំ ២០១១

ដាក់ពាក្យសុំមានភស្តុតាងជាឯកសារដូចជា សំបុត្របញ្ជាក់អាពាហ៍ពិពាហ៍ សំបុត្របញ្ជាក់កំណើតកូន ឬឯកសារនានាដែលបញ្ជាក់ពីទ្រព្យសម្បត្តិជាអាទិ៍ គាត់ត្រូវដាក់ជូនតុលាការនូវឯកសារច្បាប់ដើម ឬឯកសារដែលមានសេចក្តីបញ្ជាក់ដើម្បីឲ្យតុលាការងាយស្រួលក្នុងការពិនិត្យ និងឆាប់ទទួលស្គាល់អង្គហេតុ។

២.៣. សមត្ថកិច្ចដោះស្រាយ

២.៣.១. ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ សង្កាត់

នៅក្នុងដំណាក់កាលនេះ ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់មិនមានសមត្ថកិច្ចអ្វីសម្រេចឲ្យគូភាគីលែងលះគ្នា បែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ កំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាលើកូន និងការបង់អាហារកិច្ចនោះឡើយ។ ការដាក់ពាក្យសុំទៅក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ គ្រាន់តែជាជម្រើសរបស់ភាគីប៉ុណ្ណោះ ពោលគឺថាសហព័ទ្ធអាចដាក់ពាក្យសុំដោយផ្ទាល់ទៅតុលាការមានសមត្ថកិច្ចតែម្តងក៏បាន។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើភាគីណាម្ខាងបានសម្រេចចិត្តដាក់ពាក្យសុំមកកាន់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់នាលំនៅឋានប្តី ឬប្រពន្ធ ដូច្នេះក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ត្រូវដើរតួនាទីជាកិច្ចបឋមគឺ ជាអ្នកផ្សះផ្សាគូភាគីជាមុនសិន។ ការផ្សះផ្សាគឺ ក្នុងគោលបំណងដើម្បីឲ្យគូភាគីត្រូវរ៉ូវគ្នា ហើយធ្វើការសះជានឹងគ្នាដើម្បីបន្តការរស់នៅក្នុងជីវភាពជាប្តីប្រពន្ធសារជាថ្មី។ ដូច្នេះក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ត្រូវតែខិតខំធ្វើយ៉ាងណាក្នុងការបញ្ចុះបញ្ចូលគូរភាគីឲ្យសះជានឹងគ្នាបានក្នុងអំឡុងពេលតាមការកំណត់របស់ច្បាប់ ១៥ ថ្ងៃបន្ទាប់ពីបានទទួលពាក្យសុំនោះ[14]។ ប្រសិនបើគូភាគីត្រូវរ៉ូវគ្នា ក្រោយពីទទួលបានការផ្សះផ្សាពីក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់នាំឲ្យគូភាគីយល់ព្រមសះជានឹងគ្នា ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ត្រូវកត់ត្រាពីអ្វីដែលគូភាគីបានសះជានឹងគ្នានោះទុកធ្វើជាកំណត់ហេតុ និងធ្វើលិខិតកិច្ចសន្យាឲ្យភាគីទាំងពីរដើម្បីទទួលយកការផ្សះផ្សា។ ទន្ទឹមនឹងការផ្សះផ្សានេះ ប្រសិនបើការខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់បានធ្វើអស់ពីលទ្ធភាពហើយ គូភាគីនៅតែទទូចចង់ធ្វើការលែងលះ ហើយគ្មានសង្ឃឹមថានឹងអាចសះជានឹងគ្នាដូច្នេះក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់មានតែធ្វើការបញ្ជូនពាក្យសុំទៅតុលាការដើម្បីឲ្យតុលាការមានចំណាត់ការបន្ត។

២.៣.២. សាលាដំបូងរាជធានី-ខេត្ត

ក្រោយពីក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ធ្វើការផ្សះផ្សាមិនបានសម្រេច ហើយពាក្យសុំក៏ត្រូវបានបញ្ជូនមកតុលាការនៃលំនៅឋានរបស់ប្តីឬប្រពន្ធនោះ ដូច្នេះតុលាការនឹងបន្តចំណាត់ការនេះពីព្រោះថាមានតែតុលាការទេដែលអាចសម្រេចឲ្យគូភាគីលែងលះគ្នា ឬមិនអាចលែងលះគ្នាបានដោយការចេញដីកា

[14] មាត្រា ៩៨២ កថាខណ្ឌ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

សម្រេចតាមពាក្យសុំ។ មុននឹងឈានទៅដល់ដំណើរការនីតិវិធីជំនុំជម្រះដោយចៅក្រម ដែលបានទទួលតាមលំដាប់វេនដែលបានកំណត់ទុកជាមុនដោយដីកាសម្រេចប្រចាំឆ្នាំតាមការកំណត់មាត្រា ២៦ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី ដូចនេះពាក្យសុំនោះត្រូវឆ្លងកាត់ការពិនិត្យជាមុនសិន។

២.៣.២.១. ការពិនិត្យពាក្យសុំ

នៅពេលដែលពាក្យសុំត្រូវបានដាក់មកដល់តុលាការ អ្នកដែលមានសមត្ថកិច្ចទទួលពាក្យសុំគឺមន្ត្រីរដ្ឋបាល ដែលជាអ្នកទទួលបន្ទុកនៅក្នុងការិយាល័យកិច្ចការរដ្ឋបាល និងបុគ្គលិកប្រចាំតុលាការ ។ នៅពេលដែលពាក្យសុំបានបញ្ជូនមកដល់ដៃក្រឡាបញ្ជីដោយមន្ត្រីរដ្ឋបាល ហើយតួនាទីរបស់ក្រឡាបញ្ជីគឺត្រូវធ្វើការពិនិត្យហើយធ្វើការចុះលេខលើសំណុំរឿងដែលបានទទួលនោះ។ ក្នុងករណីដែលពិនិត្យឃើញថាពាក្យសុំនោះមិនត្រឹមត្រូវតាមទម្រង់នៃច្បាប់ដែលបានកំណត់ទេនោះ គឺត្រូវរាយការណ៍ជូនចៅក្រមដើម្បីឲ្យចៅក្រមសម្រេច ថាតើត្រូវបង្គាប់ឲ្យកែតម្រូវ ឬលើកពាក្យសុំចោល(ដីកាសម្រេច)។ ផ្ទុយមកវិញប្រសិនបើពិនិត្យឃើញថាពាក្យសុំនោះត្រឹមត្រូវតាមទម្រង់នៃច្បាប់បានកំណត់ហើយ ដូច្នេះក្រឡាបញ្ជីត្រូវបញ្ជូនពាក្យសុំនោះទៅចៅក្រមដើម្បីសម្រេចបើកការជំនុំជម្រះ។ គួរបញ្ជាក់ផងដែរក្នុងការដាក់ពាក្យសុំ អ្នកដាក់ពាក្យសុំត្រូវបង់ពន្ធលើពាក្យសុំចំនួន ៥.០០០ (ប្រាំពាន់) រៀល[15]។ ចំណែកឯប្រាក់ប្រដាប់ក្តីក្រៅពីពន្ធគឺ ជាបន្ទុករបស់អ្នកដាក់ពាក្យសុំ[16]។

២.៣.២.២. ការកោះហៅគូភាគី

ក្រោយពីពិនិត្យពាក្យសុំឃើញថាត្រឹមត្រូវហើយនោះ តុលាការនឹងធ្វើការកំណត់កាលបរិច្ឆេទកោះហៅគូភាគីឲ្យចូលមកតុលាការដើម្បីដំណើរការនីតិវិធីរឿងក្តីលែងលះនោះ។ ដូចនេះសាមីភាគីត្រូវមានករណីកិច្ចចូលមកបង្ហាញខ្លួននៅក្នុងតុលាការតាមដីកាកោះឲ្យចូលតាមកាលបរិច្ឆេទដែលបានកំណត់។ ក្នុងករណីដែលត្រូវបានកោះហៅដោយតុលាការដែលបានរៀបរាប់ខាងលើនេះមិនបានបង្ហាញខ្លួនមកតុលាការដោយគ្មានមូលហេតុត្រឹមត្រូវទេនោះ តុលាការអាចពិន័យជាប្រាក់ចំនួនមិនលើសពី ១.០០០.០០០ (មួយលាន) រៀលបាន[17]។ ការកោះហៅនេះ ដើម្បីឲ្យអ្នកដាក់ពាក្យសុំ ឬភាគីម្ខាងទៀត អះអាងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬដោយផ្ទាល់មាត់ ឬ ដើម្បីប្រមូលព័ត៌មានអំពីអត្ថិភាព ឬនត្ថិភាពនៃអង្គហេតុពីអ្នកដាក់ពាក្យសុំ ភាគីម្ខាងទៀត ឬជនផ្សេងទៀតដែលតុលាការយល់ឃើញចាំបាច់ តុលាការអាចកោះហៅអ្នកដាក់ពាក្យសុំ ភាគីម្ខាងទៀត ឬជនផ្សេងទៀតដែលតុលាការយល់

[15] មាត្រា ២២ កថាខណ្ឌ១ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងឆ្នាំ ២០១០

[16] មាត្រា ២២ កថាខណ្ឌ៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងឆ្នាំ ២០១០

[17] មាត្រា២៩ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងឆ្នាំ ២០១០

ឃើញចាំបាច់បាន ដោយកំណត់កាលបរិច្ឆេទ។ចំពោះកាលបរិច្ឆេទដើម្បីឲ្យអ្នកដាក់ពាក្យសុំ ឬ ភាគីម្ខាងទៀតអះអាង តុលាការទទួលស្គាល់ឲ្យសាមីខ្លួនពឹងអ្នកតំណាងដោយអាណត្តិបង្ហាញខ្លួនជំនួសដោយមិនចាំបាច់បង្ហាញខ្លួនចំពោះមុខតុលាការដូចនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីដែរ(កថាខណ្ឌទី ១ មាត្រា ៥២ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី)។ ប៉ុន្តែចំពោះកាលបរិច្ឆេទប្រមូលព័ត៌មានអំពីអត្ថិភាព ឬនត្ថិភាពនៃអង្គហេតុពីអ្នកដាក់ពាក្យសុំ ភាគីម្ខាងទៀត ឬជនផ្សេងទៀតដែលតុលាការយល់ឃើញថាចាំបាច់វិញមានភាពចាំបាច់ឲ្យសាមីខ្លួនដែលត្រូវបានកោះហៅ បង្ហាញខ្លួនមកតុលាការ និងពន្យល់តុលាការអំពីកាលៈទេសៈមិនមែនដោយអ្នកតំណាងដោយអាណត្តិទេ គឺដោយផ្ទាល់ខ្លួនដើម្បីឲ្យតុលាការក្តោបនូវអង្គហេតុពិតនៅក្នុងរឿងក្តី។ ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងករណីដែលសាមីខ្លួនត្រូវបង្ហាញខ្លួន អ្នកតំណាងដោយអាណត្តិក៏អាចចូលរួមជាមួយសាមីខ្លួនបានដែរ។

២.៣.២.៣. ការផ្សះផ្សានៅតុលាការ

នៅក្នុងការដឹកនាំនីតិវិធីនៃរឿងក្តីលែងលះដោយការព្រមព្រៀងដែលជារឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងត្រូវដឹកនាំដោយចៅក្រម។ នៅពេលដែលភាគីបានបង្ហាញខ្លួនតាមការកោះហៅរបស់ចៅក្រម ហើយបានប្រមូលព័ត៌មានអំពីអត្ថិភាព ឬនត្ថិភាពនៃអង្គហេតុពីអ្នកដាក់ពាក្យសុំ ភាគីម្ខាងទៀត ឬជនផ្សេងទៀតរួចហើយ បន្ទាប់មកចៅក្រមដែលទទួលបន្ទុកលើសំណុំរឿងនោះ នឹងចាប់ផ្តើមដំណើរការដឹកនាំរឿងក្តីនេះតាមពាក្យសុំ របស់អ្នកដាក់ពាក្យសុំ ឬភាគីម្ខាងទៀត ឬជនផ្សេងទៀតនោះ។នៅពេលដឹកនាំនីតិវិធី ទោះបីជារឿងក្តីនៃការលែងលះដោយការព្រមព្រៀងជាការសម្តែងឆន្ទៈរបស់ភាគីក៏ដោយ ក៏ចៅក្រមតែងតែព្យាយាមផ្សះផ្សាភាគីឲ្យត្រូវរ៉ូវគ្នាវិញ បើចៅក្រមពិនិត្យឃើញថាការលែងលះនោះអាចបង្កជាផលអវិជ្ជមានខ្លាំងចំពោះកូន ហើយភាគីនៅមានមនោសញ្ចេតនាជាមួយគ្នានៅឡើយ។ ការផ្សះផ្សានេះ មិនមែនធ្វើដើម្បីឲ្យភាគីសះជានឹងគ្នាដោយការលះបង់ការទាមទារ ឬទទួលស្គាល់ការទាមទារនោះទេ គឺផ្សះផ្សាដើម្បីឲ្យមានការដកពាក្យសុំលែងលះទៅវិញហើយទៅរួមរស់នៅជាប្តីប្រពន្ធនឹងគ្នាតទៅទៀត។ ប៉ុន្តែបើការផ្សះផ្សាម្តងហើយម្តងទៀតនៅក្នុងដំណាក់កាលនីមួយៗមិនបានសម្រេចទេនោះ ចៅក្រមនឹងបន្តសម្រេចសេចក្តីតាមឆន្ទៈរបស់គូភាគីនៃអ្នកដាក់ពាក្យសុំ ឬភាគីម្ខាងទៀត ឬជនផ្សេងទៀតនោះ។

២.៣.២.៤. ការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ និងការសាកសួរដោយឆន្ទានុសិទ្ធិ

នៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធីនៃរឿងក្តីលែងលះដោយការព្រមព្រៀង តុលាការអាចធ្វើនីតិវិធីនៃការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ ឬមិនធ្វើនីតិវិធីនៃការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ដោយឆន្ទានុសិទ្ធិតាមការយល់ឃើញចាំបាច់ ឬមិនចាំបាច់បាន។ មានន័យថាចំពោះរឿងក្តី ឬចំណុចណាដែលត្រូវ

សម្រេចដោយដីកាសម្រេច តុលាការត្រូវកំណត់ថា ត្រូវធ្វើការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ ឬមិនត្រូវធ្វើ។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើតុលាការមិនធ្វើនីតិវិធីនៃការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ទេនោះ ដូចនេះតុលាការអាចធ្វើនីតិវិធីសាកសួរអ្នកដាក់ពាក្យសុំ ភាគីម្ខាងទៀតនោះ ជំនួសឲ្យនីតិវិធីនោះបាន។ ជាគោលការណ៍ការធ្វើនីតិវិធីនៃការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ត្រូវធ្វើនៅក្នុងសាលសវនាការ ចំណែកឯនីតិវិធីនៃការសាកសួរអាចធ្វើឡើងក្នុងបន្ទប់ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ចៅក្រម។ បន្ថែមពីនេះទៅទៀតទាក់ទិននឹងនីតិវិធីការសាកសួរ ក្រៅពីការផ្តល់វេទិកាដល់ភាគីបញ្ជាក់ឲ្យកាន់តែច្បាស់លាស់នូវឆន្ទៈព្រមព្រៀងរបស់ខ្លួនលើគ្រប់បញ្ហាដែលបានទាមទារ តុលាការអាចធ្វើការស្រាវជ្រាវដោយឆន្ទានុសិទ្ធិ ឬ ធ្វើការពិនិត្យភស្តុតាងដោយឆន្ទានុសិទ្ធិទៀតផង[18]។ មានន័យថាក្នុងការដឹកនាំនីតិវិធីនេះ តុលាការមិនឈរលើគោលការណ៍នៃសិទ្ធិចាត់ចែងរបស់ភាគីដូចការអនុវត្តក្នុងនីតិវិធីបណ្តឹងធម្មតាឡើយ ពោលគឺតុលាការអាចលើកយកអង្គហេតុដែលភាគីមិនបានអះអាងមកធ្វើជាមូលដ្ឋាននៃដីកាសម្រេចបាន។ លើស-ពីនេះទៅទៀត ក្នុងករណីដែលយល់ឃើញថាសមរម្យ តុលាការអាចអនុញ្ញាតឲ្យជនដែលពាក់ព័ន្ធផលប្រយោជន៍ចូលរួមក្នុងនីតិវិធី ឬចូលស្តាប់ជាអ្នកសង្កេតការណ៍បាន[19]។ម្យ៉ាងទៀតច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង ក៏បានអនុញ្ញាតឲ្យតំណាងអយ្យការចូលរួមក្នុងនីតិវិធីតាមរយៈការជូនដំណឹងរបស់តុលាការ ឬចូលរួមដោយឯកឯងប្រសិនបើរឿងក្តីមានការពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍សាធារណៈ។

២.៤. ការចេញដីកាសម្រេច

នៅក្នុងរឿងក្តីលែងលះតាមការព្រមព្រៀង ការសម្រេចសេចក្តីត្រូវធ្វើឡើងដោយដីកាសម្រេច។ តាមបញ្ញត្តិច្បាប់ដើម្បីចេញដីកាសម្រេចអំពីរឿងក្តី តុលាការពុំចាំបាច់ឆ្លងកាត់តាមការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ឡើយ ពីព្រោះរឿងក្តីប្រភេទនេះជារឿងក្តីដែលមិនភាពស្មុគស្មាញ និងគ្មានចំណុចវិវាទ ដោយហេតុថាភាគីបានព្រមព្រៀងគ្នារួចរាល់។ ម្យ៉ាងទៀតការលែងលះ គឺជារក្សាការសម្ងាត់ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ភាគី ហេតុនេះហើយដើម្បីចេញដីកាសម្រេចឲ្យលែងលះតាមការព្រមព្រៀងមិនចាំបាច់ទាញហេតុផលជាសាធារណៈឡើយ។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីដែលតុលាការយល់ឃើញចាំបាច់សម្រាប់នីតិវិធីនេះ តុលាការអាចធ្វើការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ដោយឆន្ទានុសិទ្ធិបាន។ ដីកាសម្រេចឲ្យលែងលះតាមការព្រមព្រៀង ដែលជារឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងជាគោលការណ៍ត្រូវធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងត្រូវសរសេរសេចក្តីសម្រេចបញ្ចប់ និងសំអាងហេតុ

[18] មាត្រា ២៧ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងឆ្នាំ ២០១០

[19] មាត្រា ២៨ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងឆ្នាំ ២០១០

ហើយចៅក្រមត្រូវចុះហត្ថលេខាលើសេចក្តីសម្រេចនោះ[20]។ ដីកាសម្រេចនេះនឹងមានតម្លៃដូចគ្នាទៅនឹងសាលក្រមស្ថាពរដែរ។

នៅក្នុងការសម្រេចសេចក្តីនេះដែរ អ្វីដែលជាមូលដ្ឋានដែលចៅក្រមលើកយកមកសម្រេចអំពីការលែងលះនោះ គឺចៅក្រមធ្វើការពិចារណាទៅលើចំនុចជាច្រើនដែលក្នុងនោះជាដំបូងនោះគឺចៅក្រមពិចារណាទៅលើស្ថានភាពគតិយុត្តនៃទំនាក់ទំនងប្តីប្រពន្ធនៃការលែងលះនោះ មានន័យថាតើប្តីប្រពន្ធនោះរៀបការត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដូចជា បានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាដើមដែលអាចបញ្ជាក់បានថា ការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយមានការទទួលស្គាល់ដោយច្បាប់។ បន្ទាប់មកចៅក្រមពិចារណាទៅលើឆន្ទះព្រមព្រៀងរបស់ភាគី ប្តីប្រពន្ធដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងលែងលះថាតើភាគីប្តីប្រពន្ធនោះពិតជាមានឆន្ទះពិតប្រាកដក្នុងការលែងលះដែរឬទេ? បើចៅក្រមធ្វើការសាកសួរហើយយល់ឃើញថា ភាគីប្តីប្រពន្ធមិនមានឆន្ទៈពិតប្រាកដក្នុងការលែងលះនោះទេ ដូចនេះជាចំណាត់ការចំពោះរឿងក្តីនៃការលែងលះនោះមិនអាចប្រព្រឹត្តទៅរួចទេ ពោលគឺចៅក្រមនឹងចេញដីកាសម្រេចលើកពាក្យសុំចោលដើម្បីបញ្ចប់នីតិវិធីលែងលះនេះ[21]។ ក្នុងករណីបែបនេះចៅក្រមមិនធ្វើការសម្រេចតាមឆន្ទៈព្រមព្រៀងរបស់ភាគីប្តីប្រពន្ធនោះទេ ដោយចៅក្រមអាចសម្រេចពីការលែងលះនេះបានលុះត្រា មានការព្រមព្រៀងពិតប្រាកដពីភាគីនៃការលែងលះ។ លើសពីនេះទៅទៀតចៅក្រមធ្វើការពិចារណាទៅលើចំណុចនៃការទាមទារចម្បងរបស់ភាគីគឺ ការលែងលះ និងជាយថាហេតុការទាមទារបន្ទាប់បន្សំផ្សេងទៀតដូចជា ការបែងចែកសិទ្ធិអំណាចមេបាលើកូន ការចូលជួបប្រាស្រ័យទាក់ទងជាមួយកូនរបស់អ្នកដែលមិនមានសិទ្ធិអំណាចមេបា ការទទួលបន្ទុកសោហ៊ុយចំណាយដើម្បីចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សាកូន ឬការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ បំណុលជាអាទិ៍។ ប៉ុន្តែពុំមានការលំបាកឡើយដោយហេតុថាការលែងលះដោយការព្រមព្រៀងគឺ ភាគីបានព្រមព្រៀងគ្នារួចជាស្រេចទៅលើចំណុចទាំងនេះ ព្រោះថាការលែងលះដោយការព្រមព្រៀងអាចប្រព្រឹត្តទៅបានលុះត្រាតែភាគីបានព្រមព្រៀងគ្នាគ្រប់ចំណុចទើបបាន តែបើមិនមានការព្រមព្រៀងលើគ្រប់ចំណុចទេ ការសម្រេចសេចក្តីមិនអាចធ្វើទៅបានឡើយ។

ទោះក្នុងស្ថានភាពបែបណាក៏ដោយ តុលាការអាចនឹងធ្វើការពិចារណាទៅលើចំណុចដូចខាងលើបានលុះត្រាមានការស្នើសុំពីសហព័ទ្ធ ផ្ទុយមកវិញប្រសិនបើភាគីនៃការលែងលះមិនបានលើកឡើងចំណុចនីមួយៗក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀង ឬដោយផ្ទាល់មាត់ក៏ដោយតុលាការមិនធ្វើការ

[20] មាត្រា ៣៥ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងឆ្នាំ ២០១០

[21] មាត្រា ៣៩ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងឆ្នាំ ២០១០

ពិចារណាឡើយ ប៉ុន្តែចំណុចដែលតុលាការត្រូវពិចារណាគឺ ឆន្ទៈព្រមព្រៀងលែងលះរបស់ភាគីប៉ុណ្ណោះ។ចំណែកចំណុចដែលភាគីមិនបានព្រមព្រៀងលើបញ្ហាបែងចែកទ្រព្យ ឬ បែងចែកកូនមិនមែនជាឧបសគ្គដល់ការសម្រេចសេចក្តីឡើយ។

ដីកាសម្រេចលើពាក្យសុំលែងលះដោយការព្រមព្រៀង ជាដីកាសម្រេចលើអង្គសេចក្តីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងដែលត្រូវធ្វើការជូនដំណឹងតាមរយៈការបញ្ជូន ឬការផ្ញើជូនឯកសារចម្លងយថាភូតនៃដីកាសម្រេច ទៅភាគីនៃការលែងលះដែលសាមីខ្លួនក្នុងរឿងលែងលះនេះតែម្តង[22]។ ទាក់ទិនទៅនឹងការជូនដំណឹងនេះ មិនចាំបាច់ដាច់ខាតត្រូវតែធ្វើតាមរយៈការបញ្ជូនដែលតម្រូវឲ្យក្រឡាបញ្ជីត្រូវប្រគល់ដោយផ្ទាល់ដោយយោងតាមបញ្ញត្តិមាត្រា ២៥១នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីដូចជា ការបញ្ជូនសាលក្រម ឬសាលដីកានោះទេគឺអាចធ្វើឡើងតាមរយៈការផ្ញើតាមប្រៃសណីយ៍ធម្មតាជាដើមក៏បាន។ ម្យ៉ាងទៀតដីកាសម្រេចលើពាក្យសុំឲ្យលែងលះតាមការព្រមព្រៀងក៏ដូចជា ដីកាសម្រេចលើអង្គសេចក្តីនៃរឿងក្តីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងមានលក្ខណៈខុសគ្នានឹងដីកាសម្រេចនៅក្នុងបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនៅត្រង់ថា ដីកាសម្រេចអំពីអង្គសេចក្តីនៃរឿងក្តីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងមានអានុភាពដោយការចូលជាស្ថាពរ មិនមែនដោយការជូនដំណឹងទេ[23]។ មានន័យថាដីកាសម្រេចលើពាក្យសុំលែងលះតាមការព្រមព្រៀង ក៏ដូចជាដីកាសម្រេចលើអង្គសេចក្តីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង ត្រូវបានចូលជាស្ថាពរមានអានុភាពអនុវត្តនៅពេលផុតរយៈពេលប្តឹងជំទាស់មានរយៈពេល ០២សប្តាហ៍ គិតចាប់ពីបានទទួលការជូនដំណឹងអំពីដីកាសម្រេចនោះ[24]។

២.៥. អានុភាពនៃការលែងលះដោយការព្រមព្រៀង

នៅពេលដែលដីកាសម្រេចចូលជាស្ថាពរ អានុភាពនៃដីកាសម្រេចក៏កើតមាន ហើយអានុភាពដែលកើតមាននោះសម្រេចក្រោមរូបភាពឆ្លើយតបនឹងពាក្យសុំរបស់ភាគីដែលបានព្រមព្រៀងគ្នាលើគ្រប់ចំណុចនៅក្នុងការលែងលះដែលមានដូចតទៅ៖

២.៥.១. អានុភាពលើទ្រព្យសម្បត្តិ និងភាតព្វកិច្ច

២.៥.១.១ អានុភាពលើទ្រព្យសម្បត្តិ

+ប្រព័ន្ធទ្រព្យដែលកំណត់ដោយច្បាប់លែងយកមកអនុវត្ត

ដោយយោងតាមមាត្រា ៩៨០នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីបញ្ញត្តិអំពីការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ ក្នុងករណីប្តីប្រពន្ធដែលបានលែងលះគ្នា ត្រូវធ្វើការបែងចែកទ្រព្យដោយយុត្តិធម៌ផ្អែកតាមការពិភាក្សា

[22] មាត្រា ៣៦ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងឆ្នាំ ២០១០
[23] មាត្រា ៣៧ កថាខណ្ឌ៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងឆ្នាំ ២០១០
[24] មាត្រា ៤០ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងឆ្នាំ ២០១០

របស់គូភាគីទាំងសងខាង។ ដោយឡែកការលែងលះដោយការព្រមព្រៀង គឺគូភាគីតែងតែធ្វើការពិភាក្សាក្នុងការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរួមដោយមាន ទាំងទ្រព្យសកម្ម និងទ្រព្យអកម្មដោយខ្លួនឯង។ ចំពោះទ្រព្យដោយឡែក សហព័ទ្ធនីមួយៗមានសិទ្ធិទទួលយករៀងៗខ្លួន។

២.៥.១.២ អានុភាពលើកាតព្វកិច្ច

+ ការបញ្ចប់កាតព្វកិច្ចដែលទាមទារដោយច្បាប់

កាតព្វកិច្ចរួមរស់ជីវភាពជាមួយគ្នា សហការ និងសង្គ្រោះគ្នាទៅវិញទៅមក ប្តីប្រពន្ធដែលមានករណីកិច្ច ស្រឡាញ់គ្នាទៅវិញទៅមក គោរពគ្នាទៅវិញទៅមក ថែរក្សា និងជួយគ្នាទៅវិញទៅមក ដើម្បីឈានទៅកាន់វឌ្ឍនភាពគ្រួសារ ព្រមទាំងកសាងគ្រួសារមួយមានសាមគ្គីភាព និងប្រកបដោយសុភមង្គល ហើយមានសិទ្ធិស្មើគ្នាមានករណីសហការគ្នា ដើម្បីថែរក្សាជីវភាពអាពាហ៍ពិពាហ៍រួម[25]។ ប៉ុន្តែអ្វីៗទាំងអស់នេះនឹងបញ្ចប់ដោយការលែងលះគ្នា។

+កាតព្វកិច្ចបង់សោហ៊ុយចាំបាច់ចិញ្ចឹមកូន

ឪពុក ឬ ម្តាយដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ត្រូវប្រើប្រាស់អំណាចមេបាដោយសហការគ្នា[26]។ ប៉ុន្តែនៅក្រោយការលះលែង គឺត្រូវមានភាគីណាម្ខាងជាអ្នកមានសិទ្ធិអំណាចមេបាលើកូនដែលគេហៅថា អំណាចមេបាទោល។ ដោយសារតែការបែងចែកកូនមានការពាក់ព័ន្ធនឹងអាហារកាតព្វកិច្ចចិញ្ចឹមកូន ហេតុនេះហើយបានជានៅក្រោយពេលលែងលះតុលាការត្រូវពិចារណា ហើយសម្រេចឲ្យភាគីណាម្ខាង ឪពុក ឬ ម្តាយជាអ្នកមានអំណាចមេបាលើកូន។ ក្នុងករណីតុលាការកំណត់ម្តាយជាអ្នកមានអំណាចមេបា ម្តាយត្រូវចាត់ទុកថា អ្នកមានសិទ្ធិលើសោហ៊ុយចាំបាច់ដើម្បីចិញ្ចឹមកូន ហើយឪពុកត្រូវចាត់ទុកថា អ្នកមានករណីកិច្ចបង់សោហ៊ុយចាំបាច់ដើម្បីចិញ្ចឹមកូន។ តុលាការធ្វើការសម្រេចអំពីចំនួននៃសោហ៊ុយចាំបាច់ដើម្បីចិញ្ចឹមកូន ដោយពិចារណាស្ថានភាពនៃជីវភាព និងសេដ្ឋកិច្ចរបស់ឪពុកឬម្តាយ ដែលមានករណីកិច្ចត្រូវបង់នោះ។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងរឿងក្តីលែងលះដោយការព្រមព្រៀង គឺគូភាគីតែងបានព្រមព្រៀងគ្នារួចជាស្រេច មិនមានអ្វីដែលឱ្យតុលាការពិបាកសម្រេចឡើយ។

[25] មាត្រា ៩៦៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

[26] មាត្រា ១០៣៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

២.៥.២. អានុភាពលើស្ថានភាពគ្រួសារ

២.៥.២.១ ការកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា

កូនដែលបានកើតក្នុងចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ហើយដែលនៅក្នុងស្ថានភាពជាអនីតិជននៅឡើយពេលដែលមានការលែងលះរវាងប្ដី និងប្រពន្ធត្រូវកំណត់យកឪពុក ឬម្ដាយណាម្ខាងជាអ្នកមានអំណាចមេបាតាមការពិភាក្សារបស់ឪពុកម្ដាយ។ ក្នុងករណីដែលឪពុកម្ដាយបានលែងលះគ្នានៅមុនកំណើតកូន ម្ដាយគឺជាអ្នកមានអំណាចមេបាចំពោះកូនដែលបានកើតមកនោះ។ ប៉ុន្តែនៅក្រោយកំណើតរបស់កូន អាចកំណត់យកឪពុកជាអ្នកមានអំណាចមេបា តាមការពិភាក្សារបស់ឪពុកម្ដាយបាន[27]។ ក៏ប៉ុន្តែចំពោះករណីលែងលះដោយការព្រមព្រៀង គឺវាមានភាពងាយស្រួលក្នុងការសម្រេចអំពីអ្នកមានអំណាចមេបាលើកូនដោយហេតុថា គូភាគីតែងតែកំណត់ជ្រើសរើសរួចជាស្រេច ផ្ទុយមកវិញបើសហព័ទ្ធពុំមានការយល់ព្រមតាមការពិភាក្សាទេនោះ នោះតុលាការនឹងធ្វើការពិចារណាថ្លឹងថ្លែងពីផលប្រយោជន៍កូន។

២.៥.២.២ អានុភាពនៃអត្តាធិនភាពនៅតែមាន

ក្នុងករណីដែលអនីតិជន ដែលបានទទួលអត្តាធិនភាពដោយការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ ហើយបានលែងលះគ្នា អានុភាពនៃអត្តាធិនភាពនៅតែមានដដែល ពុំបានបញ្ចប់តាមអនុភាពការលែងលះនោះទេ[28]។

២.៥.២.៣ ការបញ្ចប់ទំនាក់ទំនងញាតិពន្ធ

នៅពេលដែលមានការរំលាយចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយការលែងលះ នោះទំនាក់ទំនងញាតិពន្ធក៏ត្រូវបានបញ្ចប់រវាងសហព័ទ្ធទាំងសងខាងផងដែរ[29]។ ត្រង់ចំណុចនេះអានុភាពនៃការរំលាយចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយការលែងលះ គឺមានភាពខុសគ្នាទៅនឹងការរំលាយចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ដោយសារមរណភាពរបស់សហព័ទ្ធណាម្ខាងដោយទំនាក់ទំនងញាតិពន្ធមិនបញ្ចប់នោះទេ លុះត្រាតែសហព័ទ្ធដែលនៅរស់រៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ថ្មី[30]។

២.៥.២.៤ ការបញ្ចប់ ឬ ការប្រែប្រួលនូវការប្រើនាមត្រកូលរបស់សហព័ទ្ធ

ក្រៅពីការបញ្ចប់នូវទំនាក់ទំនងញាតិពន្ធ អានុភាពនៃការរំលាយចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយការលែងលះក៏ធ្វើឲ្យមានការបញ្ចប់ ឬ ប្រែប្រួលនូវការប្រើនាមត្រកូលរបស់សហព័ទ្ធណាម្ខាងផងដែរ។

[27] មាត្រា ១០៣៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

[28] មាត្រា២១ មាត្រា២២ និងមាត្រា៩៦៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

[29] មាត្រា ៩៤១ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

[30] មាត្រា ៩៤១ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

ដោយច្បាប់បានចែងជាជម្រើសថាប្តី ឬប្រពន្ធដែលបានប្តូរនាមត្រកូលថ្មីដោយអាពាហ៍ពិពាហ៍អាចប្រើនាមត្រកូលនៅមុនពេលរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍វិញបាន ឬ អាចប្រើនាមត្រកូលដែលបានប្រើនៅពេលលែងលះគ្នាបាន[31]។

ដូចនេះបន្ទាប់ពីបានសិក្សាជំពូកទី២ នីតិវិធីនៃការលែងលះដោយការព្រមព្រៀងខាងលើនេះរួចមក យើងនឹងបន្តការសិក្សានៅជំពូកទី៣ នីតិវិធីនៃការលែងលះដោយគ្មានការព្រមព្រៀងជាបន្តទៀត។

[31] មាត្រា ៩៨១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

ជំពូកទី៣
នីតិវិធីនៃការលែងលះដោយគ្មានការព្រមព្រៀង

៣.១. នីតិវិធីនៃបណ្ដឹងលែងលះ

៣.១.១ ការផ្ដើមនៃបណ្ដឹងលែងលះ

ចំពោះរឿងក្ដីលែងលះដោយគ្មានការព្រមព្រៀង ដំណើរការនីតិវិធីត្រូវអនុលោមតាមក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦។ បើភាគីណាមួយដែលជាសហព័ទ្ធ(ប្ដី/ប្រពន្ធ) ដែលមានបំណងពិតប្រាកដក្នុងការលែងលះ ដោយផ្អែកលើមូលហេតុត្រឹមត្រូវ អាចដាក់ពាក្យបណ្ដឹងទៅតុលាការដែលមានសមត្ថកិច្ចដោយយោងតាមមាត្រា ១០(សមត្ថកិច្ចជម្រះក្ដីពិសេសលើរឿងក្ដីលែងលះគ្នា និងរឿងក្ដីអំពីបុគ្គលភាព)នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីបាន[32]។ ពោលគឺ សមត្ថកិច្ចផ្ដាច់មុខរបស់សាលាដំបូងដែលមានសមត្ថកិច្ច នៅលំនៅឋានរបស់ភាគីនៃទំនាក់ទំនងឋានៈបុគ្គល ដែលពាក់ពន្ធ័នឹងបណ្ដឹងនោះ។ ម្យ៉ាងទៀតតុលាការអាចដំណើរការរឿងក្ដីនេះបាន តាមរយៈការដាក់ពាក្យបណ្ដឹងរបស់ដើមបណ្ដឹង ហើយនៅក្នុងពាក្យបណ្ដឹងត្រូវសរសេរឲ្យបានត្រឹមត្រូវតាមលក្ខខណ្ឌទម្រង់ដែលច្បាប់បានកំណត់ផងដែរ។

៣.១.១.១ ការសរសេរពាក្យបណ្ដឹងលែងលះ

ការសរសេរពាក្យបណ្ដឹងលែងលះត្រូវធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដោយត្រូវរៀបរាប់អំពីមូលហេតុដែលសហព័ទ្ធសុំលែងលះគ្នា ហើយត្រូវចុះហត្ថលេខាដោយសហព័ទ្ធដែលជាអ្នកប្ដឹង។ សហព័ទ្ធដែលជាអ្នកប្ដឹងហៅថា ភាគីដើមបណ្ដឹង ឬ ដើមចោទ រីឯសហព័ទ្ធដែលទទួលរងការប្ដឹងនោះហៅថា ចុងចម្លើយ។

នៅក្នុងពាក្យបណ្ដឹងលែងលះ ត្រូវធ្វើឡើងដោយ សរសេរនូវរាល់ចំនុចដូចដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា ៧៥ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី ចំពោះការសរសេរពាក្យបណ្ដឹងលែងលះដែលធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរមិនខុសគ្នាទៅនឹងការសរសេរពាក្យសុំលែងលះនៅជំពូកទី២ ខាងលើនោះទេ គឺត្រូវសរសេរបញ្ជាក់ឲ្យបានច្បាស់លាស់។

ដោយយោងទៅតាមសេចក្ដីប្រកាសរបស់ក្រសួងយុត្តិធម៌ចុះថ្ងៃទី១៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ ២០០៧ ភាគីដើមចោទត្រូវបង់ពន្ធពាក្យបណ្ដឹងលែងលះត្រូវបង់ចំនួន ៥៥០០០រៀល នៅពេលដែលពាក្យបណ្ដឹងត្រូវបានដាក់មកតុលាការ។ បន្ថែមពីនេះទៅទៀត ភាគីដើមចោទត្រូវបង់ប្រាក់ប្រដាប់ក្ដីក្រៅពីពន្ធ ដូចជាចំនួនទឹកប្រាក់ចាំបាច់ដើម្បីឱ្យតុលាការពិនិត្យភស្តុតាងការបញ្ជូនឯកសារ

[32] មាត្រា ៩៨២ កថាខណ្ឌ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

ឬចំនួនទឹកប្រាក់សម្រាប់សោហ៊ុយធ្វើដំណើរ និងសោហ៊ុយស្នាក់នៅរបស់ចៅក្រម និងក្រឡាបញ្ជី ក្នុងករណីមានការពិនិត្យភស្តុតាង និងសោហ៊ុយសកម្មភាពផ្សេងទៀតតាមនីតិវិធីក្នុងបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដើម្បីដំណើរការស៊ើបអង្កេតរឿងនោះ[33]។ ចំពោះចំនួនប្រាក់ប្រដាប់ក្តីសម្រាប់ភាគីដែលទទួលបន្ទុកចេញ គឺភាគីដែលចាញ់ក្តីជាអ្នកទទួលបន្ទុកចេញសងវិញ [34]។

កំណត់សម្គាល់ បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទូទៅ ច្បាប់តម្រូវឱ្យភាគីនីមួយៗ ជាអ្នកស្វែងរកភស្តុតាងដាក់ជូនទៅតុលាការដោយខ្លួនឯង ហើយនៅក្នុងពាក្យបណ្តឹង បើភាគីទាមទារចំណុចណា តុលាការនឹងសម្រេចសេចក្តីតាមពាក្យសុំត្រង់ចំណុចនោះ ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងដែលភាគីបានបង្ហាញដល់តុលាការប៉ុណ្ណោះ។ ដោយឡែកចំពោះចំណុចណាដែលភាគីមិនបានទាមទារ ឬភ្លេចទាមទារ តុលាការមិនសម្រេចចំណុចដែលមិនបានទាមទារឡើយ។

៣.១.១.២ កន្លែងទទួលពាក្យបណ្តឹង

ជាទូទៅបណ្តឹងនៃការលែងលះ ទីកន្លែងនៃការដាក់ពាក្យបណ្តឹងមានពីរ ដើម្បីឱ្យភាគីជ្រើសរើសដាក់ពាក្យបណ្តឹងសុំលែងលះ។ ដូចនេះភាគីអាចដាក់ពាក្យបណ្តឹងដោយផ្ទាល់ទៅតុលាការរាជធានី ឬខេត្ត ឬក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់នៃលំនៅឋានភាគីរបស់ប្តី ឬប្រពន្ធ។

ករណីដែលលំនៅឋានរបស់ភាគីមិនស្ថិតនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ឬលំនៅឋាននៅប្រទេសកម្ពុជាមិនពិតប្រាកដទេ តុលាការដែលមានសមត្ថកិច្ចជម្រះក្តីជាអ្នកកំណត់តាមទីសំណាក់របស់ភាគីចុងចម្លើយ។ បើពុំមានទីសំណាក់ ឬទីសំណាក់មិនពិតប្រាកដទេនោះ តុលាការត្រូវកំណត់តាមលំនៅឋានចុងក្រោយ[35]។ ហេតុផលនៃតម្រូវការនេះ គឺដើម្បីធានាថាចុងចម្លើយនឹងបានទទួលការជូនដំណឹងថា ប្តី ឬប្រពន្ធរបស់គេបានដាក់ពាក្យប្តឹងសុំលែងលះរូបគេហើយ។

បើសិនជាភាគីដើមចោទ និងភាគីចុងចម្លើយរស់នៅកន្លែងជាមួយគ្នានោះ វិធាននេះនឹងមិនបង្កើតជាបញ្ហាអ្វីទេ។ ប៉ុន្តែ បើសិនជាភាគីដើមចោទ និងចុងចម្លើយរស់នៅដោយឡែកពីគ្នា វិធាននេះអាចនឹងបង្កការលំបាកដល់សហព័ទ្ធដើមចោទ។ ការលំបាកអាចកើតឡើង បើសិនជាសហព័ទ្ធដើមចោទត្រូវធ្វើដំណើរយ៉ាងឆ្ងាយដើម្បីដាក់ពាក្យប្តឹង និងដើម្បីចូលរួមនៅក្នុងនីតិវិធី។ លើសនេះទៅទៀតសហព័ទ្ធដើមចោទអាចនឹងមិនដឹងពីទីកន្លែងដែលចុងចម្លើយរស់នៅ។ ការលំបាកនឹងអាចកើតឡើងដែរប្រសិនបើមេឃុំ ឬចៅសង្កាត់ស្គាល់ហើយមានទំនាក់ទំនងល្អជាមួយចុងចម្លើយដោយ

---

[33] មាត្រា ៦២ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[34] មាត្រា ៦៤ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[35] មាត្រា ៨និង មាត្រា ១០នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

ហេតុថាគេរស់នៅក្នុងសហគមន៍ជាមួយគ្នា ហើយមន្ត្រីទាំងនោះមិនបានស្គាល់សហព័ទ្ធដើមចោទ ដែលនៅឆ្ងាយពីនោះ។ សភាពការណ៍បែបនេះ នឹងអាចបង្កឱ្យមានការលម្អៀងទៅរកចុងចម្លើយ។

៣.១.២ ការផ្សះផ្សា

ក្រោយពេលដែលក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ ឬតុលាការបានទទួលពាក្យបណ្ដឹងជាផ្លូវការ ដែលភាគីទាមទារលែងលះគ្នាហើយក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ និងតុលាការត្រូវមាននីតិវិធីសំខាន់មួយគឺ ការផ្សះផ្សា។ ប៉ុន្តែអ្វីដែលសំខាន់មុននឹងធ្វើការផ្សះផ្សាត្រូវពិនិត្យមើលសំណុំឯកសារដែលពាក់ព័ន្ធ គឺសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ដើម្បីបញ្ជាក់ថាពួកគេពិតជាប្ដី ប្រពន្ធស្របច្បាប់។

៣.១.២.១ ការផ្សះផ្សានៅថ្នាក់ឃុំ សង្កាត់

ដូចគ្នាទៅនឹងការលែងលះដោយមានការព្រមព្រៀងដែរ ប្រសិនបើភាគីណាម្ខាង(ប្ដី/ប្រពន្ធ) បានដាក់ពាក្យបណ្ដឹងទៅក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ ឲ្យដោះស្រាយមុនដាក់ទៅតុលាការ មន្ត្រីទាំងនោះត្រូវសាកល្បងធ្វើការផ្សះផ្សាក្នុងរយៈពេល ១៥ ថ្ងៃក្រោយពីបានទទួលពាក្យបណ្ដឹង។ ប្រសិនបើភាគីទាំងពីរពុំព្រមបន្តការរួមរស់ជាមួយគ្នាទេ ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ ត្រូវចាត់ទុកថា មានពាក្យបណ្ដឹងសុំលែងលះ ហើយក្រុមប្រឹក្សាបញ្ជូនពាក្យបណ្ដឹងទៅតុលាការ"ជាបន្ទាន់"[36]។ ទោះបីជាក្រមរដ្ឋប្បវេណីមិនមានចែងការផ្សះផ្សាត្រូវធ្វើឡើងច្រើនដងក៏ដោយ ប៉ុន្តែនៅក្នុងការអនុវត្តក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ទាំងនោះអាចព្យាយាមធ្វើការផ្សះផ្សាជាច្រើនដងមុននឹងបញ្ជូនរឿងនេះទៅតុលាការ។ ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ ពុំមានអំណាចសម្រេចឱ្យមានការលែងលះគ្នា ឬសម្រេចអំពីការថែរក្សាកូន ការជួយផ្គត់ផ្គង់សហព័ទ្ធ ឬការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ។

៣.១.២.២ ការផ្សះផ្សាដោយតុលាការ

នីតិវិធីនៅតុលាការមានលក្ខណៈដូចគ្នា មិនថាតុលាការទទួលពាក្យបណ្ដឹងដោយផ្ទាល់ពីភាគីដើមចោទ ឬតុលាការទទួលពាក្យបណ្ដឹងពីមេឃុំ-ចៅសង្កាត់ទេ។ ក្រោយពេលទទួលពាក្យបណ្ដឹងតុលាការត្រូវចាត់តាំងចៅក្រមមួយរូបដើម្បីធ្វើការផ្សះផ្សា។

ទោះបីជាសហព័ទ្ធម្ខាង ទាមទារលែងលះគ្នាខ្លាំងយ៉ាងណាក៏ដោយ តុលាការអាចនឹងធ្វើការផ្សះផ្សាដោយឆន្ទានុសិទ្ធិ[37]។ ការផ្សះផ្សានេះ មិនមែនធ្វើដើម្បីឲ្យភាគីសះជានឹងគ្នាដោយការលះបង់ការទាមទារ ឬទទួលស្គាល់ការទាមទារនោះទេ គឺផ្សះផ្សាដើម្បីឲ្យមានការដកពាក្យបណ្ដឹងលែងលះ

[36] មាត្រា ៩៨២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

[37] មាត្រា ៩៨៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

ទៅវិញហើយទៅរួមរស់នៅជាប្តីប្រពន្ធនឹងគ្នាតទៅទៀត។ មានន័យថា ចំពោះរឿងក្តីពាក់ព័ន្ធនិងឋានៈបុគ្គលច្បាប់បានហាមឃាត់ចំពោះការផ្សះផ្សាលើបណ្តឹង[38]។

៣.១.២.៣. ការហាមឃាត់ការផ្សះផ្សាក្នុងករណីអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារធ្ងន់ធ្ងរ

ករណីបណ្តឹងលែងលះគ្នា អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចអាចធ្វើការផ្សះផ្សា ក្នុងករណីដែលបណ្តឹងលែងលះគ្នានោះ មិនមានប្រើអំពើហិង្សា ឬករណីមានប្រើអំពើហិង្សាដែលជាបទល្មើសប៉ះពាល់ខាងផ្លូវកាយ ឬផ្លូវចិត្ត និងបទល្មើសមជ្ឈិមស្រាល ឬបទលហុ ការផ្សះផ្សាឬសម្រុះសម្រួលអាចធ្វើទៅបានតាមការយល់ព្រមពីភាគីទាំងសងខាង។ សមាជិកគ្រួសារអាចជ្រើសរើសវិធីណាមួយដោយស្នើសុំឪពុកម្តាយ សាច់ញាតិ ព្រះសង្ឃ ចាស់ព្រឹទ្ធាចារ្យមេភូមិ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ ធ្វើជាអាជ្ញាកណ្តាលដោះស្រាយបញ្ហា ដើម្បីថែរក្សាបាននូវភាពសុខដុមរមនាក្នុងគ្រួសារតាមទំនៀមទម្លាប់ល្អរបស់ជាតិ និងរក្សានូវចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របតាមមាត្រា៤៥ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញរបស់ប្រទេសកម្ពុជា និងមាត្រា ២៦នៃច្បាប់ស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ និងកិច្ចការពារជនរងគ្រោះ។

ក្នុងករណីបណ្តឹងលែងលះគ្នាដែលមានលក្ខណៈជាបទល្មើសឧក្រិដ្ឋ ឬជាបទមជ្ឈិមធ្ងន់ធ្ងរ អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចពុំអាចធ្វើអន្តរាគមន៍ដើម្បីផ្សះផ្សា ឬសម្រុះសម្រួលបានទេ[39]។ អំពើហិង្សាដែលមានចរិកជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ដែលមានលក្ខណៈជាបទឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិមធ្ងន់ធ្ងរ ត្រូវតែជាកម្មវត្ថុនៃបណ្តឹងអាជ្ញាទោះបីជាអំពើហិង្សានេះ បានកន្លងទៅហើយក៏ដោយ។

៣.១.៣ ការចាត់ចែងរក្សាការពារ

ពេលខ្លះការលែងលះគ្នា គឺត្រូវការពេលវេលាមួយយ៉ាងវែង ជាពិសេសពេលមានការសាកល្បងជាច្រើនលើកដើម្បីផ្សះផ្សាសហព័ទ្ធទាំងនោះ។ នៅពេលមានករណីដូច្នេះ តុលាការអាចនឹងចេញវិធានការបណ្តោះអាសន្ន ***វិធានការចាត់ចែងរក្សាការពារ*** ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាខ្លះរវាងសហព័ទ្ធនោះ ក្នុងពេលដែលគេរង់ចាំសាលក្រមស្ថាពរនៃការលែងលះ។ វិធានការនេះ គឺជាការណែនាំឬបញ្ជារបស់តុលាការបង្គាប់ទៅភាគីសហព័ទ្ធ ហើយចៅក្រមត្រូវចុះក្នុងកំណត់ត្រារបស់តុលាការ។ វិធានការទាំងនេះមានលក្ខណជា បណ្តោះអាសន្ន ព្រោះមានប្រសិទ្ធភាពតែក្នុងរយៈពេលសំណុំរឿងលែងលះនៅក្នុងស្ថានភាពរង់ចាំ។ នៅពេលដែលតុលាការចេញសាលក្រមស្ថាពរ សាលក្រមស្ថាពរនោះនឹងជំនួសឱ្យវិធានការបណ្តោះអាសន្នរបស់តុលាការ។ ចំពោះមេធាវីនៃគូភាគីត្រូវបាន

[38] មាត្រា ១៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គល ឆ្នាំ២០១០

[39] មាត្រា ១៧ នៃច្បាប់ស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ និងកិច្ចការពារជនរងគ្រោះចុះថ្ងៃទី២៣ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៥

អនុញ្ញាតឱ្យចូលរួមស្តាប់ក្នុងសវនាការដើម្បីសម្រេចថា ចាំបាច់ត្រូវមាន ឬមិនត្រូវមានវិធានការចាត់ចែងរក្សាការពារ។ យោងតាមមាត្រា ៩៨៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧ អនុញ្ញាតឱ្យតុលាការចេញវិធានការចាត់ចែងរក្សាការពារ ៥យ៉ាងដូចតទៅនេះ ទី១ វិធានការឱ្យសហព័ទ្ធត្រូវរស់នៅបែកគ្នា ទី២ វិធានការដាក់ឱ្យមានការថែរក្សាកូនបណ្តោះអាសន្ន ទី៣ វិធានការទាក់ទងដល់ការថែរក្សាទ្រព្យសម្បត្តិជាបណ្តោះអាសន្ន ទី៤ វិធានការទាក់ទងទៅនឹងការផ្គត់ផ្គង់សហព័ទ្ធ ឬផ្គត់ផ្គង់កូន និងទី៥ វិធានការរឹបអូសជាបណ្តោះអាសន្ន។

៣.១.៣.១ វិធានការឱ្យសហព័ទ្ធត្រូវតែរស់នៅបែកគ្នា

ច្បាប់ស្តីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ អនុញ្ញាតឱ្យតុលាការចេញវិធានការឱ្យភាគីទាំងពីររស់នៅបែកគ្នាបណ្តោះអាសន្ន ក្នុងអំឡុងពេលនៃនីតិវិធីលែងលះគ្នា ក្នុងករណីភាគីទាំងពីរមានប្រើអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ។ ប៉ុន្តែក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧ មិនមានចែងអំពីវិធានការឱ្យសហព័ទ្ធត្រូវតែរស់នៅបែកគ្នាបណ្តោះអាសន្នទេក្នុងករណីភាគីទាំងពីរមានប្រើអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ និងបានប្តឹងសុំលែងលះគ្នា តើតុលាការត្រូវដោះស្រាយបណ្តឹងសំអាងលើច្បាប់អ្វី? ករណីនេះប្រហែលជា ពួកគេពឹងផ្អែកទៅលើច្បាប់ស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ និងកិច្ចការពារជនរងគ្រោះ ដែលផ្តល់អំណាចទៅឱ្យមេឃុំ ចៅសង្កាត់ក្នុងដំណាក់កាលនៃការជួយអន្តរាគមន៍លើកដំបូង។

មាត្រា ១៥នៃច្បាប់ស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ និងកិច្ចការពារជនរងគ្រោះ បានផ្តល់សិទ្ធិអំណាចទៅដល់មេឃុំ ចៅសង្កាត់ អាចចាត់វិធានការបណ្តោះអាសន្នដែលមានដូចជា៖

- ហាមប្រព្រឹត្តអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារដោយខ្លួនឯងផ្ទាល់ ឬដោយអ្នកផ្សេង។
- ហាមបំផ្លាញទ្រព្យសម្បត្តិ ឬណែនាំកុំឱ្យចាត់ចែងលក់ទ្រព្យសម្បត្តិរួម ឬរបស់ជនរងគ្រោះ ឬរបស់ញាតិសាលោហិតរបស់ជនរងគ្រោះ។
- ហាមជនមុខសញ្ញាចូលទៅជិត ឬចូលទៅក្នុងទីលំនៅរួមកន្លែងស្នាក់នៅ ឬកន្លែងធ្វើការរបស់ជនរងគ្រោះ បើគ្មានការអនុញ្ញាតពីជនរងគ្រោះ និងអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច។
- ចាត់វិធានការស្របច្បាប់ផ្សេងទៀតដែលចាំបាច់សម្រាប់ការពារសុវត្ថិភាពជនរងគ្រោះ និងសមាជិកគ្រួសារ ឬជនបានដែលពាក់ព័ន្ធ។

ទន្ទឹមនឹងការធ្វើអន្តរាគមន៍របស់អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច ជនរងគ្រោះក៏អាចធ្វើបណ្តឹងទៅតុលាការរាជធានី ខេត្ត ដើម្បីសុំចេញដីកាការពារ។ តុលាការដែលទទួលបណ្តឹងដើម្បីចាត់ការ អាចចេញដីកាការពារដោយមានវត្តមាន ឬពុំចាំបាច់មានវត្តមានសហព័ទ្ធដែលបានប្រើអំពើហិង្សា។

ប្រសិនបើមានអំពើហិង្សាលើរូបរាងកាយប្រពន្ធ ឬកូន ឬក្នុងករណីមានអំពើឃោរឃៅលើស្មារតីធ្ងន់ធ្ងរ ពេលនោះប្រហែលជាប្រពន្ធចង់ស្នើសុំឱ្យភាគីទាំងពីររស់បែកគ្នា ចាប់តាំងពីពេលចាប់ផ្តើមនីតិវិធីលែងលះគ្នា។

នៅពេលប្តីបានប្រព្រឹត្តអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារក្នុងអំឡុងពេលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ហើយជាញឹកញាប់ ការប្រព្រឹត្តអំពើនោះកាន់តែជ្រៅទៅថែមទៀត នៅពេលដែលប្រពន្ធនោះដាក់ មានពាក្យប្តឹងលែងលះ គឺជាការសំខាន់ចំពោះសុវត្ថិភាពប្រពន្ធ និងកូនដែលច្បាប់ត្រូវតែឱ្យប្តីដែលប្រព្រឹត្តអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ រស់នៅបែកពីអ្នកដែលប្តឹងនោះ។ នៅក្នុងប្រទេសជាច្រើនប្រសិនបើប្តីបានប្រព្រឹត្តអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ តុលាការអាចហាមឃាត់ប្តីនោះមិនឱ្យចូលផ្ទះទោះបីជាខ្លួនគេជាម្ចាស់ផ្ទះដោយ។

៣.១.៣.២ វិធានការឱ្យមានការថែរក្សាកូនបណ្តោះអាសន្ន

ប្រសិនបើភាគីទាំងពីរ មិនព្រមព្រៀងគ្នាលើការថែរក្សាកូនក្នុងកំឡុងពេលនៃនីតិវិធីលែងលះគ្នា ចៅក្រមអាចចេញវិធានការកំណត់ថា តើឪពុក ឬម្តាយដែលត្រូវថែរក្សាកូនជាបណ្តោះអាសន្ន។ ដូចដែលយើងនឹងពិភាក្សាជាលម្អិតនៅពេលក្រោយ ឪពុកម្តាយដែលទទួលភារកិច្ច ថែរក្សាកូន ជាទូទៅមានន័យថា ជាឪពុកម្តាយដែលមានអំណាចធ្វើសេចក្តីសម្រេចទាក់ទងនឹងកូន ដែលច្បាប់ក៏ហៅថា ឪពុកម្តាយមានអំណាចមេបា ហើយជាឪពុកម្តាយដែលរស់នៅជាមួយកូននោះ។

ក្រមរដ្ឋប្បវេណីមិនបានចែងថា ចៅក្រមជាអ្នកត្រូវសម្រេចឪពុក ឬម្តាយថែរក្សាកូនជាបណ្តោះអាសន្នក្នុងអំឡុងពេលនីតិវិធីនៃការលែងលះទេ។ ប្រសិនបើច្បាប់មានចែងពីគោលការណ៍ណែនាំថែមទៀតថា តើតុលាការកំណត់ការថែរក្សាកូនយ៉ាងដូចម្តេចនោះ គឺជាការមួយជួយទាំងចៅក្រមជួយទាំងភាគីផងដែរ។

ទោះបីជាមិនមានចែងនៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីក៏ដោយ ក៏នៅមានប្រភពផ្សេងៗទៀតដែលចៅក្រមអាចយកធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការពិចារណាបាន ៖

- ទី១ ចៅក្រមអាចពិនិត្យមើលទៅលើ ប្រពៃណីទំនៀមទម្លាប់ ដើម្បីអាចធ្វើជាប្រភពនៃគោលការណ៍ណែនាំមួយ។
- ទី២ ចៅក្រមអាចពិនិត្យមើលទៅបទដ្ឋានគតិយុត្ត ដែលប្រទេសដទៃទៀតធ្លាប់បានធ្វើ។
- ទី៣ ចៅក្រមអាចមើលទៅច្បាប់អន្តរជាតិដូចជាអនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិកុមារ។

៣.១.៣.៣ វិធានការស្តីពីការថែរក្សាទ្រព្យសម្បត្តិជាបណ្តោះអាសន្ន

ចៅក្រមមានអំណាចចេញវិធានការបណ្តោះអាសន្នស្តីពីការថែរក្សា ការពារ និងប្រើប្រាស់ទ្រព្យសម្បត្តិក្នុងអំឡុងពេលនីតិវិធីនៃការលែងលះ។ វិធានការនេះសំខាន់ណាស់ ពីព្រោះសហព័ទ្ធមួយអាចព្យាយាមយក ឬក៏លក់ ឬផ្ទេរទ្រព្យសម្បត្តិ មុនពេលដែលតុលាការមានឱកាសស៊ើបអង្កេត និងធ្វើការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិដោយយុត្តិធម៌។ ម្យ៉ាងទៀត ក៏ជួយការពារមិនឱ្យភាគីម្ខាងទៀតលក់ ធ្វើឱ្យខូចខាត ឬបំផ្លិចបំផ្លាញទ្រព្យសម្បត្តិនោះ។ ប្រសិនបើសហព័ទ្ធទាំងពីរជាម្ចាស់ផ្ទះ ចៅក្រមអាចសម្រេចថា អ្នកណានឹងរស់នៅក្នុងផ្ទះនោះ ក្នុងអំឡុងពេលនៃដំណើរការនីតិវិធីការលែងលះគ្នានោះ។

៣.១.៣.៤ វិធានការផ្តល់ការផ្គត់ផ្គង់ហិរញ្ញវត្ថុបណ្តោះអាសន្ន

តុលាការមានអំណាចចេញវិធានការបណ្តោះអាសន្ន ស្តីពីការផ្គត់ផ្គង់កូនបណ្តោះអាសន្ន ហើយក្នុងករណីចាំបាច់ តុលាការក៏អាចសម្រេចឱ្យមានការផ្គត់ផ្គង់ដល់សហព័ទ្ធ។

ជាទូទៅនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ក៏ដូចនៅប្រទេសផ្សេងទៀត តុលាការនឹងពិចារណាលើកត្តា ៣យ៉ាង ដូចតទៅនេះ

- សេចក្តីត្រូវការរបស់កូន
- លទ្ធភាពខាងហិរញ្ញវត្ថុរបស់ឪពុក ឬម្តាយដែលត្រូវបានគេស្នើឱ្យសុំឱ្យបង់ប្រាក់ផ្គត់ផ្គង់ ។
- ស្ថានភាពហិរញ្ញវត្ថុរបស់ឪពុក ឬម្តាយដែលកូនត្រូវរស់នៅជាមួយ។ និយាយម្យ៉ាងទៀតគឺថា តើអ្នកណាមានលទ្ធភាពអាចបង់ប្រាក់បាន? យើងនឹងឃើញថាទាំងអស់នេះជាសំនួរដូចគ្នានឹងសំនួរដែលចៅក្រមត្រូវសម្រេចនៅពេលវិនិច្ឆ័យលើការលែងលះគ្នា ប្រសិនបើភាគីទាំងពីរមិនអាចឈានដល់ការព្រមព្រៀងគ្នាបាន អំពីការផ្គត់ផ្គង់ថវិកាដល់ សហព័ទ្ធ និងកូន។

តុលាការក៏អាចផ្តល់ការផ្គត់ផ្គង់បណ្តោះអាសន្ន ដល់សហព័ទ្ធដែលត្រូវការប្រាក់ ក្នុងអំឡុងពេលនីតិវិធីនៃការលែងលះគ្នា។ ម្យ៉ាងទៀត ច្បាប់មិនបានណែនាំតុលាការតើត្រូវសម្រេចផ្តល់ការផ្គត់ផ្គង់ដល់សហព័ទ្ធ ឬក៏មិនផ្តល់ ឬមានទឹកប្រាក់ចំនួនប៉ុន្មានដែលសហព័ទ្ធមួយត្រូវបង់ទៅឱ្យសហព័ទ្ធមួយទៀតជាបណ្តោះអាសន្នទេ។ជាទូទៅតុលាការចេញវិធានការបណ្តោះអាសន្នបើអាចធ្វើបានដើម្បីរក្សាកម្រិតជីវភាពសហព័ទ្ធដែលធ្លាប់ទទួលបានការផ្គត់ផ្គង់ ដូចក្នុងពេលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍។ វិធានស្តីពីការផ្គត់ផ្គង់សហព័ទ្ធជាបណ្តោះអាសន្ននេះ មិនអនុវត្តជាចាំបាច់ចំពោះការផ្គត់ផ្គង់សហព័ទ្ធជាអចិន្ត្រៃយ៍នោះទេ។

៣.១.៣.៥ ធ្វើការរឹបអូសជាបណ្ដោះអាសន្ន

នៅក្នុងករណីមានបណ្ដឹងលែងលះគ្នា តុលាការក៏អាចចេញវិធានការឱ្យធ្វើការរឹបអូសជាបណ្ដោះអាសន្ននូវទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាចលនទ្រព្យ ឬអចលនទ្រព្យរបស់សហព័ទ្ធ ឬវត្ថុតាងណាមួយដោយឆន្ទានុសិទ្ធិបានដែរ ទោះបីភាគីមិនបានស្នើសុំក៏ដោយ។ការនេះមានសារៈសំខាន់យ៉ាងខ្លាំងដើម្បីថែរក្សាទ្រព្យសម្បត្តិ ឬភស្តុតាងនានា ដើម្បីបង្កាកុំឱ្យសហព័ទ្ធម្ខាងទៀតបំផ្លាញ ឬធ្វើឱ្យមានការខូចខាតទ្រព្យសម្បត្តិ ឬមានការចាត់ចែងផ្សេងដូចជាការលក់ដូច ការជួល ឬការបញ្ចាំ ការធ្វើអំណោយជាដើម។

៣.២.នីតិវិធីនៃការជម្រះក្ដី

នីតិវិធីនៃការជម្រះក្ដីក្នុងរឿងរដ្ឋប្បវេណី សម្រាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលស្របច្បាប់ដែលមានចែងនៅក្នុងក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី មានលក្ខណៈលម្អិតជាងពេលមុនដែលទាមទារឱ្យប្រើពេលវេលាយូរ និងមាននីតិវិធីសាំញ៉ាំជាងមុន។

៣.២.១ ការពិនិត្យលើពាក្យបណ្ដឹង

ក្រោយពេលតុលាការបានទទួលពាក្យបណ្ដឹងហើយត្រូវចាត់ការត្រួតពិនិត្យលើពាក្យបណ្ដឹងនោះ ហើយក្នុងករណីចៅក្រមរកឃើញថា ក្នុងពាក្យបណ្ដឹងនោះមានចំណុចខ្វះខាត ដូចជាករណីមិនបានបង់ពន្ធជាដើម តុលាការត្រូវកំណត់ពេលសមរម្យ និងបង្គាប់ឱ្យដើមចោទមកធ្វើការកែតម្រូវចំណុចខ្វះខាតទាំងនោះ[40]។ ប៉ុន្តែក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីមិនបានកំណត់ពេលវេលាច្បាស់លាស់ថាមានរយៈពេលប៉ុន្មានដែលតុលាការត្រូវពិនិត្យមើលលើពាក្យបណ្ដឹងនោះថាខ្វះខាតត្រង់ចំណុចណាទេ ដែលជាហេតុនាំឱ្យភាគីត្រូវជួបការលំបាក ព្រោះត្រូវការរង់ចាំរយៈពេលយូរក៏មាន។

៣.២.២ ការបញ្ជូនពាក្យបណ្ដឹងទៅចុងចម្លើយ

ប្រសិនបើពាក្យបណ្ដឹងមានលក្ខណត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ហើយតុលាការត្រូវរៀបចំចាត់ការបញ្ជូនពាក្យបណ្ដឹងនោះទៅចុងចម្លើយដើម្បីឱ្យចុងចម្លើយបានដឹង និងត្រូវធ្វើការឆ្លើយតប ឬទប់ទល់វិញ[41]។ ពីព្រោះការបញ្ជូននេះ គឺជាការឱ្យភាគីម្ខាងទៀតបានដឹងអំពីបណ្ដឹងថា តើបុគ្គលណាជាអ្នកប្ដឹង កម្មវត្ថុនៃបណ្ដឹងជាអ្វី និងមធ្យោបាយតទល់របស់អ្នកប្ដឹងនោះជាដើមហើយជាការផ្ដល់ឱកាសឱ្យភាគីម្ខាងទៀតនោះឆ្លើយដោះសារ និងរៀបចំមធ្យោបាយការពារខ្លួន។ ពេលពាក្យបណ្ដឹងត្រូវបានបញ្ជូនទៅដល់ចុងចម្លើយហើយទើបបណ្ដឹងនោះត្រូវបានចាត់ការ។

---

[40]មាត្រា ៧៨ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[41]មាត្រា ៧៩ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

៣.២.៣ ការកំណត់កាលបរិច្ឆេទនៃនីតិវិធីត្រៀមទាញហេតុផលលើកដំបូង

នៅពេលពាក្យបណ្តឹងដែលត្រូវបានដាក់នោះ មានគ្រប់លក្ខណៈហើយ តុលាការត្រូវកំណត់កាលបរិច្ឆេទនៃនីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផលយ៉ាងឆាប់រហ័ស។ កាលបរិច្ឆេទនៃនីតិវិធីត្រៀមទាញហេតុផលលើកដំបូងនេះ តុលាការត្រូវកំណត់រយៈពេល៣០ថ្ងៃ គិតចាប់ពីថ្ងៃដែលពាក្យបណ្តឹងត្រូវបានដាក់ដល់តុលាការ ដោយរាប់ទាំងរយៈពេលដែលតុលាការតម្រូវឱ្យធ្វើការកែតម្រូវនូវពាក្យបណ្តឹងផងដែរ។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីមានហេតុផលពិសេសផ្សេងៗ ដែលតុលាការមិនអាចធ្វើបាន តុលាការអាចទុករយៈពេលយូរជាងនេះបាន[42]។

៣.២.៤ ការលើកពាក្យបណ្តឹងចោល

ក្នុងករណីពាក្យបណ្តឹងលែងលះគ្នាដែលភាគីដើមចោទ បានដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលាការ អាចត្រូវបានតុលាការលើកចោលពាក្យបណ្តឹងនោះមិនយកមកសម្រេចសេចក្តី ដោយដីកាសម្រេចរបស់តុលាការ ក្នុងករណីមានមូលហេតុណាមួយដូចខាងក្រោម[43] ៖

- ដើមចោទមិនបានមកកែតម្រូវលើពាក្យបណ្តឹងតាមការណែនាំរបស់ចៅក្រមលើចំណុចខ្វះខាតនៃពាក្យបណ្តឹងនោះ។
- ពាក្យបណ្តឹងមានលក្ខណផ្ទុយនឹងច្បាប់។

៣.២.៥ ការបន្ថែម ឬការផ្លាស់ប្តូរកម្មវត្ថុនៃបណ្តឹង

ភាគីដើមចោទដែលបានធ្វើបណ្តឹងលែងលះគ្នា អាចបន្ថែម ឬអាចផ្លាស់ប្តូរនូវកម្មវត្ថុ ឬមូលហេតុនៃបណ្តឹងទាមទារបាន រហូតដល់ពេលចប់នីតិវិធីនៃការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់។ ចំពោះការបន្ថែម ឬការផ្លាស់ប្តូរកម្មវត្ថុនៃបណ្តឹង មិនត្រូវធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ ឬមានការផ្លាស់ប្តូរមូលដ្ឋាននៃការទាមទារទេ។ ការបន្ថែម ឬការផ្លាស់ប្តូរកម្មវត្ថុនៃបណ្តឹងត្រូវធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ទើបតុលាការទទួលយកមកពិចារណា ហើយតុលាការក៏អាចបដិសេធមិនទទួលយកការបន្ថែម ឬការផ្លាស់ប្តូរកម្មវត្ថុនៃបណ្តឹងបានដែរ បើតុលាការយល់ឃើញថា ចាំបាច់តាមការសម្រេចដោយឆន្ទានុសិទ្ធិបាន[44]។

៣.២.៦ ការប្តឹងតបរបស់ចុងចម្លើយ

ភាគីចុងចម្លើយ អាចប្តឹងតបទៅភាគីដើមចោទវិញបានផងដែរ នៅពេលដែលតុលាការកំពុងចាត់ការបណ្តឹងរបស់ដើមចោទរហូតដល់ពេលចប់នីតិវិធីទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ នៃការជម្រះក្តី

[42]មាត្រា ៨០ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦
[43]មាត្រា ៨១ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦
[44]មាត្រា ៨៤ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

លើកទី១ ឬការជំនុំជម្រះលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍។ ការធ្វើបណ្តឹងតបនេះបាន លុះត្រាតែការទាមទារដែលជាកម្មវត្ថុនៃបណ្តឹងតបនេះ មានការទាក់ទងនឹងការទាមទារដែលជាកម្មវត្ថុនៃបណ្តឹងដើម ឬជាមធ្យោបាយការពារខ្លួនសម្រាប់តទល់ទៅនឹងបណ្តឹងរបស់ដើមចោទ[45] ។

ប៉ុន្តែការធ្វើបណ្តឹងតបរបស់ចុងចម្លើយនេះ ច្បាប់មិនអនុញ្ញាតឱ្យធ្វើឡើយ ប្រសិនបើការទាមទារដែលជាកម្មវត្ថុនៃបណ្តឹងនោះ ស្ថិតនៅក្នុងសមត្ថកិច្ចផ្តាច់មុខរបស់តុលាការដទៃទៀតតាមការកំណត់របស់ច្បាប់ ឬករណីដែលការប្តឹងតបនោះវានឹងធ្វើឱ្យមានការយឺតយ៉ាវខ្លាំងនៅក្នុងនីតិវិធីបណ្តឹង។

៣.២.៧ ការស៊ើបអង្កេតរបស់ចៅក្រម និងការជម្រះក្តី

ប្រសិនបើការផ្សះផ្សារបស់តុលាការ មិនអាចនាំឱ្យសហព័ទ្ធព្រមព្រៀងគ្នាបន្តការរួមរស់ជាមួយគ្នាបានទេ នោះតុលាការនឹងចេញដីកាកោះហៅសហព័ទ្ធឱ្យមកបង្ហាញខ្លួន ដើម្បីធ្វើការស៊ើបអង្កេត និងវិនិច្ឆ័យពីបណ្តឹងសុំលែងលះ។

នៅក្នុងករណីការលែងលះគ្នាដែលស្នើឡើងដោយភាគីទាំងពីរ តុលាការអាចសម្រេចឱ្យលែងលះគ្នា ប្រសិនបើក្រោយការស៊ើបអង្កេតតុលាការរកឃើញថា សហព័ទ្ធទាំងពីរបានស្នើសុំលែងលះដោយស្ម័គ្រចិត្ត។ នៅក្នុងករណីនេះ គោលបំណងនៃការស៊ើបអង្កេតរបស់តុលាការគឺត្រូវរកឃើញថា តើសហព័ទ្ធមួយត្រូវមានការបង្ខិតបង្ខំរហូតដល់លែងលះគ្នាដែរឬអត់ ឬភាគីបានព្រមព្រៀងដោយស្ម័គ្រចិត្ត។

នៅក្នុងករណីដែលមានតែភាគីមួយ បានស្នើសុំលែងលះគ្នាតុលាការអាចសម្រេចឱ្យលែងលះបាន ប្រសិនបើក្រោយការស៊ើបអង្កេត តុលាការបានរកឃើញស្ថានភាពរវាងប្តីប្រពន្ធមានកំហុសធ្ងន់ធ្ងរបង្ហាញថា ភាគីទាំងពីរមិនអាចរួមរស់ជាមួយគ្នាបាន[46]។ នៅក្នុងករណីនេះ គោលបំណងនៃការស៊ើបអង្កេត គឺដើម្បីកំណត់ថាតើមូលហេតុនោះសមស្រប និងត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដើម្បីសម្រេចផ្តល់ការលែងលះតាមច្បាប់ដែរ ឬទេ។

ដើម្បីធ្វើការស៊ើបអង្កេតករណីលែងលះគ្នា នៅក្នុងក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីថ្មីមានដំណាក់កាលជាច្រើនដូចជា:

- ដំណាក់កាលទី១ ដំណើរការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់

[45] មាត្រា ៨៦ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦ និងមាត្រា ១២នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គល ឆ្នាំ ២០១០

[46] មាត្រា ៩៧៨ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

- ដំណាក់កាលទី២ ការត្រៀមឯកសារ
- ដំណាក់កាលទី៣ នីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផល
- ដំណាក់កាលទី៤ ការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់
- ដំណាក់កាលទី៥ ការសម្រេចសេចក្តី។

៣.២.៧.១.ដំណើរការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់

ដើម្បីកំណត់អំពីអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់ឱ្យមានភាពច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងបណ្តឹង តុលាការត្រូវបង្គាប់ឱ្យភាគីទាំងពីរជូនភស្តុតាងចាំបាច់នានាដល់តុលាការ និងអញ្ជើញសាក្សីឱ្យចូលមកបំភ្លឺរឿងនេះដល់តុលាការ ដើម្បីឱ្យភាគីអះអាង ឬបញ្ជាក់ភស្តុតាងនានាដល់តុលាការ[47]។

នៅក្នុងដំណើរការនេះ ភាគីអាចទាមទារឱ្យតុលាការសាកសួរសំណួរចាំបាច់ទៅភាគីម្ខាងទៀតបាន នៅក្នុងកាលបរិច្ឆេទនៃនីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផល ឬការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់បាន។

ច្បាប់មិនបានកំណត់កាលបរិច្ឆេទនៅក្នុងដំណាក់កាលនៃការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់នេះទេ។

នៅក្នុងដំណាក់កាលនេះ ភាគីអាចដាក់ជូនតុលាការនូវមធ្យោបាយការពារខ្លួន ឬមធ្យោបាយតទល់ជាមួយភាគីម្ខាងទៀតបាន ដែលធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការពិចារណា និងការចេញសាលក្រមរបស់តុលាការ។មធ្យោបាយតទល់ ឬ ការពារខ្លួន ត្រូវដាក់ឲ្យតុលាការនៅពេលណាមួយសមរម្យទៅតាមដំណើរនៃបណ្តឹង[48]។ មធ្យោបាយតទល់ជាអ្វីៗទាំងឡាយដែលភាគីដើមចោទដាក់ទៅតុលាការដើម្បីឱ្យតុលាការយកធ្វើជាមូលដ្ឋាននៃពាក្យសុំ(បណ្តឹង) រីឯមធ្យោបាយការពារខ្លួន គឺជាអ្វីៗទាំងឡាយដែលចុងចម្លើយដាក់ទៅតុលាការ ដើម្បីឱ្យតុលាការយកមកធ្វើជាមូលដ្ឋាននៃពាក្យសុំប្រឆាំងតបវិញ។ នៅក្នុងបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទូទៅ នៅក្នុងករណីដែលភាគីបានដាក់នូវមធ្យោបាយការពារខ្លួន ឬមធ្យោបាយតទល់យឺតយ៉ាវ និងមិនត្រូវសមរម្យនឹងពេលវេលា ដោយសារចេតនា ឬដោយកំហុសធ្ងន់ធ្ងររបស់ភាគី ឬមធ្យោបាយនោះមានអត្ថន័យមិនច្បាស់លាស់ តុលាការអាចលើកចោលមធ្យោបាយការពារខ្លួន ឬមធ្យោបាយតទល់នោះ តាមពាក្យស្នើសុំរបស់ភាគី ឬ សម្រេចដោយឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ចៅក្រមផ្ទាល់ ប្រសិនបើចៅក្រមយល់ឃើញថា ការដាក់មធ្យោបាយនោះនាំឱ្យយឺតយ៉ាវក្នុងការបញ្ចប់នៃនីតិវិធីបណ្តឹង[49]។

[47] មាត្រា ៩០ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[48] មាត្រា ៩៣ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[49] មាត្រា ៩៤ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

កំណត់សម្គាល់ ក្នុងករណីដែលភាគីណាមួយមិនបានអះអាងអំពីអង្គហេតុដែលខ្លួនមានប្រាប់ដល់តុលាការទេ តុលាការអាចយកអង្គហេតុដែលខ្លួនបានដឹង មកធ្វើជាមូលដ្ឋាននៃការសម្រេចសេចក្តីបាន ពីព្រោះក្នុងរឿងក្តីបណ្តឹងលែងលះគ្នា ភាគីជាអ្នកអះអាងអំពីអង្គហេតុ ជាអ្នកស្វែងរកភស្តុតាងដោយខ្លួនឯង និងជាអ្នកបង្ហាញភស្តុតាងទៅតុលាការដោយខ្លួនឯង ព្រះរាជអាជ្ញា និងតុលាការ ដែលជាអ្នកចូលរួមការអះអាងពីភស្តុតាង អាចស្រាវជ្រាវអង្គហេតុដោយឆន្ទានុសិទ្ធិបាន[50]។

ម្យ៉ាងទៀតនៅក្នុងបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទូទៅ ក្នុងករណីដែលភាគីណាមួយមិនបានបង្ហាញច្បាស់លាស់ នូវឆន្ទៈតវ៉ាអំពីអង្គហេតុដែលភាគីម្ខាងទៀតបានអះអាង នៅក្នុងនីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផល និងការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ទេ ច្បាប់ចាត់ទុកថាភាគីនោះបានសារភាពចំពោះអង្គហេតុនោះ។ ប៉ុន្តែសម្រាប់បណ្តឹងលែងលះគ្នា ឬបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គលត្រូវបានលើកលែងផងដែរចំពោះករណីនេះ ដោយតុលាការមិនអាចសំអាងថា ភាគីមួយទៀតនោះមិនបានតវ៉ា ឬឆ្លើយតប ត្រូវចាត់ទុកថាបានសារភាពនោះទេ។តុលាការត្រូវតែស្វែងរកការពិតដោយការសាកសួរទៅភាគីនោះ ឬស្វែងរកភស្តុតាងតាមមធ្យោបាយផ្សេងទៀត។[51]

៣.២.៧.២. ឯកសារត្រៀម

នៅពេលធ្វើនីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផល និងការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ តុលាការអាចបង្គាប់ឱ្យភាគីដាក់ឯកសារត្រៀមបាន។

នៅក្នុងឯកសារត្រៀម ភាគីត្រូវសរសេរអំពីមធ្យោបាយតទល់ ឬការពារខ្លួន និងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ចំពោះមធ្យោបាយតទល់ ឬការពារខ្លួនរបស់ភាគីម្ខាងទៀត។

នៅក្នុងឯកសារត្រៀមដែលចុងចម្លើយដាក់ទៅតុលាការលើកដំបូង ត្រូវសរសេរអំពីការឆ្លើយតបចំពោះខ្លឹមសារនៃសាលក្រមដែលដើមចោទបានសរសេរទាមទារនៅក្នុងពាក្យបណ្តឹង និងការទទួលស្គាល់ ឬមិនទទួលស្គាល់នូវអង្គហេតុដែលមានសរសេរនៅក្នុងពាក្យបណ្តឹង និងអង្គហេតុដើម្បីតវ៉ាចំពោះអង្គហេតុដែលមានសរសេរនៅក្នុងពាក្យបណ្តឹង។[52]

តុលាការជាអ្នកកំណត់អំពីពេលវេលាសមស្របសម្រាប់ការដាក់ឯកសារត្រៀមនេះរបស់ដើមចោទ និងឯកសារតទល់ ឬការពារខ្លួន និងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ចំពោមធ្យោបាយតទល់ ឬការពារខ្លួន

[50] មាត្រា ៤ និងមាត្រា ១៤ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គលឆ្នាំ ២០១០

[51] មាត្រា ៩១ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ២០០៦ និងមាត្រា ១៤ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គលឆ្នាំ ២០១០

[52] មាត្រា ១០១ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

របស់ភាគីចុងចម្លើយ។ ប៉ុន្តែច្បាប់មិនបានកំណត់ពេលវេលាច្បាស់លាស់សម្រាប់ការដាក់ឯកសារត្រៀមនេះទេ ដើម្បីទុកឱ្យចៅក្រមជាអ្នកមានឆន្ទានុសិទ្ធិកំណត់។

៣.២.៧.៣. នីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផល

គោលបំណងនៃនីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផល គឺតុលាការត្រូវរៀបចំសេចក្តីអះអាងរបស់ភាគី បំភ្លឺនូវចំណុចវិវាទនៃរឿងក្តីដែលភាគីយល់ថា មិនយល់ស្របគ្នា និងរៀបចំភស្តុតាងដែលទាក់ទងនឹងចំណុចនៃរឿងក្តីនោះ ដើម្បីអាចធ្វើការវិនិច្ឆ័យរឿងក្តីនៅក្នុងនីតិវិធីនៃការទាញហេតុផលឱ្យបានល្អិតល្អន់[53]។

នីតិវិធីសម្រាប់ត្រៀមការទាញហេតុផលនេះ ខុសពីនីតិវិធីសម្រាប់ការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ដោយសារថា នីតិសម្រាប់ត្រៀមការទាញហេតុផលមិនបាច់ធ្វើនៅក្នុងសាលសវនាការទេ គឺអាចធ្វើនៅក្នុងបន្ទប់ធម្មតាណាមួយ ដែលដាក់ឈ្មោះថាជាបន្ទប់ត្រៀមក៏បានដែរ ប៉ុន្តែតុលាការមិនចាំបាច់ហាមឃាត់អ្នកផ្សេងចូលរួមសង្កេតការណ៍ទេ។

នីតិវិធីសម្រាប់ការត្រៀមទាញហេតុផលនេះ តុលាការក៏ជាអ្នកកំណត់កាលបរិច្ឆេទសមរម្យដែលភាគីទាំងពីរអាចចូលរួមបាន ដើម្បីគោរពគោលការណ៍ចំពោះមុខតុលាការរបស់ភាគី ដែលនឹងបើកឱ្យភាគីអាចចូលរួមទាំងសងខាង។

នៅក្នុងនីតិវិធីនេះ តុលាការក៏អាចចេញដីកាសម្រេចដែលទាក់ទងនឹងការស្នើសុំពិនិត្យភស្តុតាង ដូចជាដីកាសម្រេចបង្គាប់ឱ្យដាក់ឯកសារ ការស្នើសុំឱ្យផ្ញើឯកសារ ឬការប្រគល់កិច្ចការកោសលវិច័យ ដីកាសម្រេចយក ឬមិនយកភស្តុតាងដែលភាគីស្នើសុំឱ្យពិនិត្យជាដើម។ តុលាការក៏អាចចេញដីកាសម្រេចផ្សេងៗទៀត ដូចជាការអនុញ្ញាត ឬមិនអនុញ្ញាតបន្ថែម ឬប្តូរកម្មវត្ថុនៃបណ្តឹង ការសម្រេចសេចក្តីស្តីអំពីការអនុញ្ញាតការចូលរួមអន្តរាគមន៍ឬមិនអនុញ្ញាតជាដើម។

នៅក្នុងបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទូទៅ ក្រោយពេលបានបញ្ចប់នីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផល ហើយភាគីមិនអាចដាក់មធ្យោបាយតទល់ ឬការពារខ្លួនថ្មីបានទៀតទេ។ ប៉ុន្តែតុលាការមានឆន្ទានុសិទ្ធិ និងធ្វើការស្រាវជ្រាវដោយខ្លួនឯង ឬក្នុងករណីដែលការដាក់មធ្យោបាយថ្មីនោះមិនធ្វើឱ្យមានការយឺតយ៉ាវដល់នីតិវិធីនៃបណ្តឹង ឬករណីដែលភាគីបានធ្វើសេចក្តីបញ្ជាក់ពីដំបូងថា ខ្លួនមិនអាចដាក់មធ្យោបាយនោះ នៅមុនពេលបញ្ចប់នីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផលបានទេ។

[53] មាត្រា ១០៣ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

ប៉ុន្តែសម្រាប់បណ្តឹងលែងលះគ្នា ភាគីដើមចោទនៃបណ្តឹងលែងលះគ្នា នៅតែអាចបន្ថែម ឬផ្លាស់ប្តូរនូវការទាមទារ ឬមូលហេតុនៃការទាមទារបាន ទោះបីជាក្រោយពេលបានបញ្ចប់នីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផលនេះហើយក៏ដោយ ហើយចុងចម្លើយអាចប្តឹងតបបាន រហូតដល់ពេលចប់ការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់នៃការជម្រះក្តីលើកទី១ ឬការជំនុំជម្រះលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍។

នៅពេលដែលនីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផលចប់សព្វគ្រប់ហើយ តុលាការត្រូវកំណត់កាលបរិច្ឆេទដើម្បីធ្វើការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ ហើយត្រូវកោះហៅគូភាគីទាំងពីរមកចូលរួម[54]។ ប៉ុន្តែច្បាប់មិនបានកំណត់រយៈពេលច្បាស់លាស់ទេ គឺឱ្យចៅក្រមមានឆន្ទានុសិទ្ធិសម្រេចកំណត់ពេលវេលា។

៣.២.៧.៤. ការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់

ដើម្បីចេញសាលក្រមលើបណ្តឹងលែងលះគ្នា តុលាការចាំបាច់ត្រូវឆ្លងកាត់នូវការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់។ ប៉ុន្តែចំពោះរឿងក្តី ឬចំណុចណាដែលត្រូវសម្រេចដោយដីកាសម្រេចតុលាការត្រូវកំណត់ថា ត្រូវធ្វើការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ ឬមិនធ្វើ។ ក្នុងករណីដែលតុលាការសម្រេចមិនធ្វើការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ តុលាការអាចសាកសួរភាគីបាន។[55]

ការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ត្រូវធ្វើឡើងនៅកាលបរិច្ឆេទដែលភាគីសងខាងអាចមានវត្តមានបាន។ ការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់នៃបណ្តឹងទាក់ទងឋានៈបុគ្គលមិនត្រូវធ្វើជាសាធារណៈឡើយ[56]។

នៅក្នុងនីតិវិធីនៃការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់នេះដែរ ភាគីទាំងសងខាងត្រូវធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍អំពីលទ្ធផលនៃនីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ ដើម្បីចង្អុលបង្ហាញអោយបានច្បាស់នៅអង្គហេតុដែលនឹងត្រូវបញ្ជាក់ដោយការពិនិត្យភស្តុតាង ដែលនឹងត្រូវធ្វើនៅក្នុងការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់។ ហើយនៅពេលដែលធ្វើការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ ភាគីទាំងសងខាងអាចអះអាងអំពីអង្គហេតុ និងអាចដាក់ភស្តុតាងមកទៀតបាន។[57]

- <u>**ភស្តុតាង**</u>

នៅមុនពេលដែលតុលាការសម្រេចសេចក្តី តុលាការត្រូវស្វែងរកភស្តុតាងនានា ដើម្បីធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការសម្រេចសេចក្តី។ អង្គហេតុដែលភាគីបានសារភាពនៅចំពោះមុខតុលាការ និង

[54] មាត្រា ១១៣ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[55] មាត្រា ១១៤ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[56] មាត្រា ១៦ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គល ឆ្នាំ២០១០

[57] មាត្រា ១១៦ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

អង្គហេតុដែលតុលាការយល់ឃើញថា មានភាពជាក់ស្តែងតុលាការពុំចាំបាច់ទទួលស្គាល់អង្គហេតុនោះដោយផ្អែកលើភស្តុតាង។ ការស្វែងរកភស្តុតាងនានានោះមានដូចជាៈ

- ភស្តុតាងចេញពីការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់

ក្នុងដំណើរការនីតិវិធីការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ចៅក្រមអាចពិចារណាអំពីស្ថានភាពនៃការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ និងការទទួលស្គាល់អង្គហេតុ ដោយមិនផ្អែកលើភស្តុតាងបាន។

ឧទាហរណ៍: ភាគីវិវាទទៅលើវត្តមាននៃរឿងពិត តែការវិវាទនោះពុំមានលក្ខណៈធ្ងន់ធ្ងរពេកទេ ក្នុងករណីនេះតុលាការអាចទទួលស្គាល់រឿងពិតបានដោយមិនចាំបាច់យោងទៅតាមភស្តុតាង។

តុលាការក៏អាចពិនិត្យភស្តុតាង តាមការស្នើសុំរបស់ភាគី។ ប្រសិនបើតុលាការពុំអាចសម្រេចថាត្រូវទទួលស្គាល់ ឬ មិនទទួលស្គាល់នូវការអះអាងអំពីអង្គហេតុ ដោយភស្តុតាងដែលគូភាគីបានស្នើសុំឱ្យពិនិត្យ ឬ បើយល់ឃើញថាមានការចាំបាច់ផ្សេងទៀតនោះតុលាការអាចពិនិត្យភស្តុតាងដោយឆន្ទានុសិទ្ធិបាន[58]។

- ភស្តុតាងសាក្សី

ដើម្បីតុលាការអាចប្រមូលភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ និងគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ ដោយចៅក្រមអាចសាកសួរជនណាមួយជាសាក្សីក៏បាន។ តុលាការអាចបង្គាប់ឱ្យនាំខ្លួនសាក្សី ដែលមិនព្រមចូលខ្លួនមកកាន់តុលាការដោយគ្មានមូលហេតុត្រឹមត្រូវ ដោយដីកាសម្រេចបាន។ ក្នុងករណីដែលសាក្សីមិនព្រមចូលខ្លួន ដោយគ្មានមូលហេតុត្រឹមត្រូវ តុលាការអាចពិន័យជាប្រាក់។ ការពិន័យជាប្រាក់នេះមិនលើសពី ១លានរៀល[59]។

តុលាការ ក៏អាចសាកសួរសាក្សីនៅខាងក្រៅតុលាការបានដែរ ហើយសាក្សីត្រូវធ្វើសម្បថមុននឹងនិយាយទៅកាន់តុលាការ។ ក្នុងករណីដែលសាក្សីធ្វើសម្បថរួចហើយ ហើយបានផ្តល់សក្ខីកម្មក្លែងក្លាយ នឹងត្រូវផ្តន្ទាទោសនៅពេលតុលាការរកឃើញថាបានផ្តល់សក្ខីកម្មក្លែងក្លាយ[60]។

- ភស្តុតាងភាគី

តុលាការអាចធ្វើការសាកសួរភាគីបាន ហើយតុលាការអាចឱ្យភាគីនោះធ្វើសម្បថមុននឹងនិយាយទៅកាន់តុលាការ ហើយប្រសិនបើភាគីដែលបានធ្វើសម្បថបានក្លែងបន្លំសេចក្តីថ្លែងការណ៍ តុលាការអាចពិន័យជាប្រាក់។ ការពិន័យជាប្រាក់នេះ មិនលើសពី ២លានរៀល។

---

[58] មាត្រា១២៩ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[59] មាត្រា១៣២ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[60] មាត្រា១៣៧ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

នៅក្នុងការសាកសួរភាគី បើភាគីនោះមិនបានចូលខ្លួន ឬបានបដិសេធការធ្វើសម្បថ ឬបានបដិសេធការផ្តល់ចម្លើយដោយគ្មានមូលហេតុត្រឹមត្រូវ នោះតុលាការអាចទទួលស្គាល់ថា សេចក្តីអះអាងអំពីចំណុចសាកសួររបស់ភាគីម្ខាងទៀត ជាការត្រឹមត្រូវ[61]។

ក្នុងករណីដែលតុលាការយល់ឃើញថា ចាំបាច់តុលាការអាចធ្វើការសាកសួរភាគីនៅព្រមពេលគ្នាជាមួយការសាកសួរភាគីម្ខាងទៀត និងជាមួយសាក្សីក្នុងពេលដំណាលគ្នាក៏បាន។

- ភស្តុតាងកោសលវិច័យ

នៅក្នុងដំណើរការនៃការស៊ើបអង្កេត តុលាការអាចបង្គាប់ឱ្យមានការធ្វើកោសលវិច័យតាមពាក្យសុំរបស់ភាគីបាន។

ក្នុងការធ្វើកោសលវិច័យ តុលាការជាអ្នកចាត់តាំងអ្នកជំនាញសម្រាប់ធ្វើកោសលវិច័យ ដូចជាជនដែលមានចំណេះវិជ្ជា និងបទពិសោធន៍ចាំបាច់ក្នុងការធ្វើកោសលវិច័យ។ ភាគីម្ខាងទៀតក៏មានសិទ្ធិប្តឹងបដិសេធអ្នកធ្វើកោសលវិច័យបានដែរ នៅមុនពេលដែលអ្នកធ្វើកោសលវិច័យបានធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋាន ប្រសិនបើភាគីមានភស្តុតាងថា ធ្វើឱ្យរារាំងដល់សច្ចភាពចេញពីកោសលវិច័យ[62]។

- ភស្តុតាងឯកសារ

ភាគីអាចស្នើសុំទៅតុលាការ ដើម្បីធ្វើការពិនិត្យភស្តុតាងឯកសារនានាបាន ឬស្នើសុំទៅតុលាការដើម្បីបង្គាប់ឱ្យអ្នកមានឯកសារផ្តល់នូវឯកសារដែលខ្លួនមាន។ ក្នុងករណីចាំបាច់ តុលាការអាចឃាត់ទុកឯកសារដែលផ្ញើរមកនោះបាន។

ម្ចាស់ឯកសារ ពុំអាចបដិសេធនូវការផ្តល់ឯកសារដែលបានស្នើសុំដោយតុលាការបានទេ។ ក្នុងករណីដែលភាគីដែលជាម្ចាស់ឯកសារ មិនព្រមផ្តល់ឯកសារតាមការទាមទារទេ តុលាការអាចសន្និដ្ឋានថា សេចក្តីអះអាងរបស់ភាគីម្ខាងទៀតចំពោះឯកសារនោះជាការពិត ហើយចំពោះតតិយជនដែលជាម្ចាស់ឯកសារមិនព្រមផ្តល់ឯកសារតាមការទាមទាររបស់តុលាការ គឺតុលាការអាចពិន័យជាប្រាក់ចំនួនមិនលើសពី ២លានរៀល[63]។

ដូចនេះក្រោយពីបានពិនិត្យភស្តុតាងនៅក្នុងកាលបរិច្ឆេទធ្វើការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់ហើយ បើយល់ឃើញថា ត្រូវការជាចាំបាច់ពិសេស តុលាការអាចធ្វើនីតិវិធីត្រៀមសម្រាប់ការទាញហេតុផលថ្មីម្តងទៀតបានដោយដីកាសម្រេច។ តុលាការអាចអនុញ្ញាតឱ្យភាគីនីមួយៗធ្វើការទាញហេតុផលចុងក្រោយបាន មុនពេលបញ្ឈប់ការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់។

[61] មាត្រា១៩០ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[62] មាត្រា១៩៣ ,១៩៤ និង ១៩៥ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[63] មាត្រា ១៥៤ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

៣.៣. ការសម្រេចសេចក្តី

ក្រោយពេលតុលាការបានបញ្ចប់ការស៊ើបអង្កេតរួចមក ត្រូវធ្វើការវិនិច្ឆ័យដល់អង្គសេចក្តី ដោយតុលាការត្រូវចេញសាលក្រម។ សាលក្រមគឺជាសេចក្តីសម្រេចសេចក្តី ដែលតុលាការធ្វើលិខិតសាលក្រមដែលមានលក្ខណគ្រប់គ្រាន់ ទៅតាមទម្រង់ដែលច្បាប់បានកំណត់[64]។ ផ្អែកលើការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ តាមរយៈសាលក្រមនេះ តុលាការកំណត់ថា តើចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រូវរំលាយ ឬបន្ត។

៣.៣.១ ខ្លឹមសារនៃសាលក្រម

ការសម្រេចសេចក្តីរបស់តុលាការនៅក្នុងរឿងក្តីនៃបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទូទៅ ខុសគ្នាពីការសម្រេចសេចក្តីនៅក្នុងរឿងក្តីនៃបណ្តឹងដែលទាក់ទងនឹងការលែងលះគ្នា។ ការសម្រេចសេចក្តីនៅក្នុងសាលក្រម ឬសាលដីការបស់តុលាការនៅក្នុងរឿងក្តីនៃបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទូទៅ តុលាការត្រូវសម្រេចតាមការទាមទារទាំងអស់ដែលភាគីបានសុំ ប៉ុន្តែតុលាការមិនអាចសម្រេចចំណុចណាមួយដែលភាគីមិនបានសុំឡើយ[65]។ ការនេះមិនមែនមានន័យថា ភាគីចង់ទាមទារអ្វីមួយក្នុងតម្លៃណាដែលភាគីចង់បាន ហើយតុលាការត្រូវតែសម្រេចឱ្យតាមការចង់បាននោះទេ។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងករណីរឿងក្តីនៃបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទាក់ទងនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ច្បាប់បានផ្តល់សិទ្ធិឱ្យតុលាការសម្រេចសេចក្តីត្រង់ចំណុចណាដែលភាគីមិនបានស្នើសុំដោយឆន្ទានុសិទ្ធិបាន ប្រសិនបើចៅក្រមយល់ឃើញថាចាំបាច់ និងមានផលប្រយោជន៍ដល់ភាគី[66]។ ក្នុងករណីពិសេសនៃបណ្តឹងស្តីពីទំនាក់ទំនងអាពាហ៍ពិពាហ៍ប្រសិនបើតុលាការចេញសាលក្រម ឬសាលដីកាដែលទទួលស្គាល់ការទាមទាររបស់ដើមចោទ នៅក្នុងបណ្តឹងទាមទារលុបចោលនូវចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬលែងលះគ្នា តុលាការអាចធ្វើការសម្រេចសេចក្តី អំពីការកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាដោយឆន្ទានុសិទ្ធិហើយបើមានពាក្យសុំរបស់ភាគីតុលាការអាចសម្រេចសេចក្តីអំពីការចាត់ចែងទាក់ទងនឹងការបីបាច់រក្សាកូន ឬការចាត់ចែងទាក់ទងនឹងការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ។

សាលក្រមអាចសម្រេចដោះស្រាយផងដែរ ចំពោះបញ្ហាអាហារកិច្ច បញ្ហាបីបាច់រក្សាកូន បញ្ហាផ្គត់ផ្គង់កូន និងការបង្គាប់ឱ្យភាគីប្រគល់កូន ឬការផ្តល់តាវកាលិកផ្សេងៗទៀត។

[64] មាត្រា ១៧៩ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[65] មាត្រា ១៨២ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[66] មាត្រា ២២ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គលឆ្នាំ ២០១០

នៅពេលដែលតុលាការធ្វើការសម្រេចសេចក្តីអំពីការកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា ឬការចាត់ចែងទាក់ទងនឹងការបីបាច់រក្សាកូន តុលាការក៏ត្រូវថ្លឹងថ្លែងយោបល់របស់កូនដោយគិតពិចារណាអំពីអាយុរបស់កូន និងភាពចាស់ទុំរបស់កូននោះ។

ចំពោះករណីយកិច្ចដែលភាគីណាមួយត្រូវទទួលបន្ទុកប្រាក់ប្រដាប់ក្តី តុលាការត្រូវសម្រេចដោយខ្លួនឯងទោះបីភាគីមិនបានសុំក៏ដោយ។

៣.៣.២ ការសម្រេចមិនឱ្យលែងលះគ្នា

ទោះបីមានមូលហេតុគ្រប់គ្រាន់តាមពាក្យបណ្តឹង សម្រាប់ការសម្រេចសេចក្តីឱ្យលែងលះគ្នាក៏ដោយ ប្រសិនបើការសម្រេចឱ្យលែងលះគ្នានោះនឹងបណ្តាលឱ្យការទ្រទ្រង់ជីវភាពរបស់សហព័ទ្ធ ឬកូនជួបការក្រលំបាកខ្លាំង ឬមានការឈឺចាប់ដែលពុំអាចទ្រាំទ្របាន តុលាការអាចច្រានចោលការទាមទារលែងលះដោយឆន្ទានុសិទ្ធិដោយពិចារណាទៅលើស្ថានភាពទាំងឡាយនោះបាន។ មូល-ហេតុផ្សេងទៀត តុលាការក៏អាចច្រានចោលការទាមទារលែងលះគ្នាបានដែរ ប្រសិនបើយល់ឃើញថា ការទាមទារនោះផ្ទុយនឹងភាពសុចរិត ដោយជនដែលទាមទារឱ្យលែងលះគ្នានោះធ្វេសប្រហែសយ៉ាងខ្លាំង ក្នុងការសហប្រតិបត្តិ និងជួយសង្គ្រោះចំពោះសហព័ទ្ធ តុលាការអាចច្រានចោលការទាមទារលែងលះគ្នានោះដោយឆន្ទានុសិទ្ធិបាន[67]។

៣.៣.៣ ការចូលជាស្ថាពររបស់សាលក្រម

ជាគោលការណ៍សាលក្រមរបស់តុលាការនឹងមានអានុភាពបាន លុះត្រាតែសាលក្រមនោះត្រូវបានប្រកាសជាផ្លូវការ និងជាសាធារណៈដោយប្រធានក្រុមប្រឹក្សាជំនុំជម្រះ ឬចៅក្រម ជាអ្នកអានសេចក្តីសម្រេចបញ្ចប់។ ការប្រកាសសាលក្រមអាចធ្វើទៅបានទោះបីជាគ្មានវត្តមានរបស់គូភាគីនៅក្នុងសាលសវនាការក៏ដោយ[68]។

តាមវិធានទូទៅតុលាការត្រូវប្រកាសសាលក្រមនៅក្នុងរយពេល១ខែ ដោយគិតចាប់ពីថ្ងៃដែលបានបញ្ចប់ការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់។ ប៉ុន្តែចំពោះរឿងក្តីដែលមានភាពស្មុគស្មាញខ្លាំង ឬ ករណីមានកាលៈទេសៈពិសេសផ្សេងទៀត តុលាការអាចទុករយៈពេលសម្រាប់ការប្រកាសសាលក្រមយូរជាងនេះបាន[69]។ ច្បាប់មិនបានកំណត់ថា រឿងក្តីអ្វីខ្លះជារឿងក្តីស្មុគស្មាញ ហើយកាលៈទេសៈណាខ្លះជាកាលៈទេសៈពិសេស ដែលតុលាការអាចប្រើរយៈពេលយូរដើម្បីពន្យាការ

[67] មាត្រា៩៧៨ កថាខណ្ឌទី២ ទី៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

[68] មាត្រា ១៨៨ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[69] មាត្រា ១៨៧ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

ប្រកាសសាលក្រមនោះទេ។ ប្រការនេះធ្វើឱ្យភាគីមានការស្មុគស្មាញ និងមានការសង្ស័យលើតុលាការក៏មាន។

លិខិតសាលក្រមត្រូវបញ្ជូនទៅឱ្យភាគីក្នុងអំឡុងពេល២សប្តាហ៍ ដោយគិតចាប់ពីថ្ងៃដែលតុលាការបានប្រកាសសាលក្រមនោះ[70]។

សាលក្រមរបស់តុលាការ អាចក្លាយទៅជាសាលក្រមស្ថាពរបានលុះត្រាតែបានកន្លងផុតអំឡុងពេលដែលច្បាប់អនុញ្ញាតឱ្យប្តឹងឧទ្ធរណ៍ ឬផុតរយៈពេលសម្រាប់បណ្តឹងទាស់ហើយពុំមានភាគីណាមួយប្តឹងឧទ្ធរណ៍ ឬប្តឹងទាស់ទេ។ ការចូលជាស្ថាពរនៃសាលក្រមត្រូវបានផ្អាក ក្នុងករណីដែលភាគីធ្វើបណ្តឹងឧបាស្រ័យទៅតុលាការជាន់ខ្ពស់ ឬពាក្យបណ្តឹងទាស់ ហើយនីតិវិធីរឿងក្តីលែងលះនឹងត្រូវដំណើរការបន្តទៀត។ ផ្ទុយទៅវិញ បើគ្មានការប្តឹងផ្តល់ដូចបានលើកឡើងខាងដើមទេ ហើយអំឡុងពេលដែលអនុញ្ញាតឱ្យប្តឹងក៏ត្រូវបានផុតកាលកំណត់ នោះសាលក្រមនឹងចូលជាស្ថាពរ ពោលគឺអានុភាពនៃអាជ្ញាអស់ជំនុំត្រូវបានកើតឡើង[71]។

អាជ្ញាអស់ជំនុំ មានន័យថានៅពេលដែលសាលក្រមចូលជាស្ថាពរហើយភាគីលែងលះមិនអាចលើកឡើងនូវទឡ្ហីករណ៍នានា មកប្តឹងសុំបន្តនីតិវិធីបានទៀតទេ ព្រោះតុលាការបានជំនុំជម្រះចប់សព្វគ្រប់ហើយ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត តុលាការក៏អស់ភារៈកិច្ចក្នុងការដោះស្រាយរឿងក្តីនោះទៀតដែរ ពោលគឺសាលក្រមស្ថាពរនោះ ត្រូវបានយកមកប្រើប្រាស់ជាផ្លូវការ និងដោយស្របច្បាប់។

៣.៤ អានុភាពនៃការលែងលះដោយគ្មានការព្រមព្រៀង

៣.៤.១ អានុភាពចំពោះទ្រព្យសម្បត្តិ និងភាតព្វកិច្ច

៣.៤.១.១ អានុភាពចំពោះទ្រព្យសម្បត្តិ

ក. ទ្រព្យសម្បត្តិអកម្ម (**បំណុល**)

- ❖ បំណុលផ្ទាល់ខ្លួន

ប្តីប្រពន្ធដែលស្ថិតនៅក្នុងចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ នៅពេលលែងលះ ទោះបីជាច្បាប់បានចែងថាប្តីប្រពន្ធមានការទទួលខុសត្រូវដោយសាមគ្គីភាពចំពោះបំណុលក៏ដោយ ប៉ុន្តែសកម្មភាពមួយចំនួនមិនចាត់ចូលជាសកម្មភាពបំណុលរួមរបស់គ្រួសារឡើយដូចជា ការប្រព្រឹត្តល្បែងស៊ីសង ផឹកស្រា...ជាដើម ហើយត្រូវបានជំពាក់បំណុលគេ ទោះជាបំណុលនោះមាននៅមុន ឬក្រោយការរៀប

[70] មាត្រា ១៩០ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

[71] មាត្រា ១៩៤ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

អាពាហ៍ពិពាហ៍ក៏ដោយ សកម្មភាពទាំងនោះមិនចាត់ចូលជាបំណុលរួមរបស់គ្រួសារឡើយគឺជាបំណុលផ្ទាល់ខ្លួនរបស់សហព័ទ្ធ។

និយាយជារួមមក បំណុលទាំងឡាយណាកើតឡើងដើម្បីផលប្រយោជន៍បុគ្គល នោះមិនមែនជាបំណុលរួមរបស់គ្រួសារឡើយ[72]។ ដូច្នេះនៅពេលលែងលះគ្នា បំណុលនោះត្រូវជាបន្ទុករបស់សហព័ទ្ធម្ខាងទៀតដែលបានជំពាក់បំណុលគេនោះ។

❖ បំណុលរួម

បំណុលរួម គឺជាបំណុលទាំងឡាយណាកើតឡើងដើម្បីផលប្រយោជន៍គ្រួសារ នោះមិនមែនជាបំណុលបុគ្គល ឬ បំណុលផ្ទាល់របស់សហព័ទ្ធឡើយ[73]។ ហេតុនេះបំណុលដែលមាននៅក្នុងចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ក៏ចាត់ទុកជាទ្រព្យរួមរបស់សហព័ទ្ធ។ ហើយទ្រព្យរួមនោះហៅថាទ្រព្យអកម្ម ចំពោះការបែងចែកទ្រព្យអកម្ម ចៅក្រមត្រូវធ្វើការបែងចែកបំណុលជាពីរដោយឲ្យសហព័ទ្ធក្លាយជាកូនបំណុល និងធ្វើការចេញសងបំណុលរួមគ្នានេះជាការទទួលខុសត្រូវដោយសាមគ្គីភាពរវាងប្ដីប្រពន្ធចំពោះម្ចាស់បំណុល។ ដូច្នេះសរបញ្ជាក់ឲ្យឃើញថា តុលាការមិនអាចធ្វើការបែងចែកបំណុលបានទេ គឺវានាំឲ្យប៉ះពាល់ដល់កាតព្វកិច្ចសាមគ្គីរបស់សហព័ទ្ធ[74]។ ឧទាហរណ៍៖ A(ប្ដី)និងB(ប្រពន្ធ) បានខ្ចីលុយធានាគារ ចំនួន៣០០០ ដុល្លារដើម្បីព្យាបាលជម្ងឺរបស់កូន ក្នុងករណីនេះ A និង Bត្រូវទទួលខុសត្រូវដោយសាមគ្គីភាពពោលគឺ ទាំងAនិងBគឺជាកូនបំណុល ហើយម្ចាស់បំណុលអាចទាមទារពី A និង Bបាន ហេតុនេះក្រោយការលែងលះតុលាការមិនអាចសម្រេចបែងចែកបំណុលបានទេ វានាំឲ្យប៉ះពាល់ដល់កាតព្វកិច្ចសាមគ្គីរបស់សហព័ទ្ធ។

ខ. ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់សហព័ទ្ធតាមកិច្ចសន្យា

នៅត្រង់ចំណុចនេះ ប្ដីប្រពន្ធ អាចធ្វើកិច្ចសន្យាអំពីទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិ នៅមុន ឬក្រោយអាពាហ៍ពិពាហ៍បាន[75]។ បានសេចក្ដីថា ប្ដីប្រពន្ធ នៅមុន ឬក្រោយពេលរៀបអាពាហ៍ពាហ៍អាចបណ្ដើរគ្នាទៅចុះកិច្ចសន្យាទ្រព្យសម្បត្តិនៅក្រសួងយុត្តិធម៌ ដើម្បីងាយស្រួលសម្រាប់ប្ដីប្រពន្ធនៅក្នុងគ្រួសារទៅថ្ងៃមុខ។ ដូច្នេះនៅពេលលែងលះនឹងមានការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ ជាហេតុនាំឲ្យចៅក្រមមិនពិបាកឡើយក្នុងការសម្រេច ដោយអនុលោមទៅតាមការកិច្ចសន្យាទ្រព្យសម្បត្តិប្ដី

[72] សៀវភៅ នីតិបេតិកភណ្ឌ និងគ្រួសារ របស់សាស្ត្រាចារ្យ អ្នកស្រីវណ្ណធី ទំព័រទី៣៧ បោះពុម្ពលើកទី៣ ខែមករា ឆ្នាំ ២០១៨

[73] សៀវភៅ នីតិបេតិកភណ្ឌ និងគ្រួសារ របស់សាស្ត្រាចារ្យ អ្នកស្រីវណ្ណធី ទំព័រទី៣៧ បោះពុម្ពលើកទី៣ ខែមករា ឆ្នាំ ២០១៨

[74] មាត្រា ៩៧៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

[75] មាត្រា ៩៦៩ កថាខណ្ឌ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

ប្រពន្ធនោះ។ ផ្ទុយមកវិញ ប្រសិនបើប្តីប្រពន្ធនោះ មិនបានធ្វើកិច្ចសន្យាទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធតាមកិច្ចសន្យាទេនោះ តុលាការអាចអោយភាគីប្តីប្រពន្ធនោះពិភាក្សាគ្នាក្នុងការបែងចែកទ្រព្យបាន។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើភាគីមិនអាចពិភាក្សាគ្នាក្នុងការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិបានទៀត តុលាការនឹងសម្រេចធ្វើការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធនោះ កំណត់ទៅតាមច្បាប់។

គ. ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់សហព័ទ្ធកំណត់ដោយច្បាប់

ច្បាប់បានបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធជា ២ប្រភេទគឺ ៖

- ទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែក
- ទ្រព្យសម្បត្តិរួម

ក្នុងករណីសហព័ទ្ធមិនអាចសម្រេចលើការព្រមព្រៀងគ្នា ក្នុងការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិទេ ច្បាប់បានផ្តល់អំណាចដល់តុលាការ ដើម្បីសម្រេចបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិនោះ ជំនួសការព្រមព្រៀងរបស់ភាគី។

មាត្រា ៩៨០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី បានផ្តល់អំណាចដល់តុលាការដើម្បីសម្រេចបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិតាមវិធី ៣ យ៉ាងដូចតទៅ៖

+ ទី១ សហព័ទ្ធនីមួយៗត្រូវទទួលបាននូវទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែក : ទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែកមានដូចជា ៖

- ទ្រព្យសម្បត្តិដែលសហព័ទ្ធមាននៅមុនពេលរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍។
- ទ្រព្យសម្បត្តិដែលសហព័ទ្ធទទួលបាន ដោយប្រទានកម្ម សន្តតិកម្ម អច្ច័យទាន នៅក្នុងអំឡុងពេលអាពាហ៍ពិពាហ៍។
- ទ្រព្យសម្បត្តិជាតម្លៃតប ដែលទទួលបានពីការចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែកសហព័ទ្ធ នៅក្នុងពេលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍។

+ ទី២ មានសិទ្ធិទទួលយកពាក់កណ្តាលនៃទ្រព្យសម្បត្តិរួម : បន្ថែមពីលើទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែក សហព័ទ្ធនីមួយៗមានសិទ្ធិទទួលយក១ ភាគ ២ នៃទ្រព្យសម្បត្តិរួមដែលសហព័ទ្ធបានរកស៊ីជាមួយគ្នា។

+ ទី៣ ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរួមដោយករណីពិសេស : ក្នុងករណីពិសេស និង មានការទាមទាររបស់ប្តីប្រពន្ធណាម្ខាង តុលាការក៏អាចបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរួម ដោយពិចារណាទៅលើស្ថានភាពផ្សេងៗដូចជា ទំហំនៃការបរិច្ចាគរបស់ភាគីនីមួយៗ ទំហំនៃការបរិច្ចាគរបស់ភាគីនីមួយៗ ចំពោះលទ្ធកម្មនៃទ្រព្យសម្បត្តិ ការថែរក្សា ឬ ការបង្កើនទ្រព្យ អំឡុងពេលអាពាហ៍ពិពាហ៍ កម្រិត

ជីវភាពរស់នៅនៅក្នុងពេលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ អាយុស្ថានភាពផ្លូវចិត្តនិងផ្លូវកាយ វិជ្ជាជីវៈ ប្រាក់ចំណូល លទ្ធភាពធ្វើការងាររបស់ភាគីនីមួយៗ និងផលប្រយោជន៍របស់កូនជាអាទិ៍។ ការងារនៃគេហកិច្ចត្រូវចាត់ថាមានតម្លៃស្មើនឹងការងារក្រៅផ្ទះដែរ"[76]។

៣.៤.១.២ អានុភាពលើកាតព្វកិច្ច

ក. ការបញ្ចប់កាតព្វកិច្ចរួមរស់ជីវភាពជាមួយគ្នា សហការ និងសង្គ្រោះគ្នាទៅវិញទៅក្នុងចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍

ជាទូទៅដើម្បីកសាងគ្រួសារមួយដោយមានសុភមង្គល សហព័ទ្ធទាំងសងខាងគប្បីមានករណីកិច្ចស្រឡាញ់គ្នា ករណីកិច្ចគោរពគ្នាទៅវិញទៅមក ករណីកិច្ចមើលថែរក្សាគ្នា ករណីយកិច្ចជួយគ្នាទៅវិញទៅមក ករណីយកិច្ចសហការគ្នា ប៉ុន្តែដោយសារអានុភាពនៃការលែងលះកាតព្វកិច្ចរួមរស់ជីវភាពជាមួយគ្នា សហការ និងសង្គ្រោះគ្នាទៅវិញទៅមកត្រូវបញ្ចប់[77] ។

ខ. កាតព្វកិច្ចសងជំងឺចិត្តអាចកើតមាន

សំណងនៃការខូចខាតដោយផ្អែកលើអំពើអនីត្យានុកូល ត្រូវបានទទួលស្គាល់នៅក្នុងករណីលែងលះ និងអាចទាមទារនៅក្នុងបណ្តឹងលែងលះបាន[78]។ ក្នុងករណីលែងលះ ភាគីដែលគ្មានកំហុសហើយត្រូវបានភាគីម្ខាងទៀតបំពាន ភាគីដែលទទួលរងនូវការបំពានអាចទាមទារសំណងនៃការខូចខាតបាន។ឧទាហរណ៍៖ Aប្តី បានប្រព្រឹត្តអំពើផិត បានជេរប្រមាថ និងវាយតប់ B បណ្តោយឲ្យ Bទទួលរងរបួសជាទម្ងន់ ដោយត្រូវចំណាយប្រាក់ថ្លៃព្យាបាលអស់ ១៥០០ ដុល្លារ ហើយ B ទទួលរងនូវសម្ពាធផ្លូវចិត្តយ៉ាងខ្លាំង ក្នុងករណីនេះ B អាចទាមទារនូវសំណងខូចខាតចំពោះ Aបានទាំងសំណងខូចខាតផ្នែកសម្ភារៈ និងផ្លូវចិត្ត។

គ. កាតព្វកិច្ចបង់អាហារកិច្ច

ការទាមទារអាហារកិច្ចក្នុងករណីលែងលះ ពុំមានបញ្ញត្តិនៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីទេ ប៉ុន្តែមានបញ្ញាត្តិនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ មាត្រា ៧៦ បានទទួលស្គាល់ការទាមទារអាហារកិច្ច ហើយបញ្ញាត្តិនេះ នៅមានអានុភាពអនុវត្តនៅឡើយ តាមរយៈមាត្រា ៧៨ នៃច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ ការទាមទារអាហារកិច្ចត្រូវបានទទួលស្គាល់ក្នុងករណី ភាគីគ្មានកំហុសហើយមានការខ្វះខាតនៅក្នុងជីវភាពរស់នៅ អាចទាមទារអាហារកិច្ចពីភាគីម្ខាងទៀតបាន។ ឧទាហរណ៍: លោក ក បានមានស្នេហាលួចលាក់ជាមួយ នារី គ អស់រយៈពេលជាង២ឆ្នាំរឿង

[76] មាត្រា ៣៦ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ ១៩៩៣

[77] មាត្រា ៩៦៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

[78] មាត្រា ១១ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គល ឆ្នាំ២០១០

នេះបានធ្វើអោយ នារី ខ ដែលជាប្រពន្ធបានដឹង និងខឹងយ៉ាងខ្លាំង ហើយបានដាក់ពាក្យបណ្តឹងទាមទារលែងលះ ប៉ុន្តែលោក ក ពុំមានមុខរបរអ្វី ហើយក៏ពុំមានទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែកដែរ ក្នុងករណីនេះនារី ខ ដែលជាប្រពន្ធ អាចទាមទារឱ្យលោក ក បង់អាហារកិច្ចមកឱ្យខ្លួន។

៣.៤.២. អានុភាពលើស្ថានភាពគ្រួសារ

៣.៤.២.១ ការបញ្ចប់ទំនាក់ទំនងញាតិពន្ធ

ទំនាក់ទំនងញាតិពន្ធ គឺចង់សំដៅទៅលើទំនាក់ទំនងញាតិ(សាច់ថ្លៃ)ខាងប្តី និងខាងប្រពន្ធនោះ។ នៅមុនពេលចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់សហព័ទ្ធមិនទាន់រំលាយ ទំនាក់ទំនងញាតិពន្ធមានទំនាក់ទំនងនឹងគ្នាល្អ មានការប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នា ចេះយកអាសារគ្នាទៅវិញទៅមក មានភាពស្និទ្ធស្នាលជាមួយគ្នាជាធម្មតា ប៉ុន្តែដោយសារតែអានុភាពនៃការលែងលះធ្វើឲ្យទំនាក់ទំនងញាតិពន្ធនោះ ត្រូវបានបញ្ចប់[79]។

៣.៤.២.២. ការបញ្ចប់ភាពជាសន្តតិជន

សហព័ទ្ធដែលស្ថិតក្នុងចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ នៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី បានទទួលស្គាល់ថាសហព័ទ្ធរបស់មតកជន ត្រូវក្លាយជាសន្តតិជនជានិច្ច ទោះបីជាមាន ឬ គ្មានសន្តតិជនផ្សេងទៀតក៏ដោយ[80]។ប៉ុន្តែ អ្វីៗទាំងអស់នេះនឹងបញ្ចប់ដោយអានុភាពនៃការលែងលះគ្នា។

៣.៤.២.៣ នាមត្រកូលអាចត្រូវបានបញ្ចប់ដោយការលែងលះ

ប្តី ឬប្រពន្ធ ដែលបានប្តូរនាមត្រកូលថ្មី ដោយអាពាហ៍ពិពាហ៍ អាចប្រើនាមត្រកូលដែលមាននៅមុនពេលរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍វិញបាន ឬអាចប្រើនាមត្រកូលដែលបានប្រើនៅពេលលែងលះគ្នាក៏បាន[81]។

៣.៤.២.៤ អ្នកមានអំណាចមេបា

នៅក្រោយការលែងលះ តុលាការនឹងសម្រេចអំពីអំណាចមេបាទៅលើកូនឲ្យភាគីណាម្ខាងជាអ្នកមានអំណាចមេបា អាចជាឪពុក ឬម្តាយ។ ការប្រគល់អំណាចមេបា គឺជាការប្រគល់សិទ្ធិគ្រប់គ្រង ចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សា អប់រំកូន ទៅភាគីណាមួយក្រោយពីគូភាគីបានលែងលះគ្នា។

ក្នុងករណីឪពុកម្តាយលែងលះគ្នា ត្រូវកំណត់យកឪពុក ឬ ម្តាយណាម្ខាងជាអ្នកមានអំណាចមេបា តាមការពិភាក្សារបស់ឪពុកម្តាយ។ ក្នុងករណីដែលឪពុកម្តាយបានលែងលះគ្នានៅមុនកំណើតកូន ម្តាយជាអ្នកមានអំណាចមេបាលើកូនដែលកើតមកនោះ។ ប៉ុន្តែនៅក្រោយ

---

[79] មាត្រា ៩៨១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

[80] មាត្រា ១១៦១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

[81] មាត្រា ៩៨១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

កំណើតរបស់កូន អាចកំណត់យកឪពុកជាអ្នកមានអំណាចមេបា តាមការពិភាក្សារបស់ឪពុកម្តាយបាន។

បើការពិភាក្សាខាងលើនេះ ពុំបានសម្រេច ឬ បើពុំអាចពិភាក្សាបានទេ តុលាការត្រូវកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា ដោយពិចារណាទៅលើផលប្រយោជន៍របស់កូននោះ[82]។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើកូននោះ អាចយល់ដឹង ហើយមានវ័យសមល្មម អាចជ្រើសរើសឪពុក ឬម្តាយជាអ្នកមានអំណាចមេបាន ដោយខ្លួនឯងបាន។ ក្នុងករណីមួយទៀត ប្រសិនបើអ្នកមានអំណាចមេបារបស់កូនដោយការពិភាក្សា បានទទួលមរណភាព ឪពុក ឬម្តាយដែលមិនមានអំណាចមេបាបាន ត្រូវក្លាយជាអ្នកមានអំណាចមេបា[83]។

៣.៤.២.៥ អានុភាពនៃអត្តាធីនភាពនៅតែមាន

អនីតិជនដែលបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ហើយ ត្រូវទទួលបានអត្តាធីនភាពដោយមិនចាំបាច់មានការប្រកាសពីតុលាការទេ ហើយអនីតិជននោះត្រូវបានចាត់ទុកថាបានដល់នីតិភាព។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីដែលប្តី ឬប្រពន្ធដែលជាអនីតិជនមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ក្នុងករណីមានការលែងលះ អានុភាពនៃអត្តាធីនភាពនៅតែមានដដែលពុំបានបញ្ចប់តាមអានុភាពនៃការលែងលះនោះទេ។[84]

ដូចនេះបន្ទាប់ពីបានសិក្សាជំពូកទី១ សញ្ញាណនៃការលែងលះ ជំពូកទី២ នីតិវិធីនៃការលែងលះដោយមានការព្រមព្រៀង និងជំពូកទី៣ នីតិវិធីនៃការលែងលះដោយការគ្មានព្រមព្រៀងខាងលើនេះរួចមក យើងអាចធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានជារួមមួយនៅចំណុចជាបន្តទៀត។

[82] មាត្រា ១០៣៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ២០០៧
[83] មាត្រា ១០៥១ កថាខណ្ឌ៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ២០០៧
[84] មាត្រា ២១ មាត្រា២២ និងមាត្រា ៩៦៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

សេចក្ដីសន្និដ្ឋាន

ឆ្លងតាមការបកស្រាយ និងបង្ហាញទាំងទិដ្ឋភាពច្បាប់ និងទិដ្ឋភាពជាក់ស្ដែង ព្រមទាំងនីតិវិធី ទៅតាមដំណាក់កាលនីមួយៗនៃការលែងលះរួចមក អាចធ្វើឱ្យយើងមានចំណេះដឹង និងយល់ពីការលែងលះនេះបានច្រើនជាងមុន។ ជីវិតអាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺជាដំណាក់មួយដែលមនុស្សគ្រប់រូប ដែលរស់នៅក្នុងសង្គមតែងតែឆ្លងកាត់ តែទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ដោយសារតែមានមូលហេតុផ្សេងៗ ដែលធ្វើឱ្យភាគីសហព័ទ្ធពុំអាចរួមរស់ជាមួយគ្នាបន្តទៀតបាននោះ ពួកគេអាចធ្វើការលែងលះគ្នាបាន ដើម្បីបញ្ចប់ទំនាក់ទំនងរវាងគ្នា នឹងអាចបង្កើតចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ថ្មីទៀតបាន។ ការលែងលះគ្នា គឺជាបញ្ហាមួយដែលសង្គមណាក៏ធ្លាប់ជួបប្រទះដែរ ប៉ុន្តែចំពោះអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលកើតឡើងតាមផ្លូវច្បាប់ ការផ្ដាច់ចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះ ក៏ត្រូវធ្វើឡើងតាមច្បាប់ដែរ។ សូមបញ្ជាក់ថាភាគីអាចធ្វើការលែងលះបានតាមពីរវិធី គឺតាមការលែងលះដោយមានការព្រមព្រៀង និងការលែងលះដោយគ្មានការព្រមព្រៀង។ នីតិវិធីដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ទាំងពីរប្រភេទនេះ ផ្ដល់ជម្រើសឱ្យភាគីធ្វើការពិភាក្សាគ្នា និងសម្រេចអំពីទំនាក់ទំនងរបស់អ្នកទាំងពីរបាន។

ដោយការលែងលះដោយមានការព្រមព្រៀង គឺមានភាពងាយស្រួលមានភាពឆាប់រហ័ស នីតិវិធីមិនមានភាពស្មុគស្មាញ ដោយភាគីគ្រាន់តែដាក់ពាក្យសុំ និងបង់ពន្ធដាក់ពាក្យសុំលែងលះព្រមព្រៀងទៅតុលាការដែលមានសមត្ថកិច្ច ហើយបង់ពន្ធដាក់ពាក្យសុំចំនួនប្រាំពាន់រៀលតែប៉ុណ្ណោះ។ ចំណែកឯតុលាការវិញ ពិនិត្យ ឬអាចធ្វើការសាកសួរពីភាគី ឬជនផ្សេងទៀត ហើយយល់ឃើញថាការព្រមព្រៀងនោះត្រឹមត្រូវគ្មានការបង្ខិតបង្ខំពីភាគីណាមួយនោះទេ តុលាការនឹងធ្វើការចេញដីកាសម្រេចឱ្យលែងលះដោយការព្រមព្រៀងអោយភាគី។

ចំពោះការលែងលះដោយគ្មានការព្រមព្រៀងវិញ គឺមានការលំបាកសម្រាប់ភាគីពីព្រោះថាវាទាមទារឱ្យមានការឆ្លងកាត់ដំណាក់កាលនីតិវិធីវែងឆ្ងាយ និងមានភាពស្មុគស្មាញដែលពាក់ព័ន្ធជាមួយវិវាទរបស់សហព័ទ្ធក្នុងការផ្ដាច់សមគ្គសង្វាស ការបែងចែងទ្រព្យ កូន អាហារកាតព្វកិច្ច។ ជាការពិតបើប្រៀបធៀបជាមួយ នីតិវិធីនៃការលែងលះរបស់ប្រទេសដទៃ នីតិវិធីនេះ អាចមានលក្ខណៈសាំញ៉ាំ និងចំណាយពេលវេលាយូរ ប៉ុន្តែនេះជានីតិវិធីមួយដែលអាចកាត់បន្ថយចំនួននៃការលែងលះបានដែរ ព្រោះភាគីមានឱកាសទទួលបាននូវការអប់រំផ្លូវចិត្តពីអ្នកផ្សះផ្សារ។

ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ការលែងលះ បានបន្សល់ទុកនូវផលវិបាកដល់គ្រួសារ និងកូនជាច្រើនបន្ទិចមែន ក៏ប៉ុន្តែការលែងលះអាចធ្វើអោយភាគីសហព័ទ្ធរួចផុតពីចំណងដែលរស់នៅជាមួយភាពមិនចុះសម្រុង ក៏ដូចជាការកាត់ផ្ដាច់នូវចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលមានតែគុណ

វិបត្តិ ដែលផ្ទុយទៅនឹងគោលបំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍នឹងមិនអាចទៅមុខជាមួយគ្នាបាន ព្រោះបើនៅតែបន្តពិតជានាំមកនូវបញ្ហាគ្មានថ្ងៃបញ្ចប់ ហើយអាចឈានទៅដល់ការប្រើអំពើហិង្សា ដែលកាន់តែប៉ះពាល់ផ្លូវកាយ ផ្លូវចិត្ត ជាពិសេសជាគំរូមួយមិនល្អដល់កូន និងសង្គម ហើយសហព័ទ្ធអាចយកមូលហេតុនៃការលែងលះណាមួយ ដែលបានបញ្ញត្តិនៅក្នុងច្បាប់សារធាតុមកធ្វើជាសំអាងនៃការលែងលះបាន។ ដូច្នេះការលែងលះ ក៏ជាវិធីដ៏ល្អបំផុតសម្រាប់ភាគីរងគ្រោះ ដែលអាចឱ្យស្វែងរក និងទទួលបាននូវជីវិតថ្មីដែលមានន័យ និងភ្លឺស្វាងមួយក្នុងជីវិត ជាជាងទ្រាំនឹងបញ្ហាដែលញាំញីទាំងផ្លូវចិត្ត ផ្លូវកាយ។

សរុបសេចក្តីមក មុននឹងសម្រេចចិត្តរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ គប្បីកូនកម្លោះ កូនក្រមុំ ស្វែងយល់ពីគ្នាឱ្យបានច្បាស់ ក្នុងន័យនេះ ច្បាស់សំដៅទៅលើការស្គាល់ពីគ្នាទៅវិញទៅមករវាងសាមីខ្លួនទាំងពីរ រួមទាំងបរិបទសង្គមគ្រួសារទាំងសងខាងផងដែរ ជៀសវាងការមិនអាចទទួលយកបានត្រង់ចំណុចណាមួយដែលជាហេតុនៃរឿងរ៉ាវ នាំឱ្យឈានទៅដល់ការលែងលះគ្នានៅពេលក្រោយវិញ។

អនុសាសន៍

បន្ទាប់ពីបានឆ្លងកាត់តាមការសិក្សាស្រាវជ្រាវទៅលើប្រធានបទស្តីពី ការលែងលះនៅកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន ដែលបានបង្ហាញខាងលើនេះរួចមក ដើម្បីរួមចំណែកឱ្យប្រព័ន្ធច្បាប់ និងវិស័យយុត្តិធម៌កាន់តែប្រសើរឡើង យើងខ្ញុំសូមផ្តល់ជាសំណូមពរ និងបញ្ចេញមតិយោបល់ផ្ទាល់ខ្លួនមួយចំនួនដែលយល់ថាគួរធ្វើការកែលម្អឱ្យកាន់តែប្រសើរឡើង ដើម្បីជាផលប្រយោជន៍ទាំងអស់គ្នា៖

- ក្រសួងមហាផ្ទៃគួររៀបចំបណ្តុះបណ្តាលទៅដល់មន្ត្រីអត្រានុកូលដ្ឋាន ក៏ដូចជាណែនាំអោយអនុវត្តនីតិវិធីនៃអត្រានុកូលដ្ឋាន ដើម្បីពួកគាត់មានសមត្ថភាពពេញលេញក្នុងការផ្តល់សេវាសាធារណៈជូនប្រជាពលរដ្ឋ។
- បញ្ហាច្បាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង ចំពោះការប្រើពាក្យពេចន៍មិនទាន់មានភាពច្បាស់លាស់ និង មិនទាន់មានសុពលភាពគតិយុត្តនៅឡើយ។ ឧទាហរណ៍ ៖ ជនដាក់ពាក្យសុំ ឬអ្នកដាក់ពាក្យសុំជាអាទិ៍ តើយើងត្រូវគួរប្រើមួយណា? ដូច្នេះគួរវិសោធនកម្ម ឬកែប្រែយកពាក្យណាមួយឱ្យមានការឯកភាពគ្នាងាយស្រួលក្នុងការសិក្សាក៏ដូចជាអនុវត្ត។
- ចំពោះមន្ត្រីអត្រានុកូលដ្ឋាន ឃុំ សង្កាត់ គួរតែបន្តពង្រឹងទៅលើការផ្សះផ្សាគូភាគីដែលចង់លែងលះគ្នានោះឱ្យមានការត្រូវរ៉ូវគ្នាវិញ។ ចំណែកឯដំណាក់កាលផ្សះផ្សានៅតុលាការវិញ តុលាការគួរតែរិះរកគ្រប់មធ្យោបាយដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការផ្សះផ្សាលើគូភាគីដែលចង់ធ្វើការលែងលះ ដើម្បីអោយងាកមកប្តូរចិត្ត ឈប់ចង់ធ្វើការលែងលះហើយងាកមករស់នៅជាមួយគ្នាជាប្តីប្រពន្ធធម្មតាវិញ។
- ចំពោះប្តីប្រពន្ធ ដើម្បីកុំឱ្យមានការកើតឡើងនៃការលែងលះ និងដើម្បីឱ្យគ្រួសារមួយមានសុភមង្គល គឺលុះត្រាតែភាគីប្តីប្រពន្ធគួរពិចារណាអោយបានត្រឹមត្រូវ គួរតែរស់នៅដោយភាពយោគយល់គ្នា ប្តីត្រូវបំពេញកាតព្វកិច្ចជាប្តីល្អ ប្រពន្ធត្រូវបំពេញកាតព្វកិច្ចជាប្រពន្ធល្អ ត្រូវចេះសហការគ្នាសង្គ្រោះគ្នាទៅវិញទៅមកដូចដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ បំពេញឱ្យបានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយគ្រួសារនឹងជួបសុខសុភមង្គល។

ឯកសារយោង

I. ច្បាប់

១. រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ ១៩៩៣

២. ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៦

៣.ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧

៤.ច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងឆ្នាំ ២០១០

៥.ច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងពាក់ព័ន្ធនឹងឋានៈបុគ្គលឆ្នាំ ២០១០

៦.ច្បាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍នឹងគ្រួសារ ឆ្នាំ១៩៨៩

៧.ច្បាប់ស្តីពីឯកពន្ធភាពចុះថ្ងៃទី ០១ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៦

៨.ច្បាប់ស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ និងកិច្ចការពារជនរងគ្រោះចុះថ្ងៃទី២៣ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៥

៩. ច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០១១

១០.ប្រកាសរបស់ក្រសួងយុត្តិធម៌ចុះថ្ងៃទី១៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៧

II. វចនានុក្រម

១. វចនានុក្រមខ្មែរអង្គរដែលធ្វើការកែសម្រួលពីវចនានុក្រមសម្តេចសង្ឃរាជជួនណាត ទំព័រ ៧៣

២.វចនានុក្រមអង់គ្លេស Cambridge University Press 1995 Page 403

III. សៀវភៅ

១. សៀវភៅសេចក្តីកំណត់មាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី

២. សៀវភៅសេចក្តីកំណត់មាត្រានីមួយៗនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង

៣. សៀវភៅ នីតិបេតិកភណ្ឌ និងគ្រួសារ របស់សាស្ត្រាចារ្យ អ្នកស្រីវណ្ណធី បោះពុម្ពលើកទី ៣ ខែមករា ឆ្នាំ២០១៨

៤. សេចក្តីពន្យល់អំពីក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី ភាគ១ និងភាគ២

៥.សៀវភៅសេចក្តីកំណត់មាត្រានីមួយៗនៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី

៦.សៀភៅ លោកស្រី ហ៊ុយ ច័ន្ទរស្មី ជាសិស្សក្រឡាបញ្ជីជំនាន់ទី ៥នៃរាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការឆ្នាំ ២០១៨

៧.សៀភៅ សាន់ ដារ៉ា ជាសិស្សក្រឡាបញ្ជីជំនាន់ទី៤ នៃរាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ ឆ្នាំ ២០១៨

IV. **គេហទំព័រ**

- http://salatraju.com/index.php/post?p=22
- https___khmer4eversite.files.wordpress.com_2016_06_project-of-law.pdf
- https___lorkremlaw.files.wordpress.com_2014_09_e19e80e19eb6e19e9ae19e9be19f82e19e84e19e9be19f871.pdf
- http://m.freshnewsasia.com/index.php/en/localnews/97443-2018-09-02-.03-33-22html

ឧបសម្ព័ន្ធ

អនុសាសន៍

ការលែងលះ

ដោយមានការព្រមព្រៀង

(គ្មានកូន និង ទ្រព្យ)

ការលែងលះ
ដោយមានគ្មានការ
ព្រមព្រៀង
(មានកូន និង ទ្រព្យ)

ជំពូកទី១
សញ្ញាណនៃការលែងលះ

ជំពូកទី២
នីតិវិធីនៃការលៃលះ
ដោយការព្រមព្រៀង

ជំពូកទី៣
នីតិវិធីនៃការលែងលះ
ដោយគ្មានការព្រមព្រៀង

កំណត់ហេតុសះជា
នៅក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់

ឯកសារយោង

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ប្រកាស
ស្តីពី
នីតិវិធីនៃការចុះបញ្ជី
កិច្ចសន្យាទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធ

សេចក្តីផ្តើម